

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Et Institutio S. Ignatii Societatis Iesv Fvndatoris.
Libri Qvinque**

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1665

Liber Primvs Libri Synopsis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10840

LIBER PRIMVS LIBRI SYNOPSIS.

Ignatij ortus. Ingenium. Vita in saeculo. Vulnus in bello, & secuta ex eo ad Deum Conuersio. Manifestana commorationis asperitas, singularibus à Deo repensâ donis. Exercitiorum liber ibidem compositus. Peregrinatio ad sacra Palestinae loca. Studia literarum, piis erga proximum mixta laboribus. Variæ inter hæc Compluti, Barcinona, Salmantica, Parisiis impugnationes.

ANTABRIÆ veteris partem illam quæ Guipuscoa dicitur, Pyrenæos inter, & Cantabros; ad Septentriones mari obiacentem, Balda, & Oignes familiæ illustrarunt; notissima utraque, generis claritate, antiquitate, ac numero. Suam longo ab æuo ditionem utraq; tenuit, primariis aucta præfecturis, bello ac literis insignes per totam Auorum seriem plurimos censuit. Ognesia ex gente Loyolæ Domini prodire; ex his Bertramus; Oignes, & Loyolæ toparcha, per natu maiores familiæ caput, vndecim parens liberorum; quos de Marina Saezia Balda tulit, scæminas tres, & octo masculos. Horum vltimus in hanc lucem venit Ignatius, anno Christi ante sesquimillesimum nono, Innocentio octauo Pontifice, Federico tertio Imperante. Hunc præter indolem ortu suo dignam, excelsus quidam tollebat animus, in quo cuncta cerneret eminere, quibus adolescentes nobiles spem sui faciunt. Erecta illi mens, & capax, impetus ad quæuis ardua, par gloriæ ardor, & genius ad omnem militiæ cuiusuis meditationem. Comitas verò tanta & affabilitas vt mira sibi popularitate omnes adstringeret. Quare hunc velut aulæ natum ei destinat parens, & quod aliud aras, adhuc mollior, non ferret Castellæ regi Ferdinando honorarium in ephebum tradit. Verum longè aliis intentum numen dum Ignatium formaret, has naturæ tot dotes, iam eò retulerat, vt nobilioribus gratiæ studiis ancillarentur aliquando, & melioribus quam aut cuperet pater, aut ipsi tunc iuueni saperent. Quod enim postea Ignatius dictitabat, expertus ipse est, quos fuerat naturæ bonitas ad amplam fortunam in saeculo prouectura, hos

L.
Ortus, & ingenium Ignatij.

A quoque

quoque in Dei gloria strenuè proferenda successus habere vberimos. Robur enim illud inuicti pectoris quo ne vitæ quidem periculo territus, per acerbissimos dolores, gloriolæ ante meruerat; in patientiam vertit affligendi alacriter, & implacabiliter corporis; excelsum cogitationum, & animi, quicquid esset vulgare dedignatam, integrè retulit ad amplificandam diuinam gloriam; procliuè illud ad arma, & bellica, totum incubuit ad conscribendam militiæ nomine, ordinandamque societatem nouam, cuius vnum opus, ac studium foret, orthodoxam fidem & auctoritatem Ecclesiæ tueri, latiusque in dies

II.

Autorum nomina (quorum nemo ex societate) qui scribunt Ignatium eiusque Ordinem, hæresibus nostrorum temporum diuinitus oppositum & Indorum conuersioni destinatum Greg. XV. Urban. VIII. Pius IV. Breui ad Philip. II. an. 1561. Pius V. ad Episc. Colon. 1568. Card. Ludouisus Monti, Alanus Ro. Rota audit. Concil. Terracon. 1602. Geneb. Spond. Torn. Ioan. du Perron, Petrus Matth. Marcellus Pisan. capuc. Flor. Raymond. Falbius, Res. Duplex, Suvius Payua, Rodr. tom. 1. 99. reg. Steuartus Maurolicus Sandoval Ep. Pamphil. & alij amplius.

propagare.

Atque hîc iuuat memorare, inter cætera Ignatij decora, singulare hoc, ipsique proprium, & ab summis quæ Pontificibus, & Præsulibus; quæ huius, & superioris æui Scriptoribus plurimis illi attributum, quod ex militia sæculi eius belli ductor cœlitus lectus est, quo ad præsidium, vexata; ad defensionem, laborans Dei Ecclesia, esset magnopere vsura. In calamitoso videlicet Henrici per Angliam Schismate, in Lutheri desertione per Germaniam; in rebellionem Caluini per Galliam; in extendendis per Castellæ, & Lusitaniam Indias religionis veræ limitibus, quos per Europam hæresis impie arctarat. Fuitque hoc Deo ab ortu Ecclesiæ solemne, vt effusus in campum, hæresum ducibus, apostatis, tyrannis, propugnatores opponeret, nunc quidem, singulos, nunc in turmas digestos, ad hoc peculiari prouidentia euocatas. Sic olim Athanasium Atrio; Basilium Eunomio; Iuliano Gregorium cognomento Theologum; Nestorio Cyrillum; Hieronymum, & Augustinum Eluidio, & Pelagio; ante annos demùm quadringentos Albigenis furori, & grassantibus latè hominum vitis, sanctissimorum Francisci, & Dominici Patriarcharum familias geminas. Et certè dignum obseruatione Ignatij ortus, conuersio ad Deum, & conscriptæ ab eo Societatis instructio, publicis Ecclesiæ necessitatibus quam opportune occurrerint: quo enim anno Ferdinandus Castellæ rex cum Christophoro Colombo de navigatione decernebat quam hîc nouum in orbem ab se primùm repletum instituit; eodem Ignatium Deus huic mundo dedit, vt barbararum tot gentium erudatio, & in Christo cultus, eius tum operæ pretium, tum filiorum labor foret. Sexto vero post anno Orientem versus Vasco Gama in detectas ab se Indias nauigauit, quo item Xauerius nascitur, hoc est, 1497. Inde post quatuor, & viginti annos Martinus Lutherus Vormatiæ, effrontem coram Carolo quinto apostasiam professus, & desperatam emendationem Vatbergæ se abdidit, vbi nouus Ioannes, nouæ Patmos iactator ridiculus, præsentis veneni contra religiosa vota librum scripsit, qui pestifera sui lectitatione, breui cœnobio insolititudinem mutauit; è contratio hunc ipsum in annum cecidit humanis ex rebus Ignatij fuga, votumque Deo militandi, ex quo receptis post curatum vulnus corporis viribus Mantefam secessit, vbi clara in luce æternæ veritatis libellum composuit Spiritualium Exercitiorum, cuius, vt dicitur, mirabili ductu & suam ipse sacram familiam collegit, & reliquas mirifice auxit. Vnâ Ignatius, & Caluinus Parisiis agebant; vnâ discipulos, & sequaces, quàm diuersi diuersos legebant. Illic factum sibi finxit Ignatius, qui vitæ & doctrina sue malleo (verba sunt Florimondi Raymondi) hæresim fortiter obtinuit. Ibidem Caluinus,

ait idem autor, alterum sibi Fabrum cudit, insignem oppidum suorum in fornacibus hæresum, Cyclopum ministrum. Henricus denique octauus Angliæ rex, qui valedicente mundanis Ignatio, Defensor fidei, gloriose fuerat appellatus, eodem prima societatis rudimenta Parisiis designante, deuouentique illam defensionem Ecclesiæ, Christi que Vicario, ab Ecclesia sese, eiusque capite Ro. Pontifice penitus abscidit, anno 1534. & pœna capitis eradi Papæ nomen quibuscumque in libris, cartisque legeretur, edixit. Licet id quoque aduertere, quantum Catholica fidei, postremis his annis, vtrisque per Indias lucra, iacturam superent, quam paucis ad Septentrionem in prouinciis fecerat; indiciis verò euentuum, quàm manifestis docuerit Deus fuisse saluti populorum Societatem ab se destinatam. Nec enim defuit diligentissimus calculator, castigatoremque damni, iuxta & lucri sæculis quindecim ab Ecclesia facti, qui diceret, Franciscum Xauerium, plures vnum Christo animas peperisse quàm hæreticorum quantum est, ac fuit, perdidissent. Deum autem præter consilium frangendi per Ignatium Lutheri, virum sibi in eo legisse idoneum qui Castellanis, & Lusitania, trans vtrumque Oceanum vela parantibus, fidei magistros, & Dei præcones eodem mitteret, maiori teste non possum asserere, quam Pontifice ipso, ita de Ignatio loquente [Dudum felicitis recordationis Gregorius Papa XV. prædecessor noster Pie attendens quid ineffabilis Dei bonitas, & misericordia, quæ miro consilio, suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter gentes, siue contra subnascentes hæresiarchas, destinauit plures sanctitate ac doctrina illustres viros, nouissimis temporibus cum per Lusitanorum reges in longinquas Indiarum terras, ac remotissimas insulas, latè patentem vineæ domini propagandæ aditum aperuissent; nec non minorem Catholici Castellæ reges, nouum in orbem, ad occidentem repertum, patefacerent; veterem autem religionem, omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris vitæ professionem, Lutherus, monstrum reterrimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis eorum linguis, in Septentrionis partibus corrumpere, & deprauare ac sedis Apostolicæ auctoritati detrahere conarentur; excitauit spiritum Ignatij Loyolæ qui ex medio honorum cursu, & à sæculari, & terrena militia, admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum, & formandum tradidit, vt demùm noua Societatis Iesu, (quæ inter alia pietatis, & charitatis opera, gentilibus conuertendis, hæreticis ad fidei veritatem reuocandis, & Ro. Pontificis potestati tuendæ, ex instituto, se totam impendit) religione fundata, vitam admirabili sanctitate traductam, sanctissimo pariter conclusit exitu, ac plurimis sic miraculis illustratus eiusdem Ignatij, catalogo sanctorum adscriptioni, de qua dudum agebatur, decreuit intendere] hætenus Pontifex in Bulla Canon. S. Ignatij.

Sequamur iam cæpto itinere, & iuuentutem Ignatij repetamus. Annos aliquot in aula egerat, cum vulgato fratrum bellicis in rebus egregio robore pungi cœpit, excitataque indole, aulæ seruitutem deinceps odisse, aulæ otium cum tædio ferre, & hanc eius impatientiam, duci Nagaræ Antonio Maurico, ex Principe nobilitate viro fortissimo denique explicare. Is bellicosum ingenium complexus, propinquitate etiam sanguinis impulsus, erudiendum iuuenem suscepit quotidiano ar-

III.

Arma capessit
 Ignatius
 Pampelonam
 propugnans,
 vulneratur.

morum in quibus excellebat ludo, nactusque haud imparem magistro discipulum, breui ab rudibus, ad militaris Doctrinae apicem perduxit, ita Ignatius ex umbra ad solem, arma iam seria & decretoria poscere, parendo primum, postea iubendo, ea utrobique, paucos intra menses fortitudinis fama, ut merito possit in stipendia opima, & militiae gradus praecipuos, spes volucres mittere, hac vero in arte iis attemperabat legibus vitam omnem, quae militem potius gloriae cupidum decerent, quam Christianum exquisitè piùm; nullum quidem ex eo verbum licentius, nihil quod saperet inhonestum, necdum tamen sibi vitio vertebat apertos amores, & obsequia Principum foeminarum, iuuenili magis vanitate, quam prauo animo suscepta: in conciliandis inter se militibus eminebat, magnoque tum rei multorum priuata, tum publicae commodo id egit; nec semel scissum in studia populum, & in caedes ruentem composuit, ad sustinendum tamen magni animi nomen nihilo ipse ad capulum segnior, quam ad sensum offensae promptus; quod autem rarum in milite, amorem pecuniae tam procul habuit, ut expugnata in finibus Nagara, dataeque ad diripiendum, praeter victoriae honorem, & saporem vindictae, nihil inde legerit, ab ludo praeterea, & otii valdè abhorruit, quae pangendis Castellana lingua carminibus, libenter falsebat, eo quidem profectu, ut de Petro Apostolo poema elucubraret benè longum, cuius grato animo accepit mercedem, postea vitam ac valetudinem recepit. Fuit hic Ignatio morum cursus ad vsque annum aetatis trigessimum, quo visum Deo est, hominem à via militarem gloriam vnicè spectante, in aliam flectere, tantò ultra ipsius generosos, sed caducos ambitus exituram, quantum omnibus praecellit animae sanctitas, hominumque ad Deum conuersio, quod eo qui sequitur modo se habuit.

*Cantabria
Occidua.*

Nonnullis Castellae populis longinqua Caroli quinti absentia prouocauerat moliri res nouas, & bellum ciuile pro libertate publica audere, hoc, uti assolent, colore praetexebantur tacitae rationes quorundam procerum, quorum impulsu hi motus ciebantur. Castellae Prorex Federicus, urbium quas regebat, (nam erat regni Admirallus) periculo cauens, muniendis illis, Nauarram omnem armorum, hominum, comitatusque praesidio nudauit, occasione hac recuperandi eius regni tam opportuna & facili Rex Galliae vsus restituentique cognati Henrici Alberti, ex eodem regno, iam inde exclusi ex quo Ioannem tertium eius patrem, Ferdinandus rex Aragoniae inde expulerat, conficiendae rei prouinciam Andreae Fuxiensi cum exercitu tradit; erat Andreas Fuxiensi Alpatotti dynasta, Odetti Fuxiensi, illius nominatissimi, Lotrecij toparchae, frater natus minor. Haec ubi prospicit Antonius Manricus Nauarrae tunc Prorege imperans, exarmatique regni fiducia gallos huic ingruere. Castellae Proregem mox adit ipsemet, urgenti periculo properata ducturus subsidia; verum interea Nauarram, Guipulcoa ingressus Andreas, portui imminentem S. Ioannis urbem capit, occupatisque aliis minoris negotij locis ipsius regni caput Pampelonam obsidione arcta cingit. Hic ciues hostium numero territi auctisque in dies eorum copiis, defectarum consilij virium, ac ne spatium quidem tuendae urbis ad vsque reditum Proregis, ausi sibi fatuto polliceri, de ditione agere, ne vel resistendo vel morando, conditionem eius facerent grauiorem

graviorem neque illos ad defensionem promissa auxilia, & ad futura quantocyus mouere, nec aut ignavia, aut perfidia nota ab Ignatio exprobrata, cuius fidei magis quam auctoritati atque imperio credita ciuitas fuerat. Diu ergo frustra in torrentem conmissus, relicta vrbe in arcem se recipit, vbi arcis praefectum comperit nihilo ciuibus meliorem, & omnia timentem; maxime cum vidit, hostes vrbe potitos, applicitis machinis impressionem in arcem parare: prius tamen obsessis Gallus colloquium vltro defert, eò praefectus cum aliquot aliis descendit; ipse quoque adesse Ignatius voluit quod persuaderet sociorū timor, futurum vt acquiescerent conditionibus qaamlibet iniquis, & propudiosis, nisi adesset qui eos erigeret. Nec vero alium vel minus timidum, vel minus animosum ea res poscebat. Hostis enim obsessis longè viribus praestās, & ex deditioe vrbs tam subita multum sibi praesidens, conditiones ponebat durissimas, nec diu licet multisque agitando (quicquam agebatur, quo statuerentur æquiores, ad hæc arcis praefecto cum suis nutante, & deditioe coactæ, velut ineluctabilis indicia prodente, Ignatius illorum magis ignauia quam fastu hostium offensus, vultu, verbis, animo indignans negotium abruptis retractis secum in arcem sociis, vinci malens pugnando fortiter (si belli fors ferrer, quam turpiter cedere inde milites hortari, fidem, & meriti præmia inculcare, atque ad extremum mortem gloriosam, deditioe timidæ præstare. Ita paribus vtrimque animis inuadunt illi, repellunt isti, & fertur Ignatius in propugnaculi fronte quæ feruebat imperus hostium ad ascensionem, mira edidisse fortitudinis documenta. Gallorum interim machinæ quam partem obtinebat Ignatius vehementissimè quatiebant, cum Deo volente, vicini muri ex margine reuulsus globo lapis, crus eius sinistrum verberat, sed idem retortus muro globus dextrum comminuit, sternitur itaque duplici vulnere, vnâque militibus animus, quos exemplo vocæque sustentarat, & destituta præsidio in manus hostium arx venit Maij decimonono, altero à Pentecoste die Anni 1527.

Ignatium Galli perhumaniter habuere, virtutem mirati etiam in hoste amabilem, delectatique tum fide nobili tum animi robore quo deditioe consilia fregerat, & pro sua virili egregiè pugnarat; vulnerum tamen gravitate curationem poscente, haud paulò doctiorem quàm posset is locus suggerere, post dies aliquot liberum per lecticarios baiulos reportandum Loyolam curarunt, illic malè primum repositus ab castrensi chirurgo, tibiæ schindis, deformem claudicationem cum perpetuo dolore minantibus, nisi diuisa iterum, suis aptè committerentur locis, nihil ipse veritus totum se chirurgis ad nutum permisit, quàm carnificinam nec voce nec verbo testatus, eius sensum dumtaxat cogendis in pugnum digitis expressit, post acerbiter tot dierum nouo huic tormento succubuit natura, vnde periculosius afflictus, vel spasmo corpus variè conuellente, vel humorum perturbatione nouas morborum causas proritante, fatiscere stomacho, & eo vsque viribus defici, vt supremo vicinus articulo animum ad mortem sacris mysteriis compararet. Dies erat Apostolorum Petri & Pauli priuilegio sacer, & medicorum iudicio decretorius, nisi quid melioris indicij nox sequens afferret, vel medicina præsentior cœlitus adesset. Hanc B. Petrus ipsa illa nocte

IV.

*Periclitatus
eius vitas
sanatus à
B. Petro. Cu-
rationes cō-
minusi cruris
fortiter tole-
rat.*

tam efficacem ipsemet attulit, vt extra periculum, iacentem posuerit, non tam opinor in præmium religiosi; de quo paulo ante atrigi poematis, quàm quod sciri veller Apostolus sua interesse Ignatium viuere, cuius interitu sua Sedes propugnatores eximium, ducem fortissimum amissura esset Ecclesia. Hinc ergo dolor vanescere, instaurari vires, cibo stomachus refoueri, redire valetudo. Sed adglutinatio fractorum tot ossium quantumuis scita & diligens, tam esse fœlix non potuit, quin ex iis vnum deformi adpectu sub genu extaret, ac breuius altero crus illud remaneret. Ignatius, vt erat elegantiz imprimis curiosus, deformitatem hanc ferebat tam impatienter vt eam cruciatu quouis corrigi cuperet: ad hoc ed venit, vt nudatam denuo carnibus, ossis illius protuberantiam secari iusserit, cruris deinde breuitatem machina ferrea quotidie ad mensuram alterius distendi, nequam, incessus inæqualis speciem præferret. Vbi sanè memoratu digna mentis inflexæ constantia, cum enim chirurgi prænunderent osse resecando, incidendisque carnibus cruciatum iri longè acerbius quàm esset vsquam in vita expertus, tantùm abest vt resiliat, quin expedito iam in oculis ferro ne ligari quidem sustinuit, vt solent alioqui maximè animosi, quorum, in similibus, virtus, naturæ satis non imperat, & motus etiam perleues, non leue periculum inferunt. Incidi tamen & secari tam æquali vultu, & tam immobilis passus est, ac si ferrentis saxum, non corpus viui hominis scalperetur. Fuit hic Ignatio animus sui adhuc amore deliranti, suæque martyrio vanitatis: neque tamen profusus fructu in posterum caruit: nam præter vberem fœdè materiam, relegendi stultitiæ veteris errores præbitam, extimulauit deinceps hominem ad quæuis ardua in Dei gloriam, ne plura studio placendi hominibus quam Deo, ab se facta, atque tolerata exprobrantibus ossibus proderet.

V.
*Legenda
 Christi, &
 Sanctorum
 vita, conuer-
 titur ad Deū
 Ignatium.*

Dignus tanto ciue non erat mundus, nataque mens ad sublimiora funditus interibat; nisi, omissis quæ cœperat, assurgeret altius quàm quo sua illum desideria leuarant. Gloriosius aliud spectabat seruata Ignatio vita, quamuis enim gratia interdum, velut miraculo, homines nihili ad magna adhibeat, vbi tamen capacibus animis sese infuderit, credas illam vires geminare, & ausus haud quaquam triuiales generosis moliri consiliis. Collatum Ignatio à B. Petro beneficium id modo egerat, vt donatam sibi diuinitus vitam agnosceret quidem, eius in melius formandæ quo teneretur titulum nondum attenderet. Quare dum lentius ex crure postremùm resecato confanescit, fallendo tempori, & discutiendo tædio, repetebat animo vanitatis pristinæ simulacra, vtque Patri Gonzales familiari suo postea fassus est, totus erat in confingendis vrbaniarum nugis, quibus nobiles fœminas in sui traheret admirationem, interque illas vnam præcipuè, quam gerebat pridem animo impressam, & cuius ducendæ quanto spem nullam dabat conditio celsior, tanto maius vt fieri solet eius ambiendæ studium inflammabat. Sed ne istud quidem laxamentum inane, in quo integras horas hærebat defixus, illam satis dici totius solidam nauisam sorbebat; & illa denique vigilantis perpetua, in vno somnia, fessam mentem fastidio opplebant. Sua ergo figmenta vt interpungeret alienis, librum aliquem ex iis poposcit, qui per artificiosi mendacij mirabi

mirabiles exitus, & varietatem fabulæ sic oblectant vt sibi legentem suffu-
rentur vixque sentienti, curas, & tædium adimant. Verum Dei omnino, nutu
factum, vt qua in domo talium copia librorum passim occurrebat, ne vllus
quidem tunc diligenter quærenti, vlllo vsquam in angulo se daret. Duos fortè
fors bona obrulit, sed longe diuerso ab iis qui expectabantur argumento.
Landolfi Carthusiani alter, de vita Christi Iesu; alter verò de Sanctorum
gestis Castellano vterque idiomate. Ad eos itaque legendos, magis quod alij
deessent, quàm quod pietas suaderet, oculos adiecit. At enim diuina, cum
multo aliter sapiant quàm caduca; palatum, licet nec syncerum nacta, nec
bene comparatum, suum tamen quoddam huic dulce affundunt cuius primo
mox sensu quicquid terrenum est insulsus sapit. Legere itaque cum volup-
tate Ignatius, quod ante ne aspectu quidem, nisi molesto dignaretur; ac mi-
rari primum summopere, quàm duris, & prolixis pœnis viri sancti, quàm
crudè in propria corpora sæuissent; Exin Deo agente in se ipse tacitis cogi-
tationibus redire, & ex se quæreret, cur non & sibi tantumdem animi, quan-
tum & illis ad eadem foret? Huic dura silex pro lecto est; ille catena fer-
rea stringit latus, & nudis carnibus cilicium adprimit, precando alius
noctes ducit, alius multorum dierum longa ieiunia, crudis herba-
rium radicibus, & frigida soluit; est qui se viuum spelunçæ cauo condit;
qui peregrinatur ad ignota loca, & nudus hyemes, pluuias, solemque perpe-
titur. Erant hi forsitan ex ære facti, aut ex scopulis nati, qui nihil sentirent,
dolerent nihil? aut si mei fuere similes, cur idem non postero quod & ipsi?
Vixere casti, intra corporis, lutum; spreuere honores, & quicquid in saeculo
eminet, prognati licet nobili sanguine, & magnos spiritus ab initio sortiti
cumque omnibus egerent, contenti adedò hac sorte; totque in ærumnis tam
alacres hanc vitam traducebant, vt possessione aliqua ingentis boni necesse
fuerit illos hæc infima calcare. Venam profecto fugebant quandam suauita-
tis incognitæ, quæ vitam condiret tot cruciatibus amaram. At hæc nisi vsu
intelligi non valent, expertique dumtaxat ea norunt? hem igitur quid si &
ipse pœnitentis cultu, nudus pedes, catena præcinctus in sacco compaream?
si me ludibriis hominum, & sannis exponam? Quid si semota in heremo
solus, Deo soli ac mihi posthac viuam? si pulpam hanc miseram vexando
edomeo, partemque nominum disuam quæ peccando infelix contraxi? quo-
potest mundus stipendio me sibi auctorare? aut ego ab illo quid tantum
sperare? vtrumne aliquid, quod non iusto cariùs, aut emptum doleam; aut
me velociùs interiturum sit, si tamen hoc ipsum assequi potero: si quanta
vt mundo placerem perpeti libuit, Dei causa pati maluissim; quantum inter
sanctos nunc locum tenerem? ad hoc ergo si nihil præterea opus est, per
me vnum stabit quominus eo-perueniam: his incensus curis, ad legendum
redibat; inde nouis subinde illuminatus flammis, ad eam quæ post secura
est sensum mutationem parabatur: qua in re dignum admiratione, quam ab
Ignatio nec supremæ, tunc horæ metus vrgens, nec adspectabilis B. Petri
præsentia; nec probè cognitum receptæ ab illo valetudinis donum, vitæ mu-
tationem extorserat: hanc piorum librorum simplici lectitatione ab eo sta-
bilitatem

bilitam: iisce libris in eius animum penetrauit Deus, & lucem intulit, ad quam sua cum sanctorum gestis, studiisque componens, displicere sibi vehementer coepit, & cupere ardentem in virum alterum recudi: Sic magnum quondam Augustinum, quem nec lachrymae sanctae matris, nec fidorum preces amicorum, nec Ambrosij flexerant rationes, breuis domuit S. Pauli locus, totumque Christo dedit. Ea vis est sanctorum librorum, & latet is vigor in eorum verbis quibus arcanos legentium animos alloquitur Deus, ut saepe momento in sanctos euadant, quamuis vel otio leuando, vel ut Beato Ioanni Columbino euenit, ex nonnulla etiam indignatione. Hinc iure omnino societas debuit (quod & haecenus praestat) laborum suorum partem non minimam scribendis, vulgandisque addicere, quae ad promouendam facerent pietatem siue arte hac admodum potenti, animarum saluti quod maxime agit: profutura, siue gratum Deo animum testatura, reddituraque nonnullam gratiam, quod eo Patre nata sit, qui piis ex libris renatus, primos ex iisdem ad progignendam ipsam spiritus duxerit. Haudquaquam tamen victoria conuersi ad Deum Ignatij, vno ictu stetit. Reducens ab libro oculos, reuelleret mox etiam mentem sexcenti daemones contendebant, redibat ardor genij militaris, recurrebant sperati honores quos praecipue deperibat, voluptatum trahebant illecebrae quibus ille flos aetatis potissimum capitur, verum praeter ceteris animum reuocare diceret & risus, quos erat de se hominibus daturus, iterum enim per ora, scriptaque omnium, ut primum aliqua mutatae vitae indicia ederet, Ignatium Loyolam amissa Pampelona, impatientem iam publici factum, ne agnosceretur, heremita se regere, ignaviae suae vituperia & lannas non ferre, abdidisse se sylvarum recessibus, & viuientem cauernis sepelisse, sic partim pellectus, partim exterritus, nec resistendo par cedebat sibi ipsi, non damnans quidem susceptum propositum, sed veterem ducens deliciarum, & gloriae saluam, post Paulum vero meliorem instinctus cogitatione librum resumebat in quo seipsum quem perdere coeperat, rursus recuperans, repetebat simul priores impetus, & nouis accinctus viribus, ac noua in luce, mentem in Deo aegram obfirmabat, rediturus in hostem valentior: elusas pia lectione impressiones, & machinas denuo iterantem, quae boni, prauique consilij alternae vices, aliquamdiu tenuerunt, dum eodem ex libro toties, mutatae vitae idem versans, tundensque propositum id denique excudit, victorque tandem in ipso Deus, ipseque in Deo, perpetuum statuit, & quia, ut semper animaduersum est, ea fingebatur Ignatij sanctitas, quae magis ratione, quam incitatione animi ageretur, voluit ipsius iudicio Deus, quae constituebat ab eo exigi; ergo eius animum aduertit ut ex obseruatis diligenter affectuum momentis conficeret, quoties Deo inseruire, vitamque aggredi quam postea tenuit, siccam & asperam decreuisset; roties solitum decreta haec subsequi mentis quoddam serenum, iis delibatae solatiis nihil ut praeterea cuperet, sed impleretur penitus alta pace cordis intima occupante; quod ex caducis mundi delitiis, nec poterat, nec sibi vnquam, senserat contigisse, at cum vice versa reuolueretur in priores nugas, fingeretque se optatum apicem diuitiarum, & gloriae, voluptatumque prehensisse; haesisse hinc animo sequacem eius consilij maeorem, & inquietam amaritudinem. Praeterquam quod etiam cernebat, quidquid sibi dulce, venire ab terrenis posset, cum vir,

prima

prima in cute fufum, folidum animi non peruadat, nunquam defideriis ex-
plendis par fore. Ita probe ratiocinantem, ac fidum interpretem feipfum fibi
adhibebat, dum iis fe tædij ac triftitiæ vocibus moneri sentiebat: In ferendo
de legendis rebus iudicio, harendum non effe in fucum quem præferunt, fed
profpiciendum quò definant, opponendâque in lance altera, quas in di-
fcefſu relinquunt miferias, cum iis bonis quæ fecum videntur aduentu ſuo
inuenere. Quis cæcus non videat, æterna quanti ſint præ iis quæ fluunt cum
tempore? ac demus, faſtigium attingas fœlicitatis illius auido ambitu cogi-
tata, nedum meritis paranda; quid inde? cum vt maximè fida ſit, ad ſepul-
crum, nec vltra comes ſit iturai, inde qui ea fruebatur præter infelicem eius
memoriam, aliud ſecum ad inferos nihil refert, niſi ſoluenda æternum no-
mina, æternum exigenda. Hi ſenſus nouitium diuinorum rudem, tunc qui-
dem confirmarunt, & concepti de mutanda vita tenacem propoſiti fecerunt,
poſt verò perſpicaciorum accelfu luminum, claraque intelligendi vi, affectus
contrarios metoris, & lætitiæ relegens, ex diuerſo boni malique ſpiritus
impulſu conſequi ſolitos, pro certa regula habendum ſtatuit, poſſe quemlibet
motuum quibus agitatur, authorem iis quieſcentibus, cuiusmodi fuerit bo-
nus, an malus, diſcernere ex conditione affectuum quos menti impreſſos
reliquerint. Dei enim eſt tranquillum, alacrem, ac mirè lætum; dæmonis è
contrariò, tristem, conturbatum, & ſibi ſimilem tenebricoſum efficere.

Iam erat Ignatio fixum illos ſequi viuendo, quorum egregia virtute, de-
forme ſuum damnari ſentens, ſe ipſum horruerat; reſtabat tam vario ex vi-
tæ genere in iis effulgente, exemplum ſumeret, quod ſibi promptius ad imi-
tandum eſſet; in quo illi non fuit diu deliberandum, vt qui magno ardore
ad ſacrum, cilicium, & ſpeluncæ rupem; ad noctes orando peruiſiles, ſom-
nos nuda in humo carpendos, carnem catena, inedia, itineribus frangen-
dam, ſe rapi ſentiret, & modis omnibus diuexandam, ſeu vitæ conſcius an-
teactæ delere lacrymis, ipſoque ſanguine admiffa ſatagebat; ſiue quod noua,
nascensque pietas, ſanctimonix medullam, ſummamque virtutis in excru-
ciando corpore ſtatim ponit; aut fortè quod ſolet recens ad Deum conuerſio
ſuſcepti feruoris cuiusmodi habere laxamenta, quibus ſe diuina gratia
opportune coapat, vt novos homines ab ſui & ſenſuum amore diuellat,
quem voluntariæ corporis afflictationes præcipuè impugnant. Hæc animo
voluens, dum conualeſcit Ignatius, nequaquam vt antea tempus inſumere
percurrendis tantum Chriſti Ieſu, eiusque Matris ſanctiſſimæ, & beatorum
geſtis; ſed imitandi iam cupidus, ſeligere ex iis maximè heroica quibus pro
exemplari, vteretur, eadèmq; referre in quaternionem trecentis conſtantem
foliis, diligentia ſingulari, & eleganti charactere; neque hic debet vt leue,
omitti, magnæ pietatis argumentum, modus ipſe illa adnotandi, reueren-
tia nimirum quædam, & aſtimatio eorum quæ ſibi deinceps factis expri-
menda colligebat: rarus enim hæc tam illuſtria parum decore atramento
ſcribi, varios ad hoc colores adhibebat & Virginis quidem laudes eximias
cæruleo; Chriſti autem minio pingebantur, Sanctorum aliis coloribus aliæ,
pro cuiusque gradu pulchrioribus, aut minus præſtantibus, vt eminere magis
B minufve

VI.

Primus Ignatij ad pietatē ardor, concutitur demum ſe deuotum ſe deuotum Deo, viſendam ſe illi B. V. præbet, ſingulari dono caſtimitia illum ornatur.

minúsve singula videbantur; fuitque hic liber tota res quam domo abiens ex bonis omnibus secum tulit. Mulcebat ex parte occupatio hæc flagrantem desiderii animum, sed iis aded non fiebat satis, quin tempus, & moras sanitatis lentæ incusaret, coactus ea quæ constituerat differre, dum solidata iam probè cura gressum turò corpúsque sustentarent. In iis primum erat, vnà domo & saculo exire, tum ignotis procul in oris abditum, & vili habitu obiectare se contemptui hominum, mendicitatis incommodis, & tolerantia cuiuslibet aduersis. Ad ista anxie assiduèque anhelantem, nocte quadam, desiderium vehemens ita inflammavit, vt cum illud explere nisi vnis affectibus non valeret, lecto desiliens, aduolutúsque coram imagine Dei matris, incensis vocibus multoque cum fletu totum se illi eiusque filio ad quæuis ardua dicaret, instaurato promissis fidelibus veteri suo proposito. His totum palatium inopino succussu intremuit, magis tamen Ignatij conclauæ eiecto de fenestris vitro, rimisque apertum parentibus, quæ nunc etiam visuntur. Creditum palam dæmonis rabie id factum, futuros iam tum Ignatij progressus ex iis principiis merientis. Nempe in hunc optasset, adium ruïnã impellere eaque sepultum obterere. Sed enim, dum in cassum furit, totum cum Dei para cælum gestit, quæ deuoti iam sibi recentem Ignatij clientelam placere testata est: alias siquidem nocte intempesta visendam precanti se obtulit infantem Iesum brachiis sustinens, vultuque amabili, ac familiari, in conspectu diu stetit, spectari facilis, & cernentis oculos explere; quos sanè haud sola videndi rapuit voluptate, sed per eos ingens præsidium animo infudit: nam eo spectaculo dum tenetur, quod quidem sat diu tenuit, moueri se quadam arcani artificis suauitate sensit, transformarique penitus, & alios sensus, nouasque cogitationes velut interiore sibi manu excudi, quibus torus in alium ab eo qui fuerat mutabatur. Cum enim sensuum incaustodita licentia multis catenus impleisset animum imaginibus parum castis, quæ non rarò uolenti importunius adsultarent, omnes vnã hæc Virginis species & prorsus erasit, & in perpetuum exclusit. Quod tanti fauoris, & tam paucis commune beneficium Ignatius tam excellens accepit, vt inde quandiu vixit, tanquam emortuo corpore, sensuque omnis voluptatis, ne motum quidem illius vel minimum senserit.

VII.

Ignatiū fratrem natu maior frustra nitiur à proposito dimouere.

Firmatis inter hæc viribus quantum opus erat, vt lecto pariter, & paterna domo proriperet sese, peragenda rei modum tacitus, designare; Manicum ducem cognatum suum rependendi officij gratia visendum fingere; comœatum cundi fratri suo Martino Garziæ natu maximo probare; quod ore constanti peragens, nullaque molliti animi specie, quamquam vale postremum hoc fore statueret, suspicionem tamen consilij germano fecit. Notatis enim morum vestigiis tantum à pristino diuersis, nimium clarè perspexerat, iam non esse illum qui fuerat; & de meditabundi vultu perpetuo, secumque habitantis; de oculis etiam recenti sapius ex fletu ardentibus; & de illo iam ita flaccido, ita emortuo iuuenili acrisque militiæ genio, nihil vt ei placere, nihil non displicere videretur, coniciebat illum noui aliquid moliri; auxitque suspicionem, profecturi salutatio præmatura, nurante etiamnum valetudine, malèque

que conferta. Quare tam præstantis, ac tam cari fratris desiderio, famæ simul timens domesticæ, seorsum sed velut addubitans, suas illi suspiciones edit: [Si tamen, inquit, hæc suspicio est, non potius certa res, quæ tot mihi tam certis constat argumentis, alter enim totus, mi frater, ab illo es, qui ante fueras cum te hic casus deprehendit. Dissimulare hoc mihi ut studeas, euincunt facile res ipsæ, tuæque ista viuendi ratio: huius vero tam subitæ animi ambages, ut me quam diligentissimè cælatum voluisti, ita causas illius multo magis apud te premere, velut hoc quo te imbuisti tuimet odium, tuos etiam tibi fecerit odiosos, & fratris erga me atque aded amici, te satis iure absoluerit, ne fidei meæ arcanam mentem committeres. Benè est, itaque iam meum fuerit hoc ipsi tibi ut retegam, quod omnibus titulis me ex te potius, quàm te ex me discere oportebat. Hæc ergo, Ignati, profectio, fuga est, quam visendi officio prætexis. Fugis, esto; at scirem, quo saltem? & quare tandem ex causa? Verum quo te cumque tua ista mens ferat, quodcumque illud est quod tamdiu animo versasti, grande aliquid est, (ingenium noui) momentique in posterum non vulgaris; ad hoc porro tanti, haud alio te usum consiliario quàm teipso? Quanquam, faxit Deus, ut etiam teipso, ac non tristi quadam, & recocta bile, pietatis vultum eumentita, quam esse profecto necesse est in tui deceptione vehementem, si ne suspectam quidem patitur tibi esse, quod tute ipse iudicas tam scitu indignum, ut hoc vel vni prodere te pudeat, qui tibi & natura frater, ætate, amorque plusquam pater. Si ad genium tuum arma non faciunt, aut in iis, scilicet, aliquid extimescis; deerunt nempe alia in quibus acquiescas, nihilo minus gloriosa, neque ab tuis natalibus aliena? Si vero perfectæ sanctitatis desiderio traheris; per me licet, non obsto, quin & inuideo, & laudo: at vnde, te quaeso, ad illam raperis? rea est aded hæc domus, nos aded perditæ, ut inueniri Deus apud nos non possit; non potes scilicet hic tibi viuere, vbi tu hætenus magis tecum & solus, quam nobiscum egisti? Quid dicam nescio, nec enim scire me pateris de quo dicam. Certò quidem, amore non erro, & persuasum habeo me frustra non loqui; id tamen quicquid est, si fixum tibi est abire; scito te, Ignati, quocumque ieris, tecum generis famam palam circumferre; ac si quid nostro parum nomine dignum (quod auertat Deus) adiniseris, penes te priuatim admissi culpam; commune nobis omnibus damnus fore. Ac si tui te cura nihil tangit, patrem, maiores, me etiam cogita; cui futurum sit, inconsolabile, si qua fratrem aliud professum, aliud habitu præferentem homines videant, quam quod splendorem familiæ deceat.] Aurium tenus hæc, & similia excepit Ignatius, aut si animum quoque vellicarunt, commiseratio id egit fraternæ cæcitatæ, cui mundi contemptus pro abiectioe, pro insigni probæ crucis gloria cernebatur. Paucis ergo se ab eo expediens, sua Ducis visendi officia, minimè ficta confirmavit, & videri sibi valdè mirum quod suspicaretur, vel initurum se eam viuendi rationem, vel quicquam aufurum quo nobilitas sanguinis, & maiorum decora fuscarentur. Sub hæc vale dicto, duobus tantum equitibus famulis comitatus, intendit Nauarretum iter, vbi dux Manricus tunc agebat. Sed paterno excedens late,

ira omnem eius cogitationē, & amorem excussit penitus, vt Loyola, & Ognēs, & domus suā, ac familiā nomina, pro barbaris vocibus apud ipsum sonarent, & significatus peregrini. quin multis etiam post annis, rogatus ab Sobrino suo quodam duce haud scio, consilium, an opem ad iungendum fœdus nuptiarum quod foret etiam Loiolæ dominis decorum; ab eo ministerio refugit, velut ab se alienissimo, qui mundi contemptum Christi causa professus, domum illic haberet nullam quam agnosceret pro sua, cuiusve honori, & commodis laboraret; atque istæ (subdebat) germanæ suat illorum comitates, qui vt Christum sequantur, sæculo nuntium remittunt, exuere animo quoad possunt omnem terrenorum memoriam, vt meminerint tantum cœlestia; & vrbaniates vſitatas eo minoris ducere, quo magis diuino obsequio student. Addit autem, totis vndecim retro annis, nihil se quicquam, ex familia Loiolæ cuiquam planè scripsisse; quòd olim sæculum relinquens apud se ratum fixumque statuisset, nullam sibi deinceps illic familiam, domumque superesse. Iam quas inde acciperet literas, aliud ab eo responsum non ferebant præter serias ad humana spernenda, & sanctimoniam sectandam adhortationes: factum nihilominus aliquando vt è domesticis adiutor, quasi rem ferret illi gratissimam, importunè cubiculum irrumpens, fasciculum ei ab Loiola, redderet litterarum; ille, vt erat Deum orans, exceptum statim in ignem coniecit præſente adhuc illo qui tulerat, haud pensi plus habens recreandi suos aliquo responso, quam eorum literis recreari.

VIII.

*Quanta sit
venerationi
Loiola pala-
riū, & quan-
to illic ani-
marum bono
festus Igna-
tio celebretur
dies.*

Nec verò propterea ingloriam domum reliquit Ignatius, quod perinde illam habuerit velut ab se nunquam habitatam: imo ipse plus vnus splendoris, ac nominis, ex ea aufugiens, eidem consciiuit, quam quicquid aorum fuerat censendis maiorum titulis, ostentandisque honorum insignibus. Palatium quidem, siue vt incolæ appellant, Loiolæ turris, in qua & mundo natus, & ad Deum conuersus, totâ dum hæc scribo Hispaniâ, nedum Cantabriâ, pro celeberrimo habetur frequentatûrque sanctitatis illius monumento. Sita est, quo more, & aliæ tractus illius ditiones, ab domorum frequentia procul, aperto in campo, qui se duo inter oppida expandit; vni Aspeitia; Alcoitia alteri nomen est. Illuc vicinis circum ex populis, toto quidem anno, sed potissimum Iulio ad festum S. Ignatij, qui pridie Calendas Augusti colitur, per totum octiduum, vis hominum innumerabilis confluit, veneratura nomen, sacraque monumenta popularis sui, tutelariſque Sancti. Estque vt pium sic mirum spectaculum, prospicere integros supplicantium populos, per angustos calles illarum rupium ex quinque prouinciarum pagis & oppidis per multa etiam nonnullos milliaria decurrentes, & audire procul sacra illa, & sylvas, Rosarij Virginis, sacris cantibus personantes, interiectis venuste vernacula lingua carminibus in Beati laudes, pia magis quàm eleganti vena promptis. Et quia ædes sacra multitudini tantæ, longo spatio impar est, celebrandis sacris vestibulum illi pro Sacratio fit, planities latè à vestibulo patens pro Templi Basilica. Iam beneficia, iam & miracula, quibus serui sui gloriosum nomen illustrat Deus; iam anathemata Eucharistica, in memoriam appensa impetratorum ab eo muncrum quis facillè numeret: inter

ter

ter quæ tamen, pretium fert omnium maximum, animarum prouentus, quotannis inde colligi solitus, & ab inueteratis flagitiis, perditorum ad frugem reductio, quos ubi fortè vicini comites, aut festi pompa, aut etiam nundina, quaqua uersum immunes, eò pellegerint, pungit mox, vritque diuina lux quædam ex ijs velut parietibus expirans, qua salubri dolore colliquescunt; nec prius abscedunt, quin multo cum fletu confessione sacra animum expiarint. Ad excipiendos porrò pœnitentes, quorum multi vitæ anteactæ annos omnes retexunt, alij complures; neque Societatis Patres, nec propinquus duobus ex oppidis Sacerdotes in subsidium acciti sufficiunt, solenni concursu totos octo dies occupante, quos & pontificia pœnarum uenia, & musici concentus, & præstantium Oratorum exornant conciones. Accumbentium verò mensæ Christi annuus numerus ad quindecim millia. Est hæc pars altera pij cultus qui S. Ignatij natali domui exhibetur. Nec minor altera, quæ publica gratulatione, lætitiisque peragitur. Est enim ijs locis in more positum, vt Sanctorum virtutem, maximè tutelarium, militaribus ludicris cohonestent; quare statis inter octo quos dixi diebus, prodire turmatim videas hinc inde, aduersus & ante palatium acies, schemate Maurico, partitis coloribus elegantes, & strictis ad manum breuibus gladiis, singulari primum certamine: post manipulatim, mixto denique confusè vtrimque prælio, belli ciere simulachra; nec deest agitatio taurorum ijs regionibus vsitata; nec alicubi etiam scenarum choragia, in quas decus aliquod viri Sancti ab egregiis actoribus edatur; noctes demum ipsæ & pingui lampade, & lætis funalibus, & missilibus ignium cometis vincuntur. His in sanctum Patrem addicti obsequij itudiis, haud quidem prius vti cœpit illarum prouinciarum ingenua pietas, quam illi publicos honores suprema authoritas decreuisset. Verùm multò ante, ipsoque adhuc superstite, solum illud natale, domusque parietes, quòd eum mundo, & cœlo dedissent; & illic editus, ibidem se totum Deo consecrasset; apud magnos viros eisdemque Sanctos venerationem habuerunt B. Franciscum Borgiam, & Hieronymum Natalem, qui pijs osculis, & lacrymis ea coluerunt, censueruntque digna æstimatione quam à posteris nacta sunt. Certè cubiculum ubi flens ac gemens Ignatius primos vitæ annos melioribus mutauit, & nouos de cœlo instinctus hausit, donumque perpetuum castimonie singularis, eum veluti sensum sanctitatis illius retinuit, vt quem mala fors ad illud violandum, impulerit, aliqua præsertim fœditate, ipsi parietes sentire iniuriam visi sint, etiam priusquam ex profanis vsibus ad sacros transferrentur. Rescitum de quodam externo milite; nec diu postea de viro magis nobili quàm probo; ab Loyolæ dominis hospitis exceptos, & in illo Ignatij quondam conclaui locatos, dum nescio quid minus castum tentassent, concussa domus terribilimotu, visisque ingentibus ita exterritos, vt horrerent toti. Contra verò nonnullis bonæ mentis, ibidem pernoctantibus contigit, abrumpi derepente somnos, infundique nunc insuetas alioqui de rebus diuinis cogitationes; nunc eorum quæ fortè peccassent detestationem, affectusque suauissimos ignota sibi antea pietatis.

Sed redeamus ad Ignatium in viam. Remissis ergo Nazareto famulis

IX.

B 3

duobus,

Voluit nuncupat castitatis, & Deiparae honorem contra Saraceni tueretur.

duobus salutate que duce, & quam illic habebat, sorore, solus & Dei, sui- que iam totus ad Montem Serratam viam init; & mente interea reuoluens, quo ornatu Parenti Virgini, cui visendi honorem utcumque reponebat, sistere se posset maxime gratiosum, decreuit (quod deinde praestitit) dicere se illi perpetuo voto promissa Deo Castitatis, sicque huius ab ea intuisente coram sibi collatum munus eximium cumulare: at ecce his curis interuenit casus, qui proba specie inexpertum adhuc, rudemque nouitium tantum non euertit. Viator Maurus, Mahumeti sectator (cuiusmodi tunc Valentiae regnum, & Aragoniae habebat plurimos) dat se Ignatio comitem; utque primo affatu de iis facile quae propius occurrunt, sermo inducitur, de professione Ignatii ad Montem Serratam, primum agi, deinde etiam disceptari: Mahumetano siquidem, Virginem a partu, Dei Matrem impie pernegante, connebatur Ignatius, quibus poterat modis, & rationibus, quas suggererat ingenio pietas, sacrilego homini persuadere contrarium. Ioco Maurus vertebat quicquid diceretur, & dicta dicere pergebat impius in religionem Christianam, rebus quae fieri non possent stolidè credulam, donec fastidians loquentem vrgentisque petitionibus iratus, subditis repente calcariibus, insultato Ignatio, inde se proripit. Ictus acriter barbari hominis duplici probro Ignatius, contemptu sui, & iniuria Virginis; iraque pariter & religionis studio incensus deliberat, possitne, aut debeat, iniuriam Virginis, Saraceni morte continuo vlcisci; idque ut deberet officij ratio suadebat, quod Christiani miles cum esses, in matris ipsius tuendum honorem stringi ab se ferrum oporteret; auocari se tamen ab ea mente, arcano instinctu sentiebat, quo admonebatur, reorum poenas penes publicum esse; priuatam, homini Christiano vindictam minimè licere. Inter haec dubius, ancepsque consilij, sententiam casui, vel Deo, ut putabat, permittere statuit. Quam se igitur in duas semitas scindebat via; saxosam alteram, in montem asperam & arrectam; alteram planiorem, & latam in pagum exeuntem, cuius in prospectu quadragesimo vix passu patebat porta; illic equo habenas remittit liberas, certus si viam iniret qua Maurus praecesserat, quasi sibi traditum caelitus aut compellere ad palinodiam sacrilegiorum, aut restitantiem de medio tollere; sic religioni, & conscientiae satisfacere dum putat, quaesita desuper inter contententes, quam ignorabat sententia, misertus est tyronis sui Deus, nondum satis edocti Christianum, à militari iure distinguere. Praeter omnem naturae impetum, ommissa equus via facili, & plana, proritantēque ad pabulum diuersorio vicino quò Mahumetanus praierat, per montis ardua iter cepit; interpretante inde Ignatio velle Deum ut barbarus viueret; aut nolle saltem ab se interfici.

X.

In pagum venerat ad radices Montis Serrati positum; illic sibi ornatum comparat peregrini simul; & palam professi poenitentis, qualis deinceps videri volebat; pro veste vilem crassa ex cannabe tunicam, pro zona funem, cucurbitulam aquariam, & viatorum baculum. Hac equi ephippiò alligata sarcinula, mox ut templum Deiparae attigit, praertere omnibus voluit, ut totius aetatis maculas confessione sacra elueret, quod ex scripto fuscè

fusè & distinctè peregit. Est Monserratenſe cœnobium & miraculis clara
 imago Deiparæ ad quam orbe toto concurretur, in tutela Patrum Benedicti-
 norum, apud quos regulæ ſeuera custodia ſic viget, vt cum eius loci digni-
 tate pulchrè incolarum conſentiat ſanctitas. In iis tunc erat, cum eò Igna-
 tius peruenit, Ioannes Chanones, natione Gallus, Mirapiceniſis olim Ec-
 cleſiæ Vicarius, qui veneraturus Deiparam cum ſe aliquando illuc contu-
 liſſet, religioſis captus Monachorum exemplis, & innocentia, valedixerat
 ſæculo; abdicatæque ab ſe officij dignitate & facultatibus, monaſticam vi-
 tam profeſſus fuerat anno ætatis trigeſimo altero, inde ad octauum, & octo-
 geſimum eodem quo primum ardore in eo Ordine durauit. Valens aut ægro-
 tus, iuuenis aut ſenex decrepituſ carnes attigit nunquam, & ex diurno
 quotidie dimenſo, partem in pauperes tertiam diuiſit. Veſtitus illi viliffimus,
 promiſſum ad genua ſub veſte cilicium; noctes, demptis paucis ad quietem
 horis, precando peruigiles partim cum cæteris in choro, partim in cellulæ
 ſecreto. Morbis diuturnis & graubus viri patientiam excoxit Deus, annis
 præſertim decrepitiſ (qui vel vni pro graui morbo ſunt) in iis dolores æquiſ-
 ſimo ſemper animo excepit, ſemper Dei laude, & gratis rependit: demif-
 ſione verò ſui & obedientia tam ſublimes fuit, totque aliis eminens dotibus,
 vt ad inſtaurandam Ordinis diſciplinam, multis per Hispaniam, & Luſita-
 niam domibus exemplar, auctôrque fuerit. Hæc è tabulario deprompta
 Monserratenſis cœnobij, breuiter attingere viſum eſt, tum vt nomine ſancti
 mei Patris, teſtimonij gratiam referrem, quod poſt memorabo; tum vt
 teſte quali, & quanto dictum, quanti eſſe ponderis debeat, ſciretur. Hic ergo
 vir tantus peregrinis ſacra pro officio miniſtrabat, cum in Montem Serratam
 aduenit Ignatius, quare apud illum vitæ omnis peccata depoſuit, tam dili-
 genti quidem exhomologefi, tam acerbo dolore fletuque toties abrupta, vt
 tres integros dies tenuerit; mentem præterea illi ſuam manifeſtauit penitus,
 & quam in poſterum de vitæ ſuæ ratione conſilia agitare, in quibus ab
 eo ita confirmatus, inſtitutusque eſt, vt ſperare poterat ſeruidus peenitens, ab
 tanta virtute, & regendarum animarum peritia. Confefſione ritè iam obita,
 nouus hominem nouum decebat habitus, ad hoc latendi ſtudio ſub noctem
 mendicum quaſiuit cui veſtes donaret pretioſas: quibus ad interulam exu-
 tus, pro iis incredibili gaudio, prælibatum ſapiùs oſculo ſaccum ſumpſit,
 fune cinxit, cucurbitula latus ornauit, prehenſoque peregrinantium ba-
 culo in templum Deiparæ rediit, vbi ſacrum in cultum vertit inanitatem
 fabularum, ex quibus legendo didicerat nobiles armorum tyrociniũ poſi-
 tutos, priuſquam accingerentur primo enſe, conſueviſſe noctem totam ar-
 matos ducere, quæ dicebatur armorum vigilia, ſibi quoque hunc morem
 militaturo iam auguſtiſſimæ Virgini eiufque filio ſeruandum putauit, bea-
 tamque illam quæ Annuntiati Verbi feſtum antecedit noctem, ante aram
 Deiparæ, ſtans, vel de genibus precando vigilauit. Primò exinde crepuſculo
 ad veteris templi vicinam altari paraſtatam, pugionem cum enſe pro anathe-
 mate appendit; diuinæ menſæ accubuit; equum monaſterio dedit; ac ne
 per celebritatem loci, ac diei deprehenderetur, ſummo manè diſceſſit. Haſit
 vigiliæ

tamen vigiliæ nobilis apud illos Patres memoria, quam & in exemplum vndique illuc peregrinantium, & Sancti honorem, vnus illorum Abbas mar-morea lamina constare posteris voluit, ad latus altaris cum hac epigraphe affixa. *Beatus Ignatius Loiola, hic multa prece, fletuque, Deo se, Virginique deuouit; hic tanquam armis spiriualibus, sacco se muniens, pernoctauit; hinc ad Societatem Iesu fundandam prodijt anno 1522. Frater Laurentius Nieto Abbas dicauit anno 1603.* Ibat alacer nouus Christi miles, seque illa in veste æquè mundo contemptibili, & mundi contemptrice per otium intuens, miris secum gaudebat lætitiis; cum vix leucam emensus sistitur à ministro Monferratenfis fori; qui cursu hominem assecutus, quæsiuit ex eo sollicitè, num vestes eius nodi, (& eas designabat) mendico donasset, qui cum ei etiam iurato parum crederetur, ex suspicione furti captus tenebatur. Indoluit nuntio vir sanctus, & lacrymas dedit; cumque rei totius ministrum fecisset abundè certiozem; nihil de se præterea, quantumuis interrogationibus laceffitus quis? vnde? cur vestes dedisset? effere sustinuit; sed ignoti virtutem peregrini dum admirans recedit minister, ingemiscentem Ignatium, puduit quod benè pauperi facere, nisi cum eius infamia, & periculo non liceret. Manresam post hæc eodem itinere appulit.

XI.

*Vita asperitas
in Nosocomio
Manresano.*

Est Manresa domorum ad quingentas vel oppidulum, vel pagus, tribus à Monferrato leucis, notissimæ hoc æuo famæ & reuerentiæ, ob ea quæ retinet S. Ignatij, & exantlatæ ab eo vitæ durissimæ, asperitæque insignia. Erat tunc temporis hospitalis mendicorum, & ægrotorum domus, quadraginta ferè à pago passibus, pertinensque ad illam Thomæ Apostoli, & B. Lucie Virginis ædes sacra, ex qua nosocomio S. Lucie nomen fuit. Huc se Ignatius haud tam hospitij gratiâ recepit, quam vt campum haberet exercendi feruoris heroici, virtutisque incensæ; contemptu, cruciatuque sui & pretiosis ærumnis saginandæ. Primum igitur ab sese, quicquid poterat corpus non modo delectare, sed vel reficere, absceidit; nocturnæ quietis definitus paucis horis modus; eadem humi, ne molestia careret, subiecto pro cervicali saxo, vel ad summum ligno; idque perfrigida etiam hieme, corporisque habitu ita fracto & attenuato, vix vt illud miserè traheret; noctis residuum precatio, & flagellatio obtinebat; nam se quotidie interdum quinquies, ter interdum catena ferrea cædebat, & cædendi mensuram dictabat ardor pietatis. Horarum septem erat oratio, eaque de genibus, præter diuina Officia, & sacrum quibus intererat. Ieiunium verò nullis vnquam diebus interpunctum præterquam Dominicis, quibus præter diuinas epuli sacri delicias, pauca oluscula prandij nomine sumebat; verùm, vt postea Iacobo Lainio narrauit, injecto cinere corrupta, quo omnis eorum elideretur sapor. Diebus cæteris fuit illi cibus frustum secundarij panis, inter illa quæ corrogasset deterrimum; & aquæ scyphus, idque semel in die. Ad asperitatem præduræ cannabis, quam induerat, cuius etiamnum Barcinone segmentum visitur, nihilo quàm cilicia mitius, cilicium aliud subdidit, adiunxitque deinde crassiozem ex ferro catenam qua latera præcinxit; quandoque B. Virginis Viladordiënsis sacram ædem petens sesquimilliarum Manresa dissitam, textum

textum propria manu ex aculeatis herbis addebat fasciculum, ad erodendam carnem, confingendamque comparatum, qui Viladordij etiamnum honorifice asseruatur. Ad has corporis cruces, interiores alia accedebant: motionum seuera perpesque compressio, nihil desiderijs, & cogitationibus indulgens quæ carnem, aut sæculum olerent: hac imposita sibi lege, vt quicquid refugeret natura, cupidè huic occurreret; refugeret autem quicquid natura blandiretur. In quo ipsi antiquius nihil erat, quàm vt nouas excogitaret artes quibus in contemptum hominum veniret, nullà re omissà qua euaderet despicibilior, & pristinos suos gloriæ ambitus, fastumque ingenitum proculcaret. Quod illi per diem, vacuum erat à precando, mortificationi tribuebat. Ægrotis aderat omni ope, vt quisque maximè purulentus, & grauiori nausea auersandus, ita is maximè Ignatio carus. Ministeria verò hoc iucundiora, quò deformiora, magisque vilia. Nec solùm tractandis, ferendisque inter brachia ægrotis, lauandis, purgandis, sternendis eorum lectulis gaudebat, perinde vt qui Christum spectaret in singulis, sed in auctoritatibus publicis id quoque legitur, non semel eum vlceribus labra admouisse, saniemque illorum forti naturæ violentiâ luxillè. Ex nosocomio Manresam intrabat ad corrogandam stipem, colligebatque initio plus diæteriorum & ignominia quàm elemosynæ (quod erat potissimum eius votum): saccum pueri vocitabant, & circumfusi nonnunquam, vt pessimè norant, certatim ludebant. Ac licet haud multo post pretio omnibus, & obseruantia fuerit, nunquam tamen defuit, quamdiu illic egit, homo publicè improbissimus. qui modestiam incessus, vestitus horrorem, humilitatem mendicantis; sanctimonie laruam garriret esse, & quòties oppidum ingrederetur Ignatius, obuiatet sannis, & deridiculo eorum mimo quæcumque ab Ignatio fierent, donec ad extremum, torquendi vultus, ludibriorum & risuum latur, turpissimis conuitijs oneraret; iteraturus eandem fabulam die proximè insequenti. Fuit hoc longum & arduum mansueti, patientisque animi examen, quo naturà ardentem, & recens militiâ defunctum, per illam hominis bestiam, certabant demones indignatione commouere. Sed huius in Ignatio sensus non sopitus modo, sed erat omnino emortuus, & vindictæ omnis cogitationes, sensumque indignationis, cum armis vnâ, Beatae Virgini, Monserrati constanter appenderat. Arcto illo quem legerat pane, pro quo salutaria referre monita erogantibus consuebat, alios recreabat in nosocomio pauperes, frusto sibi quod esset vilissimum seruato. Verum enimverò tam inuisa demonibus fuit familiaritas, qua miseris illos pannosos, & graueolentes adhibebat, industriaque traducendi sui & mendicitatis illorum rusticæ, exprimendæ, ne alius genere crederetur, ab eo quem vltro præferebat, vt tantam virtutem non ferentes, impressione valida aggressi sint illum euertere. Nam audire sibi objurgantem se animum videbatur; Hanc sui denique tam propudiosam despicientiam fas omne prætergredi, hac indignari Deum, cui cum nobilis Sancti, vellet in eo exemplum edere, placere non poterat in vile mendicabulum exillè. Quanto gloriosius ipsi fore, & virtutis quanto

firmioris, sanctitatem colere in aula luce, quam in fordibus mendicorum; daturum illic de se nobilitati quod imitaretur, non jocos, risumque pueris; Plur isne apud illum essent contemptus sui, quam diuinæ gloriæ animarumque rationes; quam multæ eatenus peribant, quas suo exemplo seruasset? Parem illi vel vnum abundè esse ad restituendam ciuitatis integræ probitatem, & hoc fuisse Dei consilium ac mentem, cum ipsi praluceret, faciemque subderet ad conuersionem, non autem vt creditum, obscuro domus hospitalis, talentum conderet; multò verò minus vt tristi specie & inamabili, sanctitatem omnibus faceret exosam. Ad hæc, si suum prodigus libebat profundere, qua lege profunderet alienum? Si parum placebant honores, procul absteret, abderetque in tenebras sese; verum generis nomen decusque attenderet, tanto partum maiorum sudore, ac sanguine, quod perditum ibat indignis modis, nec illud insanæ plebeculæ ludibriis, & contumeliæ tota vrbe spectante, inter mendicos obijcere pergeret. Ad ista quiddam nauisæ tristioris, natura rediens viro sancto affluit, & illas pauperum, & jacentium in lectis deformes vitas, & olentes pannos, & morem intulsum & agrestem primum abhorruit; quod tamen vt animaduertit, vtrumque mox hostem eodem impetu inuadit, impugnantem se demonem, & naturam callidè proidentem. Nullo ergo quæ suggererentur responso dignatus, ad suos illos cursu redit, & in oculis omnium, scædiorem quemque, & horridiorem amplexu stringit, hæretque tam diu, dum auersantis animi renisus, & refugientis naturæ sensus planè vanesceret.

XII.

Mira in spelunca corporis afflictationes.

Fuere Ignatij ex nosocomio, meritorum, & virtutis hæc lucra. Sed cum hoc etiam sentiret impedimento esse, quò minus Deo arctius jungeretur, & ad vexationes corporis, in quas animo rapiebatur, liber esset, querere aliquem in vicino secessum institit, vbi vno spectante, & arbitro Deo, desiderium expleret. Querenti facilè occurrit passu ferè sexcentesimo, Manresa distans, instituto valdè idoneus; spelunca fuit ad infimum collem, viua in rupe excauata, tenebrosa, nec multum sepulchro dissimilis, loco tamen peramceno sita, & angusta in valle, cui apud incolas, Paradisi valli, amœnitas fecit. Calamis inde octoginta Cardanerus riuus limpidissimis aquis fluit; è regione est via regia: hanc inter, & specum è saxo crux visitur è tribus vna, ad quas Sancto mos fuit pias obire stationes; palmos habet in longam spelunca, duos & triginta, lata decem; alta, qua fornix multum attollitur similiter decem; depressior verò prout interius magis in illam receditur. Qua parte Monserratum spectat, fenestella patet, ex scissura rupis commodè captata, ex qua prospici templum potest, & Virgo parens adorari. Cæterum vndique nigra, & tenebris horrida, & incomposita, & prominentibus sursum, hinc inde ex caute cuspidibus aspera. Pauci hanc norant, adibat nemo, & hoc Ignatio opportunior visa. Aperto igitur in illam per objecta spineta, & condensa dumorum, angusto aditu, suam fecit. Illic alta loci silentia, solitudinem, tenebras, horrorem, totidem ratus ad pœnitentiam hortamenta, descriptarum sibi afflictationum laxare spatia, continuare noctes

noctes vigilijs ; cibo triduum , & quattriduum abstinere ; catenâ corpus ad sanguinem cædere ; geniculationi ad septenas horas , alias addere ; pectus quoque, vt olim Hieronymus, silice tundere (quod compertum est ab nonnullis, qui exploraturi quid rerum ageret, clam ad cauernam irreperant) præter arumnas cilicij , catenæ cinctum , hiberna patente in specu , & cannabina in veste frigora. Per hæc ita sensim viribus defecit , vt par miraculo videretur quod viueret : torquebant stomachum cruciatus perpetui ; linquebatur animo sæpius , & inopinatò : destitutus haud rarò calore , ac sensibus pro mortuo deprehendebatur. Singulare fuit hæc in re quod ei accidit Viladordium profecto , ad venerandam augustæ Matris effigiem : mortuo similis per dies aliquot, sine pulsu , flatuque iacuit , ex quo aded fractus , & debilis redijt , vt in horas mori crederetur : refouendusque properè cibo fuerit , quem piæ ad illum matronæ attulerunt , & suffultis in nosocomium brachijs reducendus. Hinc verò dæmoni altera tentandi , exterrendique ansa ; quarèndo , ecquid tantum haberet animorum quantum sat esset ad annos quinquaginta , in ea vitæ duritie traducendos , qua corpusculum infelix , lethali dolore pænè semper discruciabatur : at ex eo insultu mendacij artifex nihil præter ludibrium retulit , interrogatus vicissim vnde illi tantum suppeteret rei , vt fide jubere , vitæ punctum valeret , cuius tam largiter annos spondebat quinquaginta ? Interea tamen accisarum virium vsque eò imbecillitas processit , vt feбри superueniente , ad extrema Ignatius vergeret. Quo morbi periculo , vnun expertus est , dignum in quod aduertat animus , & quod à me libenter enarretur , vt intelligamus quicum nobis pugna , & quantulis nostris , nitamur viribus , cum possit etiam ipsa virtus Deo parum solidè inhaerentem , in ruinam agere. Iacebat Ignatius in extremis , & salutem illius desperauerant medici , cum ecce tibi , superbæ vanitatis impressione vehementi pulsatur. Mori certè alacrem debere , cum moreretur sanctas : nam esse verum Sanctum , qui tantum rei in virtutis negotio fecisset , tantum meritorum haberet repositum. Hic crassa & stupea cannabis , hic cilicium , catenæ , cervical saxeum , & spelunca , & numeratò dies , ieiunijs conditi , vigilatæ noctes , cruentata sanguine flagella , solum lacrymis madens , oberrabant morientibus oculis : quæ licet auersaretur vehementer , & erubesceret tot sibi ac tantorum reo , posse menti visa hæc obijci tam arrogantis jactantiæ , infigebantur nihilominus animo reluctanti , & discussa iterum concresecbant , aded molesta importunitate vt esset ijs Ignatio & morbus , & vicina mors tolerabilior. Quare repetita vitæ præteritæ serie , quæcumque peccarat reducere grauiora quæque , & maioris verecundiæ præcipuè pendere ; inferorum pœnas quibus toties fuisset obnoxius intueti. Tum ex se quarere , num possent quæ paucis mensibus egerat , cum ijs composita quibus Deum tot annos offenderat , lances justo pondere æquare ? His & eiusmodi exardescibat in odium sui , & abjectionem coram Deo , à quo misericordem veniam multis cum lacrymis ; non meriti premium poscebat. Vini denique , sed ex difficili , tam periculosi

meriti præmium posebat. Vicit denique, sed ex difficili, tam periculosi temporis conflictu adeò redijt consternatus, vt adstantibus sibi necessarijs supplicarit, si quid præterea simile incidisset, occinere sibi magnis vocibus pergerent, & exprobare: Ignari peccator, recense in animo, quantorum sceleram, quot pœnas quantasque debeas. Caue tibi quicquam mercedis aeternæ arroges; inferos cogita, & pudeat potius te toties illos esse commertum.

XIII.

Vt dura & multiplex Manresa fuerit Ignatij periclitatio, nulla tamen capitalior scrupulis, nulla molestior. Sic Deo placitum, ijs vt ab damone vexaretur, opplente viri Dei mentem, subruentēque dubitationibus infinitis de confessione obita Monferrati, etsi nihil in ea absolutissima diligentia, nihil ad sensum doloris omisisset. In ijs etiam quæcumque agenda incidere, graue aliquod scelus verebatur; ad hæc liquida illæ interioris hominis voluptates aruerant, mente perplexis jactationibus perturbata, nec iam idonea diuinis haustibus quos olim serena de cælo traxerat; angebatur quin imo tunc grauius, cum ad diuinorum cogitationem animum applicaret: & hæc illi diurna nocturnaue occupatio, secum litigate, rixari, perplexari; in hoc, & illo, an ab se aliquid peccaretur, aut esset peccatum; & de pridem commissis, num quid resideret confessione expiandum. Vbi quanto satagebat magis vt extricaret sese, tãtò inuoluebat, implicabatque molestius. Restabat vna afflictissimo spes, qua se verbo vno perlucandum putabat: si, quem habebat animæ ductorem, præterita omnia iuberet obliuione sepelire, nec esse de ijs magis sollicitum quàm si pridè natus esset. Verùm neque id vnquam Confessario succurrit vt iuberet, nec scrupuloso pœnitenti, vt de eo illum consuleret. Ac vetabatur quidem aurem scrupulis dare; sed quid foret ab ipso scrupuli dammandum, hoc verò scrupulorum nouam materiam præbebat. Præterquàm quod, ita malè affectis, etiam quilibet leuissimus scrupulus, pro re saltè dubia habetur. Ita nihil se votis supplicibus, nihil assiduitate lacrymarum iuari sentiens, auersum ab se cogitabat Deum, & (quod solet ex ijs angustiis confici) velle se Deum æternum perdere. Cuiusmodi sit hoc tormenti genus, nisi expertus, intelliget nemo. Cilicia, verbera, catenæ, ieiunia, nuditas, & quantum pœnarum est quod sponte suscipitur, vt corpus macerat vexando, sic iucundè animum solatur. Sed, hinc Deum quidem ardentè amare, velle fidem illi castam, inflexamque seruare; & anhelare ad fruendum illum votis ingentibus; hinc autem sibi perpetuo suspectum offensi numinis viuere; imò habere veluti persuasum te Deo ac tua non placere, contemni; odio esse verba omnia apud illum tua, coniectum quemlibet oculorum, criminis esse alicuius rea. Hæc verò carnificina est, quæ nec maiorem inueniat nec parem; & cuius vna tantum hora perlucens multorum dierum pijs cruciatibus commutetur. Hac sua demones tam dira infestatione, tanquam telovulnus multiplex vibrabant. Id enim primum ab ijs agebatur vt confusione anxiarum cogitationum sanctam eius quietem sus deque verterent; deinde rigidioris quam susceperat vitæ cursum, ipsi propterea repræsentarent exegrandum.

crandum, quod pluribus animi quam corporis supplicijs horreret, ac pro spe salutis in tuto ponendæ, hominem duceret in æternum discrimen: ad hæc ut tranquillâ Dei fiduciâ, & tenero in illum filij amore exuerent, quem experiuntur qui liberalem Deo seruitutem nauant; sed hoc mouebant potissimum damnati spiritus, ut tyronem vrgerent in vltimam desperationem, qua interiori lanienæ tam crudeli, ferendæ vitam iam imparem per se abrumperet; ad eodẽ ut omnia afflictissimus Ignatij animus sursum deorsum auara cernebat cuiusuis solatij, quo prohiberetur interire. Patres quidem S. Domini Manresæ acerbum dolorem miserati, cœnobio illum exceperunt, sed loco sperati leuaminis, tam sæuo illic mœrore correptus est, ut versus cellulæ fenestram protrudi se quodammodo violenter ad præcipitium sentiret. Totus ibat in lacrymas, & rugitus, & clamores in cœlum (ut postmodum retulit) ad Deum vociferans, inde ut aliquid sibi opis adesset, quam frustra ab hominibus expectaret. Hic illi cum fortè rediisset quod olim legerat virum quendam sanctum, vbi quod diu incensis precibus quaesierat, minime impetrasset, decreuisse tamdiu cibo abstinere, donec id à Deo exorasset, si minus meritis annuente, afflicti saltem miserente. Visa Ignatio pia vis Deo adhibenda, nam etsi extremum remedij id erat, sed supremis adhibebatur malis. Nec dubitauit, mite pectus amantissimi patris, labore infelicissimi filij, tactum iri, nec passurum diu languere prostratum, sed pie indulturum, quod preces, & lacrymæ emereri iure non poterant. Ergo in ediam sabbato inchoatam in sequens sabbatum producit, ne panis quidem micâ, vel aquæ stillâ per oëtiduum admisâ, quod in exanguis, & exhausto perpeffionibus homine, nihilque propterea de vfitatis vexationibus remittente, videri possit instar miraculi. Et progressurus erat ultra has etiam ieiunij metas, nisi Confessarius rem edoctus, pergere vetuisset, eoque ipso die iussisset de more refici. Tam insolens ratio diuinæ expugnandæ bonitatis, haud scio an confidentius vsurpata, an obedientius omisâ, primam Ignatio quietem, & conscientie serenam reduxit; iamque se victorem gaudebat, cum lapsa vix biduo, improuisa denuo scrupulorum, diffidentia, tristitiæ, desperationis tanta est simul coorta tempeffas, ut nec ipsis damnatorum pœnis mitior videretur. Fuit quippe nobiscum erudiendus de re grauissima, & Dei famulis pernecessaria; non esse nobis Dei voluntatem vi, & machinis impetendam, quasi aut non videat laborantes, aut surdam aurem nostris vocibus præbeat, aut sit denique ita durus, ut nisi desperatis nostris & lethalibus casibus ad ferendam opem non emolliatur. Prima sit nobis & vltima volendi regula, quod Deus voluerit. Egere aut affluere cœlestibus gaudijs; nubilam, aut serenam; placidam, aut tentamentis exercitam duci à nobis vitam Deo placuerit, promiscuè nobis accipiendum est, si extra Deum nihil quaerimus. Ad hoc sanè profint intimi cruciatus ut nostram Dei fiduciam accendant, dum quod illi gratissimum fuerit ex eo poscimus, liberationem, aut tolerantiam: At ne extra fines diuini arbitrij, vel transuerso vngue nos impellant. Cœterum breui secundus hic turbo posuit,

nempe admonendo potius quam plectendo Ignatio inmissus. Suam enim menti tranquillum cœlum, clarumque rediit, sua alacritas, etiam priore vberioris enim Deo nos fœneratò refundere, quod in experimentum subduxerat. Præter hæc Deus in hoc discipulo magistrum effingens animorum, primam illi rerum magistræ dedit experientiam, quarum disciplinam aliis erat traditurus. Ex iis profectò tam diuersis, & oppositis animæ vicibus, irriguæ & arentis; anxie & securæ, tristis & hilaris, tam peritus euasit alternantium motuum, quibus diuina bonitas suos agit, ut cum instituendi essent de iis alij, non aliundè exemplum ducere quam ex se ipso oporteret. Quod quidem fecisse sua quadam epistola videtur documentis referta sapientissimis, quibus Monialem Barcinone agentem Venetiis scribens, sic inter alia consolatur. ¶ Duplici nos via instituit Deus, imò alterâ quidem ipse per sese, alterâ instrui per alium sinit. Constat illa interiore sensu miræ voluptatis; quæ ubi se cordi affuderit, omnem ex eo tumultum abigit, & Dei amore plenius occupatum, in Deum totum rapit. Splendor verò quem secum inuehit, mentem corroborat ad pernoscentia quæ detegit arcana complura, & qua tuto, qua periculosè virtutis itinera capebantur. Iam eiusmodi est quem incendit ardor, nihil ut occurrat tam laboriosum, quod non vertat consolationi; nullus sudor aded molestus, quin pro quiete sit: nullum pondus graue, nullæ non suauis pœnitentium ærumnæ. At enim hæc mentis solatia non habent fixam in nobis sedem, temporaria sunt, tenentque sibi diuino arbitratu descriptas periodos, cuius nutu eunt, & redeunt, nostro tamen vtrunque compendio. Abscedenti porro diuinæ consolationi, quasi aditu laxato, suos dæmon inducit atræ bilis affectus satellites, & tristitiam omni leuaminis defectam luce, modisque nos agitat diuino mori planè contrariis; hoc ardens scilicet ut boni studium in nobis extinguat, & diuini obsequij desiderio nos auellat. Mœrore itaque profundo nos opprimit, cuius haud rarò nec ipsi qui mœremus, causam deprehendere sat scimus: precatio sicca, & sterilis: contemplationi nullus sapor: de Deo loqui, & audire, ratio plena, & odiosa res. Accedunt præterea de nobis ipsis aded turbulentiæ cogitationum imagines, ut vnum iam lubeat illacrymati nobis, & ingemiscere, velut prorsus à Deo extorribus, destitutis, penitusque abscissis; nihil ipsi eorum quæcumque egimus, probari; quæ acturi sumus in posterum, nulli bono fore. Hinc deserentis seipsum animi abjectæ vires, hinc dissidentia, & desperatio, & culpæ cuiuslibet criminosa & imaginosa taxatio; cuiusvis autem molestiæ animum prægrauantis fixa opinio, tanquam nullâ sit curatione sanabilis. Ad extremum tamen neque ista interuallis suis caret vexatio; quare alteri opem, ab altera nos accersere oportet; ut læti, modestè cogitemus quàm subito mœror in alios nos mutet; mœsti vice versa erigamur, reditura spe consolationis, & caliginosæ tristitiæ, ad primos illius radios, reducta luce, dissipandæ:] huc vsque Ignatii literæ. Ex iis autem quæ in se ipsemet expertus competerat, tam peritum in cernendis, curandisque scrupulorum morbis, magistratum est

est adeptus, & in sedandis conscientiae iactationibus, tam ceram manum & habilem, ut quem is postea non sanasset, nullâ arte sanandus crederetur. Scripsit etiam generatim aliquot de iis regulas, quarum solida, & arcana doctrina, potest pio lectori magno vsui esse. Sunt autem quæ sequuntur.

Primum, vulgò scrupulum appellant, quando ex proprio liberi arbitrij motu & iudicio, aliquid concludimus peccatum esse, cum peccatum non sit, veluti si quis animaduertens se crucem, ex paleis humi figuratam, in transitu calcasse, crimini sibi vertat. Hoc autem non scrupulus propriè, sed iudicium potiùs erroneum vocari debet.

Secundum, scrupulus propriè dicendus est, quoties post calcatam crucem eiusmodi, vel post cogitationem, loquelam, aut operationem aliquam, oboritur nobis extrinsecus, peccati admissi suspicio. Et quamuis altera ex parte veniat in mentem, nos minimè peccasse; ambiguitatem tamen quandam, atque animi perturbationem sentimus, à Dæmone videlicet obtrusam.

Tertium, prior scrupuli species, impropriè sic dicti, prorsus abhorrenda est ut erroris plena. Posterior verò, per tempus aliquod (dum præsertim recens est vitæ melioris institutio) animam rebus spiritualibus vacantem, non parum iuuat, cum eam mirum in modum purget, atque ab omni peccati specimine abducatur, iuxta illud Diui Gregorij: *Bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est.*

Quartum, callidè obseruare solet inimicus, qualisnam sit animæ cuius conscientia, crassiorne, an delicatior. Et si quam inuenit delicatam, multo quoque delicatorem efficere nititur, & in extremum quendam redigere anxietatis gradum, ut sic miserè turbatam, à profectu spirituali tandem deiiciat. Putà, si animam nouerit, quæ peccato nulli consentiat, mortali, siue veniali, imò ne umbram quidem (ut sic dicamus) voluntarij peccati sustinere queat; tunc, quoniam non potest veram peccati rationem illi objicere, eò satagi adducere, ut peccatum sibi esse credat, quod reuera non est, cuiusmodi est, de verbo aliquo, vel cogitatione repentina. Crassam è diuerso animam, seu conscientiam, reddere crassiorem studet, ut, quæ negligebat priùs venialia peccata, mortalia quoque nunc parum curat, ac in dies minus respiciat.

Quintum, ut anima progredi valeat in viâ spirituali, ad illius partis oppositum tendat necesse est, in quam inimicus tentat pertrahere: ut, si laxiorem iste conscientiam facere adnititur, faciat illa strictiorem: aut relaxet contra, si dæmon nimium velit restringere. Sic enim continget, vitæ extremæ vtriusque partis periculis, animam ipsam in medio quodam quieto, & securo statu iugiter manere.

Sexta, quotiescumque homini, dicere, aut agere aliquid volenti, quod ab Ecclesiæ vsu, vel maiorum nostrorum sensu non dissonat, quòdque tendit in Dei gloriam, obuiat extrinsecus suggestio dissuadens, ne dicat, aut agat illud propositum, adducta vel vanæ gloriæ, vel mali alterius cuiusvis fucata quadam ratione. Tunc ad Deum eleuanda mens est: sique
appareat.

appareat, ad eius gloriam spectare dictum, aut factum eiusmodi, vel certe contrarium non esse, tendendum recta exit aduersus talem cogitationem, atque obstrepenti nobis inimico respondendum cum diuo Bernardo: *Nec propter te capi, nec propter te finiam.*

XIV.
Dona singu-
laria Manre-
sa cœlitus in
Ignatium
collata.

Verum fuit mensura donorum quæ Manresæ Deus in Ignatium congeffit haud paulò exaggeratior, quàm arumnarum; licet ingentium, quibus eius patientiam ad purum excoxit. In quibus dignum est admiratione, pulchrum quoddam amoris, Dominum inter seruumque certamen. Nam etsi norat Ignatius, vitæ in sæculo transactæ debere se Deo multas pœnas; eò tamen (quod seni dicere excidit) spectauit nunquam, dum Manresæ fuit, vt quæ tulit, ac fecit imputarentur suis rationibus exarquantis, ac ne lacrymulam quidem misit animo satisfaciendi. Tendebat aliùs, & nobiliore commercio id spirabat vnum vt Deo placeret, honorémque deferret, totumque se illi, agendo, tolerando, ad maiorem ipsius gloriam, holocaustum sacraret. Ex opposito Deus Ignatium visus non est attendere veluti hominem è luto sæculi emersum, multisque nominibus obstructum; sed manu tam larga suis eum bonis cumulare, vt quo familiares suos, & intimos, post diuturni famulatus egregia merita; eò Ignatium statim à principio efferret, vt mox consequenter videbimus. Inprimis itaque cœlestium luminum tantam illi copiam profudit, & mentis aciem in prospectum rerum diuinarum eò vsque prouexit, vt potuerit Lainio suo, asserere plura se vna hora Manresæ orando cognouisse, quam quicquid doctorum est sibi tradere potuissent. Quod eum omnino nescisse oportuit, qui postremis his annis inter argumenta, quibus Exercitia spiritualia abiudicabat ab auctore Ignatio; non esse id opus ascetæ nouitij notauit. Quasi diuinæ scientiæ schola, suorum profectus metiretur, ex diuturnitate potius discendi quàm ex docentis voluntate: hoc profecto si foret, haudquaquam toties senibus, in ea præuenterent iuuenes; nec biduo ante sæculo egressi, plurimis anteirent qui pridem eodem in puluere, sed non iisdem præsidij caritatem miserunt. Docente Deo, breui omnia discuntur, & subitum lumen rupta de nube momento fulgurans tam multa detegit, vt multorum annorum meditationi sufficiant. Sunt ista fateor priuata legis beneficia, non tamen idcirco Deo figenda lex; qua nonnullis ea indulgeat, alios prorsus ab iis arceat. Visus deinde cœlestium dignatus est sæpius Ignatium Deus. Die quadam orans in gradibus quibus in templum S. Dominici ascenditur, vidit nitida in luce aspectus intimi totam ordinatim orbis conditi rationem, & maximè abdita potentiæ, ac sapientiæ creantis arcana introspectit. Sed longè sublimiùs aliàs eodem in templo cum supplicantibus procedens subuectus est, nam alienata ab sensibus mente, & in Deum translata, vidit inexplicabili formarum specie (quas quidem fas est à mortali cognosci) adorabile secretum Augustissimæ Trinitatis, ex quo tantum illi teneritatis animo inhæsit, vt in eius spectaculi suauissima recordatione multos dies flendo transigeret, diuque nullus ipsi de re alia sermo suppeteret. *Quamuis autem*

antem de hoc mysterio fletur facilius quàm agatur, voces nihilominus exprimendis quæ mente conceperat, tam aptæ in promptu aderant, & ijs illustrandis tam accommodata similia, vt hoc saltem constaret, aliunde illi dictari sententias, & verba, quam ab studio speculationis: Et affluebat differenti tam copiosè quod diceret, vt homo tunc literarum expertus, folijs constantem octoginta de eo argumento, librum conscripserit. Neque verò nunc tantum beatissima Trias dignata est seruo suo adspectabilis fieri; de uera aetate, fuit hæc illi sanè frequens objecta species, cuius suo loco figuram referens, verba ipsa ponam quibus illam sibi adnotarat. Vidit præterea in diuinissimo Sacramento infantem Iesum: quo eodem momento, cælesti radio afflatus, modum perspicuè cognouit, quo Christus in Eucharistia sub sacris Symbolis lareret. Et hæc quidem illi seorsum singula monstrabat Deus; verum alia simul quamplurima puncto temporis ostendit, cum sedentem in ripa præterfluentis specum Cardeneri, in profundum quoddam diuinorum coniecit, multaque illi tunc de ijs obiter indicauit, explicuit verò alibi enucleatius ad crucem oranti, Torti vulgò dictam, quæ Barcinonem euntibus obijcitur: de qua opportunè illustre miraculum narrabo. Denique fidei arcana, tam claro, certoque in lumine manifestæ intelligentiæ perspexit, vt non dubitanter affirmaret, etiam sacris pereuntibus Literis, nihil sibi perituum, vitamque nihilo cunctantius pro ea positurum. Tot inter eiusmodi Manresani secessus eximia, vnum est quod iure dicatur singulare, illa nempe ab sese mentis abreptio quæ toto octiduo ita Deo immersum, fixumque tenuit, vt vacante ab omni officio corporis anima, iaceret pro mortuo, sepeliendus omninò, nisi tenui cordis palpitatione vitæ indicium dedisset. Contigit tam admiranda res ad S. Luciam in nosocomij perangusto conclaui, ab se ideò optato quod exigua fenestra in templum pateret, vnde infirmi Sacro intererant. Cœpit hæc ab sensu alienatio, sub serum diei Sabbati, dum vespertini pensum Officij, solitis cantibus completeretur; processitque in eandem horam Sabbati subsequenti, absque vlllo sensuum destitutorum vsu: vbi interea temporis ab sese tam procul degeret, quibus visis tot dies pasceretur, quasve hauriret delicias, despicientissimus sui, Dei seruus, constanti semper silentio pressit, Tantum ad se, vt primùm redijt, velut è placidissimo euigilans somno, sublati in cælum oculis, Ah Iesu! iterauit, proferendi modo haud paulo plura significans, quàm pauca syllabæ sonarent. Fuit præcipuorum Societatis Patrum existimatio, qui vixere cum illo familiaritè, & suis de rebus Manresanis loquentem audire: fuisse iam tum manifestatum illi diuinitus, quam in operis partem, ad præsidium Ecclesiæ legeretur; traditaque illius Ordinis, cuius designabatur Auctor, principes lineas, ex quibus aptanda essent vniuersa: cuius rei fidem id potest facere quod ei solenne fuit respondere, cum rogatus causam nonnullorum Societatis summam spectantium, dum eius scriberet Constitutiones; ijs se nimirum aiebat insistere quæ olim Manresæ didicisset. Quamquam autem in quotidiana horarum septem precationis schola, magistro

Deo, peculiaribus illius monitis, tam sublimia doceretur, vt posset quæmuis eorum peritum, in iis habere discipulum; se tamen aded pro nouitio gerebat, vt totum animum accuratissime iis explicaret quorum in curam se dederat, eorum monita audiret, obseruaretque diligenter. Horum præcipuus Monferratenſis monachus Ioannes Chanones: adibat Ignatius ſtatis temporibus ſanctum ſenem primum animæ ſuae patrem, apud quem initio retextuerat omnem vitam; & ſui diſtinctam rationem ex quo illum non viderat, minutatim reddebat; ac licet cum Ignatio vir ſanctus, quas decebat partes, magiſtri ageret, & ductoris; interiore tamen iudicio pro ſancto reueretur Ignatium, nec aliter de illo quàm de abſolutæ virtutis homine loquebatur, & ex ore illius auditum, antiquos eiufdem Cœnobij Monachos referre accepimus, fore Ignatium inſignem Eccleſiæ columnam, orbis Apoſtolum, Paulumque alterum in Euangelio, barbaros inter & idololatrias ſpargendo. Fuit tamen hæc in illum aded cumulata cœli benignitas, & partæ Manreſæ virtutis gloria, vitæ inſequentis rudimenta delineatio, ſi crescentis in poſterum ſpiritus, quæſtuoſi progreſſus attendantur. Vnde ille Manreſam, primitiuam ſuam vocabat Eccleſiam, vbi primum vitæ cœleſtis alumnus, pietatis veſtigium humum ſignauerat.

XV.

Magna Ignatij exiſtimatione.

Ex in locis circum proximis vulgari, alium eſſe ab eo Ignatio, quem panni viles falſo exhiberent; latere illum ſub ſtupæ cannabe, & velle neſciri, vno abiiciendi ſui, afflictiſſimè deſiderio, ex nobili in mendicum, & ex milite in heremitam defeciſſe: quare hominis mores curioſius ſeruare, eufque ſingula ſtudioſè rimari. Premi ergo diutiùs non valuit, modum ſupergreſſa vitæ aſperitas, & ſingularis pars etiam aliqua fauoris quo dignabatur illum Deus: de illo quidem magnificè loquebatur mulier opinione ſanctitatis tum illic notiſſima, tum reliqua Hiſpania, ipſaque in aula quo illam Rex Catholicus euocarat, de rebus animæ cum ea acturus. Præter hanc magnæ virtutis matrona, Agnes Paſcalis, primo Ignatij Manreſæ occurſu, reuerentia quadam, & obſequij ſtudio erga illum, affici ſe intimè perſenſit; quare illi obſequium in noſocomio, dein ſuæ cuiuſdam familiaris in domo curauit: vt verò quæ Ignatij erant accuratiùs pernorat, & certius; ita de illo mira referebat. Ex quo fama illius uſque aded creuit, vt ex ſcrupulorum quem dixi angore in phthiſin vergens, cum eſſet è S. Domini transferendus in domum cuiuſdam Amigantis illic prædiuitis, exinde Simeon cognominatus ſit; velut expreſſum in Ignatio Chriſtum excepſſet; vxor verò ipſius Martha, quod ille hoſpitiū, hæc menſam Chriſto præbuiſſet. Inter illos verò, qui diſcedentem Manreſa Ignatium aſſectari auebant, fuit qui eius conſuetudinem, & quos inde carpebat fructus, facultatum ſuarum anteponeret curæ: quare nolens ab eo ſeiungi, & patriam, & litem magni ponderis omiſit, ſtocci ducens quæ ex litis euentu incommodatura timebantur, quæ ſanè nec leuia nec paucorum annorum fuerunt. Exeuntem interdum precandi gratia ad lapideas cruces tribus extra Manreſam locis, aliasque circum peregrinorum ſtationes, ponè plurimi ſequebantur; ſed

sed confertim tunc, magnoque affluxu cum de rebus diuinis esset verba facturus; quod solitus erat ex editiore saxo, & hoc hodieque visitur ante S. Lucia nosocomium vetus. Nec multis opus erat, ad pungendum acti detestatione scelerum auditorem, ipsa dicentis species sat erat. Vestitus asper, isque vilissimus; capilli quantum olim crispati, tantum nunc inculci & sordidi; squalor oris exesi, catenatum latus, pedes nudi, præterquam initio cum intumescens quot noctibus pes dexter, fuit sparteo calceo inuolendus. Haud paulo tamen verborum vis maior, quæ ignito ex corde vibrata, ipsa ignea ignem audientibus subdebant. Accedebat multorum non expectata conuersio, quos priuata eius colloquia, & prima quædam salutis principia, ipsorum tradita meditationi, ad maiorem perductos Dei æternorumque noticiam relicto sæculo, Religiosis ordinibus manciparant. Et hanc primum expertus ad reuellendos ab terrenis, Deoque reddendos homines, vim admirabilem, solidorum quorundam, veritatis æternæ dictatorum, quam & senserat ipse maximè validam; conferre illa decreuit in methodum, & interioris vitæ disciplinam, quod aureo illo Exercitiorum Spiritualium libello perfecit; superiore instinctu sanè superioris intelligentiæ concepto; scripto verò ad lumen diuini vultus, & mox in vsus fructusque publicos collato; eo bonorum ingentium prouentu quem per primos Ignatij filios diues illa vena in Ecclesiam fudit vniuersam; subministrato iis generoso illo, ad magna & ardua robore, quæ in salutem mouebant animarum. Et haustura est ex eodem fonte animam & vires, dum qualis nata est, talis spirabit Societas, nec alio egebit, poteritve iuvari præsidio ad reficiendos spiritus, si quando à primigenio vigore languerit. Verùm cuiusmodi sint, & quanti Exercitia hæc, cum futura sit eorum in huius operis decursu sapiùs mentio, videtur paulò accuratiùs explicandum.

Non sunt Exercitia Spiritualia S. Ignatij, summa quædam piarum meditationum, commodè in librum digesta breuissimum, ex quo artem secum vtiliter, religiosè cum Deo agendì, lectores ediscant; id enim si forent, præterea nihil; nec S. Ignatij Exercitia dicerentur, nec prærogatiua gaudent nouitatis, cum neque is primum hoc nomen excogitauerit, nec formam meditandi. Id ille, nec frustra, spectauit, vt curationem animæ in artem redigeret, quibusdam fidei principiis methodum imponens certis legibus adstrictam, quæ viis ad finem idoneis progressa, nunquam non optato exitu clauderetur. Quæ sancti viri mens, si rectè attenditur, tantum distabit ab simplici meditandi occupatione, quantum herbarum, & mineralium discretio, variisque in succos expressio, ab arte integra medicina, quæ probè perspectis tum humani corporis elementis, tum pharmacorum viribus ad intemperiem corporum corrigendam, & restituendam mediocritati; ex iis corpus juris medici componit, certis aptum, ac tutis legibus sanitatis. Fuit sanè ante Ignatium, finis cognitio in quem Deus hominem condidit, inferorum pœnas, peccati grauitatem, conscientiæ examen, & confessiones generales ignorauit nemo, vt Christi mysteria, & vitam, &

XVI.

Quid sint,
quo fine, &
ordine condita
S. Ignatij
Exercitia.

reliqua; verum artem vnam, quæ & explorata penitus ægritudine animæ, perturbatione affectuum laborantis; & comperta vi cuiusque meditationis ad componendos illos efficacia, modoque illius admouendæ, disciplinam ex iis plenam conficeret suis regulis definitam; quibus purgata, corroborataque, & confirmata mens, à primo spreti sæculi rudimento, perduceretur ad constantem Dei perfectumque amorem, hanc profecto artem ante Ignatium tradiderat nemo: cuius rei fides vt fiat clarior, pono hic summam vniuersam Exercitiorum S. Ignatii rationem. Meditationem primo loco præscribit quam ob sui præ cæteris momentum, Fundamenti nomine appellat, estque huiusmodi. Cum in eum finem vniuersa ferantur in quem à Deo sunt condita, ministerium scilicet hominis, & commoditatem; nobis quoque inquirendum esse, cur simus à Deo in hanc lucem educti: ad dominatum; ad literas; ad bellicam gloriam; ad quæstuosam mercaturam; ad diuitias congerendas; nihilque præstantius & maius; Cùmque liquidò steterit, nihil tale à Deo nobis propositum: verum vt, vsu rerum ad vitam conditam, famularemur Deo dum viuimus, post verò æternum Deo fruermur; ex quo necessariò conficitur, rebus his infimis parandis vtendisve non plus tribuendum quam ad illum conferat supremum finem, in quem à Deo illas accepimus; conficitur item paupertatis & diuitiarum; honoris, & ignominie; valetudinis, & morborum, cæterorumque pretium non esse nobis ex eo æstimandum, quo vitæ huic fragili vel obsunt vel commodant, sed quo illi æternæ atque immortalis. Labet concepta ipsius Sancti verba hic reddere, vt expendantur ab omnibus quorum in manus hæc historia venerit, feraturque de illorum incredibili virtute iudicium ad permouendas hominum voluntates, quamuis leui oculo percurrantur. Sic enim is loquitur: Creatus est homo ad hunc finem, vt Dominum Deum suum laudet, ac reueretur, eique seruiens, tandem saluus fiat; reliqua verò supra terram sita, creata sunt hominis ipsius causa, vt eum ad finem creationis suæ prosequendum iuuent: vnde sequitur vtendum illis, vel abstinendum eatenus esse, quatenus ad prosecutionem finis vel conferunt, vel obsunt. Quapropter debemus absque differentia nos habere circa res creatas omnes (provt libertati arbitrij nostri subjectæ sunt & non prohibita): ita, vt (quod in nobis est) non quæramus sanitatem magis, quam ægritudinem: neque diuitias as paupertati, honorem contemptui, vitam longam breui præferamus. Sed consentaneum est, ex omnibus ea demum quæ ad finem ducunt, eligere, ac desiderare. Consideratio tam potentis explorataque veritatis, horæ vnius spatio sensim hausta, dici non potest quam validè animum succutiat iniquis affectibus, & desideriis improbis prægrauatum; tum crassioribus vitiis succis liberatum, quam consentaneè præceptionibus medicis, peruium iam tradat secundæ purgationi subtiliorum affectuum, esto non ita lethalium, sed tamen caduca olentium. Hinc nouum lumen, nouique adeò nascuntur oculi quibus longè alia cernuntur omnia quam prius viderentur, cum cursus præposterè loco præmij amaretur, summaque industriæ ac laborum hæreret in infimis, velut satiatius animam beatitudinis supernæ capere.

pacem. Difficile dictu est quam multos hæc ratio altè in animum demissa potenter curauerit; ex eoque conclauit quo se ad eam percipiendam incluserant, quantum ab se diuersi prodierint. Martinus Olaius inter Doctores Sorbonicos insignis, non dubitabat profiteri plus se hora vna ex eius Fundamenti consideratione edoctum quam annis compluribus ex Theologiæ studio percepisset. Ipse hanc eius vim compertam habens Ignatius, vbi locorum vetaret longinquitas quo minus aliis traderet otiosius expendendam, suggerebat saltem, sat gnarus homini ratione vtenti, etsi leuiter cogitam non leui præsidio fore. Sic eum egisse accepimus cum magni nominis Præfule, aduersis restantibus vehementer afflictio, ad eius enim de eo literas; [Tanti est, aiebat, Illustrissime Domine, vnaquæque res in hac vita, quantum valet ad æternam illam; tantum è contrario nocet, quantum ab ea nos auertit: quare affectionibus æternis instincta mens, & illuminata, suum deponit in sublimi nidum, totaque in eo est vt nihil capiat præter Christum, & hunc crucifixum, cui si amat in hac vita configi, cum eo excitanda est in futura.] hæc ille. Quod autem horam vnam, huic versandæ veritati attribuit, hodierni vsus ratione habita dictum velim; non quod spatio illo Sanctus desinjerit tempus, cui metas debet, non hora ponere, sed necessitatis apud diuersos diuersa ratio, vt quisque terrenis pro conditione, vel affectione leuius, aut tenaciùs adhærescit: quo modo anonosæ, & altis diffusæ radicibus arbores, multo ægrè conatu magnoque reuelluntur, nouellæ ac teneræ facili: sic horæ vnus breuitas, cogitatione hac occupata, vix sufficiat homini, ab inueteratis malis in libertatem afferendo. Nec enim agitur de simplici quadam, & philosophica finis illius notitia, desinente in odium, vel amorem rerum extra nos positarum, aut fortuitarum; sed vnum in scopum vsunque collimante, formandæ scilicet in melius vitæ nostræ omnis; cuius pro varietate finium, necesse est diuersas esse actiones. Nec potest voluntas, aliis consiliis, desiderijs, moribus viuere, cum sensu pugnantibus, nisi eius præluces cœcitati, mens perspicax imbiberit penitus, præter nouam illam quam præit voluntati viam, nullam esse rectam, nullam eò bonorum, tutò perducere, quò suapte naturâ voluntas anhelat. Quæ causa extitit sancto Patri, vt huic meditationi Fundamenti nomen tribueret, nempe haudquaquam superficiali, sed humo altius refoffa demittendæ, vt ei valeat securè Christianæ virtutis tota fabrica imponi: & verò nouimus qui menses solidos cum in hoc descensu posuissent, tantò se inde in diuina, & mansura sustulerunt, quantò se in hanc cogitationem profundius merferant. De fonte huius tam ingentis manifestique veri, vniuersè, ac per se concepti, quæ sequuntur partes Exercitiorum ad singularia descendunt, quæ res bene perspectas in opus vsunque conuertunt. Iam ad discernendum tenaci proposito quòd animus probauit, abstinere scilicet ab terrenis, nisi quoad obtinendum id faciunt, cuius gratiâ in terra versamur; cum æquè nihil iuuet, vti seria animaduersio confusionis & malorum quæ finis illius obliuio, & negligentia inuehit,

quisque, inquit vir sanctus, vitam suam omnem anteaquam ob oculos ponat, accuratòque examine culpas eius sigillatim collectas intuens, in ijs attendat, quantum & quoties ab supremo illo & beato fine miserè exerrarit; huius porrò exerrationis vt malignitatem, & damna intelligat; malignitatem docet contemplatio sequens de peccatorum grauitate; damna verò, altera ei suppar de pœnis quibus apud inferos luuntur: quæ quidem omnia, vt cuius palam est, eò spectant vt purgata mortiferis affectionibus anima sanitati, ac vitæ hoc est diuinæ gratiæ reddatur. Quod autem non semel idem catharticum iteretur, attempereturque medicaminibus, diuersæ quidem materiæ ac modi, vnius tamen efficientiæ; causa est quod ij humores affectionum viscatarum pertinacissimi, nobisque innutriti, & conceleratus ille nostri amor, elidunt eluduntque remedia, & purgationis difficillimæ sunt. Hac vsque prima Exercitiorum hebdomada. Sic iam emendatis affectibus, respirare incipit valetudo: quam vt facit in animantibus temperationum inter se diuersarum ad vitæ actiones apta consensio; ita illam in animis efficit exæquata inter se affectuum, ad mandata diuina consideratio, quorum executione vita hominis vera continetur. Dat ergo initium secundæ hebdomadæ Contemplatio de Regno Christi, hoc est, Oratio Christi Regis ad bellum nobile subjectos sibi populos euocantis, tam optimis quidem conditionibus, nihil vt ipsi agere aut pati sinantur, cui non exemplo Rex ipse præiuerit: quæ condiciones blandam vim quandam, & incredibilem admovent ad complectendam Christi Iesu constantem imitationem, vt quotidiano experimento comprobatur. Hac in vniuersum bene deliberata Christi Regis imitatione, congruenter venitur ad singula, vt spectetur in singulis iter pandens, ac præiens Christus: habentur itaque deinceps Meditationes de Incarnatione, de Natiuitate, aliisque præcipuis Christi mysterijs. Verùm quia fato quodam (si loqui fas est) Christum verè, ac fortiter sectari volentibus, totas dæmon immittit suorum copias, vt eos promissis contrarijs, & sollicitatione perduelli ab Christo auerter, muniendi fuerunt egregio robore, quo virtus tenera contra hostiles impetus in gradu staret. Hoc præstat illa de duobus vexillis Meditatio incomparabilis, cui tot religiosæ familiæ tam multos debent præstantissimos alumnos: hinc illa Christum oculis obijcit; inde Luciferum, qui militem faciunt, & certatim proponunt quo stipendio depugnaturus sit: vnde æstimata auctoramenti (demus non dubij) quod in præsens spondet Lucifer tenuitate, atque breuitate; in futurum atrocitate & æternitate; stipendij contra, quo militatur Christo, labore breuissimo, & fructu immenso, atque sempiterno, ingentibus animis, sprete mundi fraude in Christi verba, & arma juratur. Fuit autem hoc toto apparatu opus, ad vltimam hebdomadæ huius contemplationem oprato exitu solidè claudendam: Est enim de eligendo vitæ instituto, itabiliendâque ratione vitæ in posterum traducendæ, quo dici grauius nihil potest: cum igitur in eo agatur de tota re nostra, jaciaturque periculosissima alea, non vitæ modo huius fluxæ, verùm etiam immor-

talis,

talis, tam certis ab S. Ignatio, tutisque regulis, tamque habili manu tractatur deliberatio, vt si ex illius præscripto concludatur, nunquam eius postea subeat pœnitudo. Attendit enim res, tempus, ac modum eligendi. Res quidem, vt in delectum vocentur, bonas esse oportet, vel certe non malas: rerum autem cum sint aliæ stabiles; mutabiles aliæ; obstricti iam illis prioribus non debent illas in dubium vocare, licet fines optassent terrena labe inquinatos dum ijs sese inuoluerent; sed eò conatus intendere, vt quo in statu locati sunt, illo quam optimè defungantur, seu sacerdotum sit, seu conjugatorum: conditionem verò nacti suapte naturâ mutabilem, ne sic quidem debent de mutanda illa cogitare, nisi ad sanctius aliquid adspirent. Iam opportunum delectui tempus, illud primum erit, cum sic voluntatem vis diuina impellit, vt ne restet quidem facultas vlla de diuina vocatione dubitandi: sicut legimus B. Paulo, & Matthæo, & aliis nonnullis, vocante Christo, contigisse: secundum, vbi res non tam certò constat, nec persuaderetur impressione tam valida; eo tamen impulsu, conflictuque pugnantium, successu contrario motuum, sese insinuat, vt pro minimè dubia teneatur. Tertium, quoties tranquilla & composita mens, seclusis omnibus quibus possit turbari, fallive iudicium; ad fidei lumen sempiternique veri, sedate complecti statuit, quod extra dubitationem agnoscit Deo gratissimum, suæque saluti maximè conducere. Sequitur nunc legendi modus, quem ita distinguit vt proferatur in medium res deliberanda, de officio, beneficio, rebulve cæteris, vel admittendis vel reijciendis. Deinde proposito creationis fine, in omnium rerum æquilibrio illo, de quo in fundamento dixi, mens iussa subsistere, paratissima sit eò ferri, quo diuinæ gloriæ & salutis pondus inclinarit. Postea Deo supplicetur vt mentem erudiat, & voluntatem impellat quocumque maximè oporteat tendere; si quæ verò ab recto deflexerit, reducendæ in viam præluceat. Denique in vtramque partem exquirantur vtrunque rationes, opponanturque tum sibi confertim, tum singulæ singulis, librato cuiusque fideliter momento, idque ad examen supremæ trutinæ, vltimi inquam finis, diuini scilicet in hac vita obsequij; & felicitatis in æterna: vbicumque verò manifestè lanx altera, alteram superet, animosè illuc eundum est, eligendumque quod pars illa victrix suaserit: rei demum lectæ constans propositum Deo offerendum. Post hæc si quid anxios teneat, aut constabili fortius in ccepto cupimus, attendamus cuius ex duobus, auctores cuiuspiam nobis peramico malimus esse, eadem in causa dubitanti, iisdemque æternis consilijs dirigendo: vtrum præterea ex duobus nos ipsi animam agentes velimus tenuisse: vtri denique instituisse, vltimas rationes coram supremo iudice posituri; & huic iam nunc incipiamus adherere quod factu optimum, ex cœlestibus illis principijs, certa consecutio à nobis euincit: Atque hic eligendi ordo secundam hebdomadam absoluit: in qua euidentis est eius partes, vt etiam primæ, quo nexu inter se committantur, quam necessario inter se habitu, sic à prioribus secundæ pendeant, vt vigorem ab ijs acceptum, in sequentes transfundant,

donec

donec hominem auulsum ab œceno cupiditatum infimarum, suis prudenter subuectum gradibus, perfectè cum Deo iunxerint; huc enim pertinent duæ sequentes hebdomadæ: harum prior in sanctis Christi cruciatibus versatur, ex quibus amandi sincera ratio ad perpeffionum obrusam discitur, altera in lætis gloriosisque Mysteriis animum occupat, quibus afficitur dulciùs quoad tandem quiescat in contemplatione beneficentiæ, & excellentiæ diuinæ, ex qua illæ ardent charitatis flammæ quibus arctissimo complexu Deo copularur. Præstant itaque promissi fidem Exercitia S. Ignatii; nempe quod statim initio spondent, [præparare & disponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & iis sublatis ad quærendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ suæ institutionem, & salutem animæ]; hoc, inquam, agunt, ratione atque disciplina, tam accommodatis ad obtinendum finem adminiculis, vt propè fieri absque miraculo non possit, quin ex Sancti præceptis adhibita salutem pariant, quam in se quantum in ipsis est continent; cuius tanti boni securus qui ea composuit, eorumque virtutem, velut alter Noë satae ab se vitis expertus, ab iis qui vellent aut vitam emendare, aut emendatam perficere, secessum tantummodo paucorum dierum exigebat, & ex iis horas dumtaxat aliquas meditationi capitum infumendas, quæ esset iis traditurus: hunc morem tenuit cum solutioris vitæ hominibus, & cum aliis mediæ virtutis, eo semper euentu quem expectauerat, vt illos ad frugem, istos ad perfectiora traduceret. Sic suum in Christo effecit discipulum, quem olim habuerat magistrum Emanuëlem Mionam Lusitanum eo enim Compluti dum studeret, à confessionibus utebatur. Sacerdos fuit, Algarbiæ natus, rarisque ornatus dotibus, cuius inter multos idcirco libet meminisse, quod eius mentio propè necessariò me cogit ad reddendas hoc loco literas quibus illum ad Exercitia scribens inuitabat: quanta verò id, quam præiudicata de efficacitate illorum sententia, ex verbis epistolæ colligatur. [Magno desiderio teneor, de te tuisque rebus cognoscendi; nec potest profectò fieri quin me illius cura sollicitet quem amantissimum habui in spiritu patrem, quemque propterea filij amore prosequor: atque hinc etiam factum est, vt in aliquam, dum viuo, mutua vicem beneuolentiæ, non sim veritus suadere, vt mensis vnus receptum Exercitijs donares, sub illius manu quem indicaueram: hoc tu mihi sanctè pollicitus, si re ipsa implesti, fac te rogo vt sciam ad Dei gloriam quo successu; sin autem; per Dei erga nos amorem, perque illos eius supremos dolores nostrâ causâ susceptos, iterum obsecro, vt quem dixi mensẽ dare tuæ saluti ne graueris; tum si te facti poeniteat, habe me sanè pro mendaci, & deceptore hominis cui tantum debeo. Denuò ter, quater, ac sapiùs obtestor, id age, in illius honorem, cui nolim esse sub postremum examen obnoxius adhibitæ parcius operæ, vt hoc à te denique impetrarem: quippe ad salutis, & alienæ, & propriæ ingenerandum animo studium, nec præsentius quicquam inuenio, neque intelligo. Quare si te tui ratio parum mouet, quasi minus hoc bono indigeas, valeat apud te quam inde capies ad iuandos alios ingens
utilitas,

utilitas. Precor diuinam clementiam, suam nobis lucem ac robur imper-
 tiat ad occupanda ex ipsius nutu quæ nobis credidit talenta, ne quando illa
 percellamur, atroci obiurgatione, Serue piger, sciebas, nec tamen feci-
 sti] manus dedit Miona Ignatio; inde etiam diuino placito, quod in Exer-
 citiis agnouit, seipso effectus melior, Deo sese addixit, vt alios faceret
 meliores, fundata demum Societati adiunxit sese, labores in ea strenuos
 quamdiu spiraret, Domino Deo nauaturus. Nec in eo solum Exercitia hæc
 iuuandis aliis idoneos faciunt, quos aut instituti professio, aut propensio
 animi ad hoc applicuit, quod qui frigidus est, difficile alios incendat; sed
 quod ea id habent proprium, vt diuino igne, & Christi amore animum in-
 flamment; & quidem ita vehementi, vt (quod in Asia scripsimus) gene-
 rosæ illius inter Iaponios Christianitatis, viri iuxta, & fœminæ, vbi-
 que aduersum Christianos tyrannus cruentum intonaret, ad nostros accur-
 rerent, Exercitiorum præsidio armandi, quorum illic famam, incredibilis
 fructus probauerat: quantos inde tollerent spiritus, quantum robur diuini
 amoris ducerent, admirandæ post paulum inter sæuas mortes, & inauditam
 eatenus poenarum barbariem patientia prodebat, atque alacritas: qui verò
 aliquo fungitur ministerio animarum, mirum quantum ex iis, quàm purum
 lumen excipiat ad perfectam æternarum rationum intelligentiam. Vnde lon-
 gè alius de iis sermo, longè diuersa vis, illas audientibus imprimendi, quam
 exscribentium ex libris, vel à se concinnatas velut in scena recitantium: qui
 si volunt quod fingunt, verè factum videri, seipsum fallant necesse est, fin-
 gantque sibi, se esse quos referunt, non autem quod verè sunt. Est hoc
 vsque ad eò certum, vt Mercurianus Societati Præpositus experimentis do-
 ctus continuis, idem idem diceret, vna S. Ignatij Exercitia diligenti, assi-
 duoque studio percepta, verbi Dei præconibus, & ductoribus animorum
 pro bibliotheca sufficere; & Foscararius ex S. Dominici Ordine, illorum
 approbator Mutinensi Ecclesiæ datas Episcopus Syluestrum Landinum Il-
 luc acciuerit prædicaturum Exercitia primæ hebdomadæ, nihil ad constan-
 tem & solidam commissi sibi populi conuersionem efficacius arbitratus, ratio-
 nibus earum meditationum, si perita manu, vsuque assueta tractarentur,
 qualis erat Landini, qui alibi quoque multis in vrbibus motus ediderat in-
 gentes, non exclamando & vociferando, plerumque inaniter, sed con-
 uersionibus antea desperatis, & mutatione stabili animorum; Deo audien-
 tium mentibus per præconem suum affulgente ad perspiciendos viuendi fi-
 nes, confirmantèque ad eosdem aptis moribus inquirendos.

Illud tamen pro comperto habetur, in Exercitiis cum fructu obeandis
 plurimum posse periti ductoris industriam, nec esse cuiusuis promiscuè id
 munus. Nam & sanctus Pater ex tam multis suo spiritu imbatus, & scien-
 tissimis rerum diuinarum tam paucos censuit ad Exercitia, suo ex ingenio,
 mentèque tradenda, vt vbi quatuor nominarat, de aliis omnibus sileret.
 Primo loco fuit Petrus Faber; deinde Alfonso Salmeron; tertius Hierony-
 mus Domenechus & quoad primam hebdomadam Franciscus Strada. Diffi-

XVII.

*Non est cuius-
 uis exerci-
 tia S. Ignatij
 cum fructu
 tradere.*

cultatis causa ex eo petitur, quod exercitia, medicina sint ægrotantium animorum, cumque sit horum ut temperatio diuersa, sic intemperies, ita una æqualis, & immutata curatio non potest singulis prodesse. Vnde sapienter, ac peritè vir sanctus quasdam Additionum nomine præfixit regulas, partim exercenti animum, partim Exercitia tradenti. Ac si grandes illas mutationes morum in multis hodie post Exercitia non videmus, quæ primis illis temporibus elucebant (vnde nec facillè nunc fidem inueniunt, uti nec mirabilia effecta musicæ veteris, cuius intercidit character) primaria causa est, quam in schediis Iacobi Mironi viri in Societate grauissimi, scriptam in hæc verba reperimus: [Clarum est quæ dantur, tribuunturque nunc Exercitia, fructus illos præstantes non parere, quorum erat certus primis annis proventus: neque huius rei alia occurrit, magni saltem momenti, ratio quam quod Patris nostri Ignatij præscriptis nequaquam infistitur, bonum enim ex integra causa, & si Additiones aliquot, vel annotationes negligantur, boni iactura fit, quod erat integræ illarum obseruationi alligatum; imo si quid etiam immutetur in Exercitiis tradendis, iam non erunt Ignatij opus, sed diuersi ab eo spiritus, & inuenti; ita enim eæ Additiones, iis, & illis meditationibus intimè inhærent, huic & illi hebdomadæ, ut si aliter vsurpentur, careant suo fructu; multo magis si interferantur meditationes alienæ, aut meditationi cuiuslibet additio qualibet appendatur. Estque peculiaris hic illarum, & proprius regularum vsus, qui potissimum varia Exercitiorum genera modosque secernit.] Hæc Mironus: ex quibus palam fit num Exercitia sancti Ignatij obeant, & possint ex iis innocentior, aut perfectior, ex re aut tepida vitam expectare quam certo spondebat experientia; qui sibi sunt in iis suo arbitrio magistri, aut habent ad hæc pro magistris libellos, quibus quadripartitæ in septenarios quatuor meditationes, vel etiam forma vulgatiore explicantur. Sunt autem nec pauca, nec modi vnus quæ iis regularum Additionibus iniunguntur. Primum ut Exercitia suscepturus, id aggrediatur, magna animi generositate, nec Deo manus arctare audeat, præfigens quatenus duci velit, nec plus ultra; sed sancti Spiritus benefico motui se totum permittat, paratus quocumque vocauerit, mox sequi, *Ecce ad sum.* Hac animi comparatione in cellam subiens in qua se solum cum Deo inueniat; debet extra fores curam rerum fluxarum omnem deponere, quin & ita se totum in eius diei meditationem immergere, ut ne cogitet quidem quid postridie sit meditaturus, nec legat quicquam etsi maxime pium, quod extra propositum præsentis diei videatur. Idque ne dissipatus in varia, ad illud quod præcipuè molitur, obtusior euadat: victus ipse, solitudo, silentium, corporis afflictationes, orandi materiam, per suas quæque hebdomadas prudenti discrimine comitentur. Nocturnæ contemplationis præoccupatus memoriâ decumbat; eandem statim experrectus resumat; vno aut altero passu à precatório cubitali, orandi principium faciat. Ibi apud se totus sub Dei præsentis aspectu se videat eumque humili corporis proclinatione veneretur; & prostratus, aut pronus, stans vel de genibus, aut si quid aliud orantem
magis

magis afficiet, aggrediatur contemplationem; cuius si quod caput vberem venam præbuerit, ex eo cupide effodiat, nec prius ad aliud transeat, donec auidam pietatem inde expleuerit. Si sterilem tædioque arentem, nihil tamen rescindat de spatio meditationi destinato, sui potius, tædiique vincendi gratia tantisper id proferat, in silentio, & spe cœli rorem benignum opperens. Si autem ex aduerso mentis deliciae affluent, & pleno aluce consolatio exundabit, sedulo caueat ne præcipitati voti religione se obliget, ad mutandam præsertim conditionem vitæ, aut aliud perpetuo seruandum. Postremo intimos animi sui motus bonos aut secus ductori enoluat, vt norit quem modum suggerendis iis tenere debeat, quæ præsentī statui conducant, nec timidiori nouum addat terrorem meditationum; nec præfidentia attollat, nimium audentem: non agat metu, qui spe melius, & amore aguntur; & ab corporis sui, & sæculi tabo nondum sat liberis, consideranda non ingerat quæ prouectioribus debentur. Cursum denique naturæ pariter, & gratiæ sic attendat, vt suam operam, personæ, ac tempori prudenter accommodet. Inspectam hactenus per summa capita Exercitiorum S. Ignatij naturam, quæ utilitates consequi soleant, superest saltē ex iis indicandum, quæ apud sui studiosos efficiūt.

Ad hoc mihi conferret plurimum quod Gabriel Lermæus Calvinista consueuerat garrere, & vero etiam prælo dedit, quanquam exitu votis plane contrario quibus stylum infecit, vt de Exercitiis quam absurdissima scriberet. Hic animaduersis conuersionibus hominum absque controuersia sapientum, doctorum, honoribus & nobilitate, omnique alio prærogatiuo iure insignium, quorum multi ab Exercitiis in religiosos strictioris virtutis Ordines transcribi certabant, euentum perosus, & causæ ignarus, stylum stringit in Exercitia non tam satyricum, vt maxime ardebat, quam panegyricum, quod minimè omnium volebat. [Quid hoc, ait, incantamenti est, quæ fascinatio, qua Iesuitæ homines dementant? sua quædam illos extra frequentiam ædium, in conclauia inductos, illic meridiana in nocte luce omni exclusa, profundo mœrore obtuunt, tristiquè horrore consternant. Miseri quos ea sors prehenderit! vt qui olim in antrum Trophonij descendebant; sic dicant hi licet ab ipso limine, lætitiæ ac voluptatibus longum vale. Illuc enim homines ingressi, indidem stipites procedunt, stupidi, amentes, vitæ deliciis funditus mortui, vnisque in posterum lacrymis, & tristitiæ victuri. Iis cauis sepulto, nec datur videre, nec videri, nisi magorum illorum ab aliquo bis illuc quotidie submissa voce, vultu attonito, magica carmina inferente, quæ paucis in carthula lineis infœlici tradit, vt iis apud se assidue versandis grauius fascinetur. Quas vero illic chimæras fingant, quas forment imagines, quæ visa somnient, quis satis enarret? flent, exclamant, irrugiunt; velut iam fumo ignis tartarei morderi sibi oculos sentiant, & anticipatis vrantur flammis. Iurant quotidie se ita victuros, tanquam sub noctem morituri, neque caduca hæc nisi puncto indiuiduo tacturos. Cum autem inde se efferunt quasi syderati mundum hunc intuentur, vt si, nunc primum in eum subirent; intuentur verò non iisdem quibus antea oculis, sed perinde

XVIII.

Effecta Exercitiorum admiranda, eorumque prærium apud homines præstantis virtutis.

vt scenam interea vertisset, spectant illum vt mare tempestatibus horrendum, & naufragiis infame, vbi nauigare non sit facilius quam perire: vnde ad quemlibet ingressum videntur sibi aut allidi, aut tranuersum ire: quare in portum quantocys subducere sese deliberant, tandemque monachifino se dicant. Ad hæc Iesuitæ, si fortè quod habeant emoti iam cerebri caput, in hac illud fornace eliquatum, recoquant, & recudunt, tandiuque malleo contundunt, quoad edomitum suum ad morem, formamque redegerint. Ex molliore viuendi habitu ad durum; ex obediendi duritie ad docilitatem; ex pigro actuosum; firmum, & stabilem ex fluctuante efficiunt.] Ita de Exercitijs Lermæus veris fabulas intexens. Sed quanto illa deprimere voluit, tanto apud illos magis commendauit, vbi ipsi, cum fide anima non profus perit. Nam efficax illa atque inuicta vis, transformandorum in alios hominum, cuius ipse per Germaniam & alibi cernebat victorias, nisi ex veris, & fortibus, optimèque coherentibus principijs existere non potest, ex quibus ea pressis conclusionibus colliguntur quæ has motum commutationes, & progressus certò secum trahunt. Vel ea tantum quæ ab Ignatij socijs, Exercitiorum ope, contra grassantes in fidem Catholicam Lutheranos sunt gesta, incredibile est quanto præsidio Germaniæ fuerint: nam præter illustrem scientiæ famam qua clarebant, deuinctos sibi religiosa consuetudine ad quorum imperium, & mores populi formantur, eò pelliciebant non inuitos, vt dies aliquot ab curis feriatæ se sibi redderent, ac negotium salutis in reliquam vitam conscientia hilari transigendam, rectè componerent. Ita illos egisse fidem faciunt tomi literarum quibus Petrus Faber ex aula Cæsaris, Vormatia, & Ratisbona ex Comitibus, Moguntio, Spira & ex compluribus alijs superioris, & inferioris Germaniæ locis, parentem suum ac magistrum Ignatium recreabat. Idem ab Iacobo Lainio Alfonso Sabnerone, Claudio Iaino Tridenti præstitum, vbi ad Synodum Generalem, suis in Episcopis & Prælatibus collectam spectabant Christianitatem, & Theologorum obibat munus; nec tam excellentia doctrinæ Præfulum admirationem, quam priuatis de Deo colloquijs eorum studia rapiabant, tum sensim permultos ad degustanda Exercitia impulsos, vnde ipsi met spirabant quod hauserant, ita diuino implebant spiritu, vt vberissimo prouentu in subjectos populos funderetur; fauorque tantum huic operi Deus, felicitate successuum euidentissima in eos qui Exercitia suscepissent, vt unessent tres Patres huic operæ impares quam plurimi ab ijs flagitabant, necesse fuerit eorum vicem ab ijs suppleri, qui paulò ante in ea discipuli, cogebantur magistri mox esse; sic Tridenti subsistens Societas sui notitiam ac desiderium tota Europa sparsit, ex qua vndequaque viri omni laude clarissimi eò conuenerant. Soluta igitur Synodo, reuersisque ad suos Præsulibus, Societatem apud se habere expetere quam plurimi, vt cui præter subsidia, saluti animarum valdè opportuna, tam potens ad manum, diuinæ gratiæ ad restituendos mores remedium esset. Hinc ille quorundam interior coram Deo pudor, qui pridem in primarijs pulpitis grande nomen doctrinæ consecuti,

secuti,

secuti, post reiectas per Exercitia ad Euangelij lucernam metalli venas pretiosioris, profitebantur eo usque fuisse planè rudes, quod mentem doctrinis superficie tenuis aspersissent, cuius capax, & amplum penetrabile, nisi aeternae veritatis cognitione non impletur. [Mirari satis non possumus (notabat suis in aduertijs Iacobus Miro) celeberrimos Theologos, Exercitiorum antea contemptores, & impugnatores; & scientissimos eorum quaecumque continent, illorum tamen vlu adeò commotos, atque immutatos, vt multo cum animi sensu faterentur se tunc primum coepisse Theologos agere, & intelligerent quantum sibi de sapientia post tantum librorum, & disputationum defuisset.] Horum vnus Petrus Ortizius Caroli quinti apud Pontificem Procurator, & Parisijs olim in Academia inter Doctores eximius. Hunc ergo tacite obseruantem quo suo compendio Cardinalis Contarenus Exercitia S. Ignatij peregrisset, quòdque de iis esset viri talis ac tanti iudicium (quippè sua manu illorum apographum penes se habebat, quod suis deinde haereditarium velut rei suae praecipuum reliquit) hunc, inbuam, cepit etiam cupido experiundi quid possent haec Exercitia, ac ne qua incidet ex negotijs quae gerebat interpellatio, in Montiscassini cum S. Ignatio secessit. En autem tibi ex primo aditu in meditationem Fundamenti, per dies quadraginta, visus est sibi alium orbem incolere, nec in terra versari: inde ingenti voluptate, & dolore affectus, gratulabatur sibi quod scholarum quadragintadiali, ea se Philosophia imbutum diceret, cuius antea tot annos studendo docendoque ne nomen quidem scisset; dolebat verò, in hanc scholam venisse seriùs, cum iam per aetatem quod pulcherrimum ex ea hauserat, non posset in opus conferre, remisso nempe aulae, principibus, & nugis saeculi nuntio, cum Christo paupere, & abjecto crucem in religioso Ordine complecti. Nec mirum pauca documenta libello Ignatij comprehensa, apud viros adeò excellentes fuisse tanti; sunt enim saporis longè dissimilis quae ad parandam animae salutem ex indubitatae fidei fontibus, pietas deducit, ab ijs quae ad intelligendum solum, & docendum mens philosopha speculatur; nec minus videntur inter se differre, quàm ex ora Piscaria vniones ad ornatum capitis aduecti; ab ijs differant qui ad cardiacos languores medicato attritu digeruntur. Quamobrem à Patre F. Mancio ex Praedicatorum Ordine insigni Theologo scitè dictum narratur, pluris apud se Francisci Villanovae Theologiam esse, quam omnium simul toto orbe Doctorum, intelligebat autem de Exercitijs quae multis Franciscus per Hispaniam dispensabat. Non ita ille nescio quis inter Hispaniae Doctores magister egregius, magnae quidem virtutis, sed huius interioris scientiae tam expertus, vt dicta in eam dicere soleret, & Exercitia S. Ignatij adhuc superstitis, joco traducere, negaret, etiam aliquando Martino Guttiero potuisse vnquam fingere cogitando, quo pabulo mentem reficerent, quidve tandem nostri cerebro figerent, quos coram altari cernebat precando vnam, & plures horas absumere; se quidem si liber Euangeliorum non adesset, nescite quo pacto animum occuparet; cumque videri non posset Deus, repente hunc

sibi ab oculis subduci: ita ille. Quapropter magnis ingeniis commune id votum infederat, ut sicut multæ per Europam sonant disputatricis Theologiæ exedræ, sic mysticæ huius, & arcanae aliqua saltem pateret schola, ex qua non lumen siccum, & sterile, sui pompam; sed ferax, & salubre; vitalem ederet charitatis ardorem, qui Deo pascitur, & constanter in Deum agendo fertur. Cocleus certè Romanorum Regis Ratisbonensi confessu Theologus, scriptorum eruditione, & bello aduersus Lutherum orbi notissimus, post auditum Fabrum de hac animæ scientia differentem, quam redegisset in artem Ignatius, lætitia gestiens, apertisque in cœlum oculis; *Gaudeo*, inquit, *quod tandem inueniantur magistri circa affectus*, & ijs quamprimum licuit, se permisit Exercitijs excolendum, quæ ita expertus probauit, ut eorum magister non vulgaris doctrinæ Præsulibus, & Theologis fuerit. Suum hic deinceps post Doctores locum, magistri asceticæ postularent, in quibus Abbas Ludouicus Blossius, Ludouicus Granatenis, Ioannes Auila, doctissimi fautor, sed excoctæ perfectæque virtutis; & in vsu docendæ pietatis versatissimi, Exercitijs tamen S. Ignatij adeo addicti, ut sui religiosissimi Ordinis cœnobia Blossius ijs excoleret; Ludouicus verò Granatenis dictitaret vitam sibi videri breuiorem ad noua diuinarum æternarumque rerum lumina explicanda, quæ sibi ab Exercitijs affulsissent; M. Ioannes Auila suos ad recentem hanc scholam discipulos mitteret. Omnium loco sit Cardinalis Archiepiscopus Carolus Borromæus, cuius paterno, liberalique animo debebit semper Societas, quod eius modestia profitebatur Societati se debere, ob efficaciam quam in se ab Exercitijs S. Ignatij ad Apostolicas virtutes expertus esset singularem: junior enim ad sacram purpuram à Pontifice patruo adlectus, Romæ in Professorum domum Societatis IESV recepit sese, ut daret Exercitijs operam, quod ei deinceps quamdiu vixit, semel quotannis solenne mansit, ac bis etiam quoties licuit; Ioanne Baptista Ribera, post verò Francisco Adorno, dicamne discipulis & admiratoribus, an ut ipse iubebat, animi ductoribus & magistris; ex quo illud ipsius in Synodo saluberrimum decretum: Ne quis initiaretur sacris, & sacerdotio, nisi aliquot dies primis saltem Exercitiorum meditationibus purgatus. Reliquo dehinc anno sanctus Archipræsul libellum terebat Exercitiorum, & contemplandi argumenta ex eo quotidie depromebat; sentiebátque de illo ita magnificè, ut duci Mantuano Vincentio bibliothecam suam locupletissimam monstranti; Mihi quoque, dixerit, bibliotheca est perampla, sed in libelli coacta epitomen, ex quo plura intelligo quàm possim ex cæteris omnibus discere; subdiditque hunc esse Exercitia S. Ignatij. Ex hoc illi Deus tanto digna magistro ac discipulo monita prælegebat. Alium è contrario Præsulem instruendæ bibliothecæ curiosissimè ad laborantem, incessit cupiditas Exercitiorum, quorum effectus mirabiles fama vulgante acceperat, mox ergo ut in manus venerunt, auidè, versare, ac legere, insolens aliquid expectans, & saporis minimè publici, sed amtractibus tortum subtiliorum speculationum; alluetus nimirum synopsis granum, molis intuitu metiri, non sensu efficacitatis; quare sibi, si vnquam

quam, affirmavit splendide illud, projectoque contemptim codice, indignum putavit quem, inter scriptores eruditos loco aliquo dignaretur. Eam ob rem prudenter S. Ignatius eiusdem copiam nonnullis Florentiæ religiosis enixè poscentibus, prius veruit fieri, quam re ipsa per se degustassent, quid in se boni contineret, doctus nempe hic etiam parum ex sententia processurum *Videte*, nisi *Gustare* præcederet. Extra modum fuerit ire per singulos dignitate tum sacra tum civili claros, qui magno sum suo, & cleri, tum creditarum sibi omnium bono Exercitiis sunt vti, quod nunc est, compendij gratia sat erit in falcem eos colligere, paucis quas Meronus, de ijs scriptas reliquit lineis. [Non hæsit, inquit, intra Societatis septa, istarum fructus meditationum; multum quoque ijs debent aliæ Religiosorum familiæ: præterquam quod enim cœnobia impleverunt; vacillantes in ijs confirmarunt; & restituere disciplinæ agentes licentiùs; sed ne religiosis quidem claustris circumscribi potuit is fructus, quin ad omnis generis homines, omnis conditionis, dignitatis, ætatisque manaret; viri tum è sacra tum è civili Republica principes, & absque numero alij, docti, & indocti; vxorati, & liberi; iuvenes, & senio graues; Deo sacri, & adhuc sui, diuersi ab ijs qui ante fuerant, ab Exercitijs, vitam ex improba emendatam, vel sanctiorem ex proba retulerunt]: hæc Mironus testis oculatus. Tam verò si ad singulares, ac præter omnem opinionem, ac morem, successuum exitus venitur, narrationem quilibet suggerat bene longam. Eiusmodi verò sunt ex inferiorum contemplatione, voces plenas terroris mittere, aduocare homines sceleribus deditos, ad explorandum in æterna domo in quam præcipitant, quo pacto damnati stabulentur, priusquam illuc nunquam exituri subierint. Flagellis publicè per vicos in seiplos sauire, ac veniam poscere offensionis populo præbitæ; in bonorum per nefas possessorum, restitutionem, non modo contra spem omnium, adduci, sed vtrò bonis omnibus nudari, & in hospitali pauperum domo, ministerio ægrotorum, & peregrinorum sese addicere; post desertionem annorum complurium, & fœda conscientiæ perpetuaque naufragia, in portum redire religionis olim sacrilegè abjectæ; condonare offensas grauissimas, non datâ solum inimicis pace, sed petita quoque ab ijs veniâ, scripta ex profanis contexta scientijs vano diu labore sudatis comburere, vniue exinde libro omnium instar, Christo Iesu de cruce pendenti incumbere, eiusdemque generis non pauca. Duo tamen prætermittere non possum, & valde insolita, & rari ad posteros exempli. Tendilia pagus est, Compluto paucis miliaribus disunctus; ornatum cœnobiò nobili ex disciplina S. Hieronymi, illic Petrus Aragonius, auctoritatis inter eius monachos præcipuæ, amicitiam junxerat cum Francisco Villanoua, Compluti tunc Societatis Collegium inchoanti, cuius dulci consuetudine illectus Exercitia apud nos obiuit; & erat Villanoua ex iis paucis quorum Ignatius laudabat peritiam in hominibus ad Deum per Exercitia traducendis, quique illa non viuendo minùs, quam præcipiendo experimeret; ex quo in omnes quidem, boni plurimum contulit, sed in viros præsertim

praesertim doctrinā, & nobilitate primarios, qui toti deinde non modo Hispaniæ, sed orbi Christiano valdè vtilem operam nauarunt: cum esset tamen ætate junior, necdum sacerdotio præditus, sed magnopere aliis præterquam huius scientiæ mysticæ doctrinis. Tulit è secessu Exercitiorum Aragonius quod solet, nempe vt esset ab eo qui fuerat omnino diuersus, & quod ferè semper vsu venit, quàm possit plurimos, in eandem secum eorum experientiam trahere cuperet, maxime Tendilienses suos cœnobitas. Sed obstitere homini natu grandes, nempe suam ætatem, & ordinem haudquaquam decere, vt in eius disciplinam se darent, qui nondum hanc lucem adspexisset, cum ipsi iam primas inter suos tenerent; instare nihilo lentius Aragonius, & rogare ne grauarentur experiri, demùm quodd ab ijs nihil assequeretur, pacisci, de Exercitijs ratum fore, quicquid ipsimet iudicassent, postquam in vno quem solum nominabat eorum fecissent periculum. Vtrò, & cum ritu admissa conditio. Erat enim is laicus, ortu valdè illustris, naturā indomitus, peruersus ingenio, qui nondum ab ijs eo vsque recudi potuerat ne esset militi quam religioso similior: ferebatur tamen, licet ingratis, quod suis bonis monasterium ditasset, & hac vna virtute, vitia omnia tuebatur; & diuinæ profus benignitatis fuit, illam eius liberalitatem largiore indulgentia rependentis quam quæ vsurpabatur ab ipso perperam, quod persuaderi ab Aragonio se siuerit, quamquam apud illum certò plus Aragonio valuit inanitas quædam curiosa cognoscendi, suisque referendi, quid tandem mercis Exercitia illa essent, quæ vtramque in partem, tanto-pere in cœnobio iactarentur. Hac mente eques, subsequente seruo, Complutum contendit, rogatus, vt sit, ab occurstantibus amicis, quod cuius negotij? Complutum, aiebat, incantamenta probaturus Iesuitæ cuiusdam, quæ quo spiritu fiant, mei fratres ignorant; seque ipsum vrbane, falsè deridens Villanouam, pergebat. In Collegium vt venit, & quæsito Rectore, Villanoua comparuit, iuuenis, veste centonis in modum resuta tectus, & inamabili specie; resiliit scilicet, toruūmque aspiciens, insalutato equum vertit, multum aduersus Aragonium mustitans, quod se dolo aut ioco misisset ad hominem, quem nec aspectu dignari deberet, nedum illi instituendum se tradere: at eius ingenij conscius Villanoua qui præstolabatur aduenturum, fræno comiter prehensio sistit abeuntem; totque illum vrbanitibus, tam religiosè, atque humaniter obruit, vt magna vi denique ad prandendum secum subegerit; inde nouis beneuolentiæ precibus etiam exorsit, vt in posterum diem reditum differret, illa interim sua de Deo, & animi rebus familiariter agendi suauitate mirabili, illo summi obsequij studio, & sedulitate officiorum humili, & amicissima, ita sibi hominem obstrinxit, vt totum se illi addiceret, quacumque libuisset suis Exercitijs versandum. Vnum ergo & viginti dies, in meditationibus primæ hebdomadæ, quibus egebat potissimum, duravit; seque ipse in ijs, illucente Deo, tam deformem, ac miserum inspexit, vt se assiduis lacrymis, & vexationibus corporis, tum valdè insolitis, tum sibi antea ignotis conficeret; anim

tamen;

tamen voluptate haud paulo maiori quam corporis cruciati, sic parte nominum deleta quæ apud Deum contraxerat, expiatæque labe omni vitæ totius antea actæ, totus iam alius in cœnobium rediit. Nec alio eguit Aragonius deinceps, quàm eius inspecti argumento, ad vincendam Exercitiorum causam; nec rogatu, & rationibus ad persuadendam illorum experientiam, quæ conuersionem illam in monacho, tam inexpectatam miraculo egisse videbatur. Primus igitur manus dare, qui acrius omnibus, tum se, tum alios ab iis defenderat, venerabilis senex, annorum in Ordine quinquaginta, & sæpe regendi munere perfunctus; deinde alij scorsim bini; ultimo ipse Prior, olim Salmanticæ Professor, qui de fructu quem ipsemet legerat, Exercitia æstimans, Complutensi Collegio vix inchoato, & inopi annum attribuit prouentum, in eorum sumptus, quicumque apud nos ad Exercitia vellent se cedere. Quo subsidio longum sit scribere, quot religiosæ familiæ veterem disciplinam vel restituerint languidam, vel adhuc vigentem promouerint, idque sæpe vnus suafu, qui quod ipsemet explorasset, suis persuadebat vt idem explorarent. Exemplo sit Augustinus Caruagialius in Theologicis Magister, ex Ordine S. Augustini, ad magna in Occidua India, in Hispania, totaque passim Italia iure adhibitus; nominatim verò ad S. Iacobi Bononiam instaurandum conuentum à Clemente octauo missus, cum potestate Apostolici Inspectoris, ad hoc vim aliam admouit nullam præter suauitatem Exercitiorum, quam erat ipsemet mensè integro expertus, aiebatque illis diuinam inesse, sero (quod dolebat) denique repertam, cum iam inde ab inito ordine, optatam quassisset. Sequitur alterum ex duobus quo efficacia Exercitiorum, se mirificè exerit. Senis fuit sacerdos scribendis comœdiis famosus, tum ridiculis, tum parum modestis, quibus dum effusè spectator plaudit, homini verecundia non decedit modo, sed sui etiam flagitij ambitus stimulos subijcit; nec stertit leuitas in mimorum compositione; sæpe ipse in scenam recitator impudens se dedit; indignitate vtrunque execranda, sacerdotis in scena sub noctem; postridie mane comœdi ad aram agentis. Sub id tempus, duo ex Ignatij sociis Senas adueniunt, Pascasius, & Rodericius, quædam illic influ Pontificis correcturi, accedebatque iis tertius, ardens concionator, Strada. Hi virtutis suæ eximie quæ non vulgaribus documentis, quæ publicis, priuatique colloquiis, sed Exercitiis præsertim, breui totam urbem aliam fecerunt. Inter auditores, concioni quoque Sacerdos improbus dum forte interest, vi magna dicentis percellitur, Deo miseri oculos detegente vt tandem aduerteret quanta Dei iniuria, characteris sui dedecore, & labe populi; quàm deforme in monstrum infelix transisset: concepto igitur meliorum ardore, concionatorem adire, ad hæc opem ex eo aliquam rogare, cumque validior nulla suppeteret, Exercitia ab eo proposita aggredi. Vix erat primis meditationibus adpersus cum in rerum fluxarum inanitate ridicula, in æternarum mentium, & Adami lapsu, nocentiùmque apud inferos pœnis; alias vidit scenas, castatrophes alias, & nunquam prius ab se

cogitata tragediarum argumenta. Quare in se ipse descendens, ancepsque vtrum erubesceret grauius an se sacerdotem; an comœdum; tantum sui, tantum diuinæ, & populi offensæ horrorem concepit, vt non putarit, tam immanium nominum dissolutionem, nisi à publica petitione veniæ inchoandam; post hanc sese extra sæculum abditurus, Deumque, vt posset omni asperitatis genere placaturus. Igitur Patri in exercitiis ductori vtrumque consilium vbi aperuit, animatus est ad agendum, modo Vicarij facultas accederet. Ea impetrata, die quodam, post concionem ad populum à Patre Franciscano habitam, euadit in pulpitem, & alligato ad collum fune, pudore, ac lacrymis confusus, veniam cœpit perniciosæ suæ inuerecundiæ rogare. Quanquam vnus hic miserabilis conspectus plus satis valuit, ad sciendam totius populi miserationem; & illa tam serio, tantæque sui despicientia penitentis vel sola species, abunde pensauit quicquid ciuibus suis ante nocuisset. Ac optauit quidem Patribus adiungi, sed prolixioris experimenti rem fore sentiens, quam ferret eius incitatus ardor; sacrum Capucinetum habitum induit. Fuisse porro magnum conuersionum huiusmodi numerum, qui anno post Ignatij mortem harum erat spectator Ludouicus Strada ex S. Bernardi Ordine, sic tradit: [Quanta præstet hæc Exercitiorum sanctorum medicina in variis conditionibus hominum, nec dici potest, nec ab iis credi qui ipsi non spectarunt, vti mihi videre contigit complures vitiorum cœno per ea emerfos, in cultum transcriptos veræ pietatis; & peccatis incoctos veteribus, ac turpitudini, ex iis perfanatos.]

XIX.

Exercitia S. Ignatij quanto magis impugnata tanto illustriora, & magis probata.

Illud magnam habet admirationem modis quàm hostilibus, & inopinatis prouidentia diuina Exercitiorum famam auctoritatẽque promouerit, passa videlicet mordacissimos calumniatores in ea consurgere, & aduersarios nomine, doctrinæ, dignitatibus præpotentes; horum alij temeritatis accusabant, velut id sibi arrogarent vt Spiritum sanctum è cœlo deducerent; alij dolosæ vanitatis, quasi artem docerent alienandi ab sensibus animi, & visa videndi; artis nonnulli magicæ suspecta habebant, cum metamorphoses ex iis profectas, nisi magico cantu fieri non posse crederent, cuius argumentum aiebant silentium, solitudinem, tenebras quibus delectabantur meditantes; quosdam metus pungebat doctrinæ ambigæ quod secretum amarent, nec lucem publicam, qui verus est erroris genius, sustinerent. Et inurebatur Exercitiis censura hæc multiplex à docētibus, concionantibus, scriptoribus, probrosa de iis iudicia sua spargentibus, dum tandem ad tribunalia ventum est, vbi necessitate defensionis ad innocentiam; cognitionis legitimæ ad defensionem, dum probantur non esse, qualia multi garriebant, manifestatur cuiusmodi reuera essent: hinc probam perspicere, iam desiderari, iam cum laude absolui; plusque ex agnita veritate honoris referre, quam sibi ex calumnia decessisset: haud secus ac primis Ecclesiæ sæculis, ad fidei propagationem, & gloriam, multo felicius turbulentissima tempora, quàm tranquilla cesserunt. Nam pœnis vexatam
atrocibus

atrocibus intuens, causam aucti rescire, quæ ream tantopere faciat; crimina inuestigans, comperit innocentem; & *vbi cognouerit veritatem, & ipse statim sequitur*, ait Tertullianus. Vnde aliquando Petrus Faber Ratisbonæ Theologus, in comitijs quæ tunc habebantur, ardentè optasset, hæreseos ob Exercitia reus agi, vt campum haberet apertum, ac necessarium, depulsionis titulo apud confessum Præsulum, Principum, & Theologorum, de Exercitijs dicendi, certus hunc fore iudicij exitum, vt (quod deperibat) damnaretur ad singulos deijs per otium edocendos; sic breui comitiorum silentio, reparandam Germaniæ salutem, quam quotidiana disputationes, & colloquia frustra molirentur. Parisiis quidem an. 1535. cum pro tribunali Exercitia sisterentur, sententiam tulerunt accusationi plane contrariam. Matthæus Ori ex Ordine S. Dominici, pro ratione officij, quod tunc illic gerebat, cum ea perlegisset, examinasset, comperisset esse quod reipsa erant, magisteria salutis, & Deo plena; posito iudice, factus est eorum discipulus, exemplumque illorum quo ipse vteretur ab Ignatio petiit: quæ verò decimo post anno Conimbricæ, iisdem Exercitijs intentata est lis cessit, etiam aliquanto felicius. Erant ea in vrbe homines, in sensum, & terrena curui, qui palam à Patribus obitas ad captandos contemptus, afflictationes, minuti capitis interpretarentur ludibria. Spargit rumor ab Exercitijs id agi, in ea diebus aliquot solitarios Patres incumbere, inde ijs cerebrum exsiccare, in obscuro clausis spectra quædam, umbrasque horribiles objici, quibus & extra se, & in illam sui publicè diuexandi stultitiam impetu raperentur: hæc ad Henricum Cardinalem (post Lusitaniæ Regem, tunc sacrum Quæsitorem) perlata, inuestiganda diligentissimè mandantur F. Iacobo Murcia ex Ordine S. Hieronymi Monacho, & Academiæ Rectori: Hic dum interrogat seorsum socios, ad Rodericum Menesium deuenit, iuuenem, non virtute minus, quam genere nobilem; ex eo concepit, nihil esse certius, quam terribilia simulachra in Exercitijs spectari; sibi etiam cusum deformitatis adedè portentosa, vt mallet præ horrore in terram defodi, quam eius adspectum sustinere: hortante Murcia ad pergendum fidenter, & scriba excipiente quicquid is diceret. Vidi, inquit, in exercitijs, quem nunquam videram, portentum, quo nullum turpius, nullum informius occurrere potuit, ac nisi meipse, quocumque fugero, necum circumferrem, lubens ad ima tartari potius fugero quam vt mei ipsius adspectum perferam. Explicatam hoc modo visionum naturam quas Exercitia pariebant, & consentaneos explicationi cæteros, vbi ex callido examinatore cognouit Cardinalis, extemplo in summam æstimationem apud omnes attolli; cumque paulo ante pro arte subuertendi hominum cerebri riderentur, exinde iactari pro disciplina compendiarie sanctitatis; in aulam subire, ab Infante D. Luisio, ab ipsamet Regina, à Cardinali Henrico adhiberi, etiam (quod mirabilius) Lusitaniæ regnum obtinente. Alia enim procul tuentibus Exercitia apparent; alia propius: quod si aduertisset quidam Theologus, aurem melioribus consilijs

dedisset: proritatus ab Religioso, qui etsi literatissimus audiret; in Societatis & Ignatij rebus erat planè puer, quare nullum dum vixit eas exagitandi finem fecit; huius vt creditur impulsu, famosum libellum accusationis nomine obtulit D. Ioanni Martino Siliceo Archiepiscopo Toletano, non alio magis studio, quam affundendi ignibus olei, inflammandæque indignationis, quâ Præsul optimus, sane gratuitâ irascebatur nostris. Excusarit è vulgo quilibet, si minus purgarit, damnatam ab se pietatis scientiam, cuius principia ignorarit; at frustra hunc sibi colorem obtendat, qui eam propterea damnat, quod eam cognoscere recuset, quam si cognouerit, & prægustauerit, non sit damnaturus quasi saporis venenati. Ab hoc, & eius incentore, longè diuersissima sentiebat P. Pascalis Mancius ex Prædicatorum familia doctissimus, primusque Compluti Theologus, qui censura suæ commissum ab Archiepiscopo libellum Exercitiorum cum cepisset perlegissetque acutissimo oculo, aliud quod argueret non inuenit, præter impotentiam accusantis: quare proferente Archiepiscopo aliud eorundem apographum, multis ad marginem confixionibus ab illo quodam Theologo notatum (cuius nomen Religionis quam profiteretur reuerentiæ condono, quamuis multi pridem Societatis historiis, verè putarent inferendum:) hic vero, addidit Mancius, damnandus liber est, qui totidem erroribus scatet quot habet ad marginem confixiones iniqui censoris. Hoc ipsum merito docuit, quadam sua in hoc argumentum Apologia Bartholomæus Torres, doctissimus Canariarum Episcopus. [Exercitia, inquit, ab experientibus melius, quam ab scrutantibus capiuntur: vidi homines præstantis doctrinæ & excellentis ingenij, quos doctrina carere, & ingenio putasses cum de huius libelli scientiâ quæreretur, tamen si limpida, explorata, ex Euangelio sanctisque Patribus decerpta. Paucis diebus ex eius præscripto Compluti, positis plura (testis mihi sit veri Deus) saluti meæ profutura percepi, quam annis retro triginta pereceperam, vel studendo, vel Theologiam docendo: nec est quod quisquam sibi valdè intelligens, miretur se istud non intelligere, factio est opus, non studio: experiatur mecum, & mecum sentiet, quanquam meæ quoque huius sententiæ non sit fortassis obscura ratio; dum enim scientias tractarem, ad docendum omnia conferebam; dum Exercitiis incumberem, omnia ad meipsum, opusque designabam; aliud porro est studere, vt doceas; aliud intelligere, vt agas. Addo notos mihi permultos qui vsu hæc Exercitia probarunt, multos meo suasu ex meis discipulis, tum religiosos, tum alios qui ijs institui voluerunt; qui vero melior non inde euaderet, quique non palam deprædicet, nec quicquid vsquam est bonorum, reportato se ex ijs lucro minimè mutaturum, fateor me nosse neminem. Et fecisset Deus vt tantus Thesaurus suum apud omnes pretium inueniret: cum enim precatio, & meditatio tantum in animam valeant, ea forma vtrumque ita peragitur, vt breui pictas plus inde promoueat, quam alias insistens fortuitas vias, magno, & diurno labore. At enim non ignarus dæmon, horum Exercitiorum aucto-

ritas.

ritas, rationibus suis quantum officiat, omni arte contendit ea obruere, prorsusque de medio tollere, sed frustra, nam rumpatur licet, hoc ipso indicat, opus diuinum omnino id esse, quod insectationibus alatur, & tempestatibus germinet,] haectenus Episcopus Torres. Quae tamen aut parum amici, aut nimirum ignari Exercitiis opponebant; non solo contemptu refelli oportuit; quod praesertim auctores, partim manifestos, partim occulte infestos praeserrent, qui si minus veris, vno saltem nominis pondere, suspicionem mouere poterant. Quare Dux Gandiae (postea B. Franciscus Borgia) causae bonitate, & publici commodi studio apud Paulum tertium suppliciter egit, de Exercitiis Spiritualibus Ignatij, post seuerum Examen approbandis, & Apostolica auctoritate muniendis: acquieuit lubens roganti Pontifex, & librum ab Andrea Frusio, ex Castellana lingua Latinae redditum, censurae commisit virorum trium, qui tunc Romae scientia, & dignitate eminebant; Ioanni Aluaro Toletano, Burgensi Episcopo, ex Ordine Dominicatorum; Philippo Archinto Pontificis Romae Vicario, & P. F. Aegidio Folcarario, sacri Palatii Magistro: quorum vbi accepit tam plenam cum laude approbationem, vt ne syllabam quidem in iis attigissent, anno 1548. ea Pontificio diplomate munita, confirmauit, tutumque illorum usum declarauit. Relatu dignum, lectuque diploma appono.

PAVLVS PAPA TERTIVS,
ad perpetuam rei memoriam.

Pastoralis officij cura, in vniuersum Christi gregem nobis commissa, & diuinae gloriae ac laudis amor, facit, vt ea quae salutem animarum, & spiritualem earum profectum iuuant, amplectentes, vota eorum, qui aliquid, quod fouere, & nutrire pietatem in Christi fidelibus valeat, a nobis exposcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cum ergo (sicut dilectus filius, nobilis Vir, Franciscus de Borgia, Dux Gandiae, nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola, Praepositus Generalis Societatis Iesu, per nos in alma Vrbe nostra erectae, & per nos auctoritate Apostolica confirmatae; quaedam documenta, siue Exercitia spiritualia, ex sacris Scripturis, & vitae spiritualis experimentis elicita, composuerit, & in ordinem, ad pie mouendos fidelium animos, aptissimum redegerit; illaque Christi fidelibus, ad spiritualem consolationem, & profectum magnopere utilita, & salubria esse, non solum fama ex plurimis locis allata, praedictus Franciscus Dux didicerit; sed etiam experimento manifesto, cum Barcinone, tum Valentiae, tum Gandiae, id compertum habuerit. Quare idem Franciscus Dux nobis humiliter supplicari fecit, vt documenta, & spiritualia Exercitia praedicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures

Christi

Christi fideles, maiori cum deuotione ad utendum illis, inuitentur, examinari facere: & si approbatione, & laude digna inueniremus, appobare, & laudare, aliisque in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica, dignaremur. Nos igitur, qui documenta & Exercitia huiusmodi examinari recimus; & quæ testimonio, ac relatione, dilecti filij nostri, Ioannis Tit. S. Clementis, presbyteri Cardinalis Burgenfis Episcopi, ac hæretica prauitatis inquisitoris, & venerabilis fratris nostri Philippi Saluiciarum Episcopi, ac dictæ Urbis nostræ in spiritualibus Vicarij generalis, necnon dilecti filij Ægidij Foscararij, nostri Sacri Palatij Magistri, nobis desuper facta, pietate, ac sanctitate plena, & ad ædificationem, & spirituales profectum fidelium valde vtilia, & salubria esse, & fore comperimus: debitum etiam respectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab ipso instituta Societas præfata, in Ecclesia Dei vbique gentium producere non cessant, & ad maximum adiumentum, quod ad id prædicta Exercitia attulerunt, non immeritò habentes: huiusmodi supplicationibus inclinati, documenta, & Exercitia prædicta, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate prædicta, tenore præsentium, ex certa scientia nostra, approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio, communimus. Hortantes plurimum in Domino, omnes & singulos, vtriusque sexus, Christi fideles vbilibet constitutos, vt tam pijs documentis & Exercitijs vti, & illis instrui deuotè velint. Necnon concedentes, vt huiusmodi documenta & spiritualia Exercitia imprimi, à quocumque Bibliopola per prædictum Ignatium eligendo, libere & licite valeant. Ita tamen, vt post primam editionem, sine consensu eiusdem Ignatij, vel successorum eius, nec ab hoc, nec ab alio omnino, sub excommunicationis & 500. ducat. pijs operibus applicandorum, penam imprimi possint. Ac mandantes nihilominus vniuersis, & singulis locorum ordinarijs, ac personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, & Cathedralium, ac Metropolitanarum Ecclesiarum Canonicis, & earundem ordinariorum Vicarijs, in spiritualibus, generalibus & Officialibus vbilibet constitutis, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum, perse, vel alium, seu alios, cuius de Societate prædicta, vel alijs, quorum intererit in præmissis spiritualibus Exercitijs, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra illos dicta concessione, & approbatione pacifice frui, & gaudere: non permittentes eos, per quoscumque, contra præsentium tenorem quomodolibet molestari: contradictores quoscumque, & rebelles, per censuras, & penas Ecclesiasticas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita compescendo: inuocato etiam ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Non obstant. fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. Prædecessoris nostri de vna, & Concilij generalis de Duabus diæsis, dummodo vltra tres, aliquis, auctoritate præsentium, non trahatur; & quibusvis alijs constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrariis quibuscumque. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab eadem sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari

municari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem, quod presentium litterarum transumptis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius Prælati, seu personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, munitis, plena fides ubique habeatur & illis stetur tam in Iudicio, quam extra, ac si originales Litteræ exhiberentur, & ostenderentur. Datum Romæ apud sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, die ultimo Iulij, millesimo quingentesimo quadragésimo octauo. Pontificatus nostri anno xrv.

BLO. EP. FVLGINEN.

Ita demum os aduersariis vel occlusum, vel factum ne posthac audeant, quod Petri Sedes comprobasset, absque temeritatis nota & maledicentiæ, damnare, aut carpere. Ex eo diplomate duo consequuntur momenti ad veritatem grauissimi. Primum, (quod notat illustris Theologus & in nouarum hæresion expugnatione, posteris memorandus) Baij sequacibus, mirum videri non debere, si suis artibus disturbandis, euertendisque machinis, aduersarios potissimum senserint ex Ignatij familia socios. Habent enim Exercitia S. Patris tum quatuordecim Regulas discernendorum à fallacibus, & dubiis, piorum diuinorumque spirituum; tum decem & octo alias, cum Ecclesia Catholica sentiendi; quæ multa continent falsis & Baij dogmatis, & recens damnatis Iansenij erroribus planè opposita; sunt tamen eæ Regulae supremi quam retuli auctoritate oraculi, clare adedò disertèque probata, vt dixerit Pontifex, *Documenta, & Exercitia prædicta, & singula in iis contenta, auctoritate prædicta, tenore presentium, ex certa scientia nostra, approbamus, collaudamus & presentis scripti patrocinio communimus.* Ergo illa quam impetierant doctrina cum esset nobis hæreditaria, & patrimonij iure, ab ortu debita, omnino à nobis defendi eam opportuit ab iniqua usurpatione, nec possunt sperare fore vnquam ex hac familia iuris huius præuaricatorem, & transfugam, nisi se eadem opera degenerem profiteatur, & spurium. Nec illud alterum ex duobus, quæ sequi dixeram, habendum minoris, quod via quam tener ad virtutem, pietatèque Societas, auctoritatem hinc etiam nacta est securitatis non dubiæ, cum tota iis constet regulis quas sanctissimus Fundator, eo libello consignauit. Hoc verò quanti sit, ob periculum exerrandi, si quis seipsum sectetur ducem, aut calles ineat parum tutos, fidem facit Ioannes Auila, magnus ille in diuinis præceptor, solitus nostris ingerere quantas Deo deberent gratias, quod ab ipso primo in Societatem ingressu, certi essent se iter ingredi, securi ad perfectam virtutem ad quam vocarentur successus, sibi multo secius euenisse, vt qui sæpius se hallucinatum in orandi modo, suo damno, sed diu post, animaduertisset. Nam vt cumque nunc passim in externis, (qua causa non dixerim) non sit Exercitiorum tam frequens vsus, vt olim fuerat, cum vel Parmæ tantum, centum simul iis operam dabant, Petro

XX.

Secura quam tenet Societas pietatis via & quam sæpe Exercitiis utatur.
Franc. Annat. c. 8. l. vlt. Aug. à Baian. vindic.

Fabro

1.3. Inst. c.3.
§. 2.

Fabro, & Iacobo Lainio manu ducentibus; vigeat tamen in Societate perpetuus, & processu annorum euasit stabilior. Primum enim iis sub ingressum nouitij excoluntur, quasi radiario humanis mundique inaniis auulso: quod stoliditati attribuens Calvinus, velut à fœce perturbationum momento purgatos, in sanctimoniam adyta mitteremus, ita scripsit. *Omni rationis specie caret eorum deliramentum qui ut à pœnitentia exordiantur, certos dies suis Neophytis prescribunt per quos se in pœnitentia exercent, quibus deum transactis, in Evangelicæ gratiæ communionem ipsos admittunt, de plurimis Anabaptistarum loquor: iis presertim qui spirituales haberi mire gaudent, eorumque sodalibus lesuntis, & similibus quisquiliis;* sic ille superciliosè, breue id pœnitentiæ spatium, quia scilicet breue est condemnans. Reperitur verò ab tyronibus idem labor priusquam Deo ac religioni, votorum nuncupatione se obstringant; à sacerdotibus ante sui consecrationem; ab auditoribus scholarum post absoluta studia per mensem integrum; ab omnibus denique in Adiutoris, aut Professorum gradum destinatis. Præter quæ septima Congregatio Generalis (quod sexta decreuerat) neminem voluit ab annuo penso Exercitiorum immunem haberi, quicumque iis tandem, & quacumque occupatione teneretur, quod incredibili accuratione Societas pergit exigere, nullo legis priuatae interpretamento: nempe P. N. Ignatius hoc ministerium (verba sunt Mironi quem paulo ante retuli) pluris quam dici possit æstimauit, dictitans hæc esse Societatis arma, quibus tantum roboris indidisset Deus ad gloriæ suæ procurationem; nec passus est vnquam persuaderi sibi ut diuersum ab iis orandi stylum vel doceret, vel inter nos induci sineret. Hæc prima nouitiis præcepit spiritus rudimenta quibus ad religiosam vitam fingerentur; hinc posse censuit in perfectos viros tuto euadere; hinc etiam, si Deus annueret, sublime Orationis fastigiumprehendere; his, quem forte notasset intepuisse in animi sui cura, rigori pristino reddere consuevit, atque ut verbo complectar omnia, hinc à nobis trahi interioris vitæ animam optauit.] Ita quidem Mironus: Sed quia magnopere interest ut siue externis seu nostris Exercitia traditurus, rite id faciat, Romæ statim à morte S. Ignatij prima Congregatio generalis colligendum decreuit ab experientissimis quibusque, quicquid huic operæ, valde profuturum, vel obfuturum, videretur; cui libello Directorij præfixum nomen: ac velut id parum sufficeret, ab Societate vniuersa mandatum est, adnotaret quisque, si quid ei libro addendum, detrahendumve iudicasset, iteratisque ad vltimum adnotandi, & retractandi curis, Generali Claudio Aquauina, liber editus est qui nunc habetur præ manibus. Nec illud omiserim Generalis eiusdem communi ad Prouinciales Epistola an. 1599. data, exstimulatam vehementer superiorum charitatem, ad excipendos domi qui cuperent Exercitiis iuuari, negligendisque ad hoc propenso animo vel sumptus domestici, vel incommodi rationes; cum apud homines quales esse nos decet, anteponendum ijs esset tam efficax bonum salutis proximo parandæ; auctor quin etiam idem fuit, vbique apud nos in hoc opus.

opus seiuncta conclauia aptari, & in aedificandis Collegiis designari.

Atque hoc fuit approbationis, & securitatis, Societati lucrum ex infectione, damnantium, vel desipientium Exercitia S. Ignatij: sed fuit haud pridem vice versa, qui nimia illorum aetimatione, maiorem iis (si res processisset) iniuriam, non minore damno molitus est. Videns enim quos fructus in Ecclesia tulissent, quanta esset illorum apud omnes existimatio, conatus est illa Societati eripere, & Garzia Cisnero Benedictino Abbati vindicare ex cuius aiebat *Exercitatorio*, magnam partem essent ab S. Ignatio descripta. Et architectatus est in eam rem librum futilibus nixum coniecturis, quibus veri fundamento cassis, breui hac machina ruinam trahens Architectum oppressit. Rei seriem in pauca confero. Diximus S. Ignatium ex paterna domo, Monferratum profectum, vitam omnem apud Ioannem Canones Monachum S. Benedicti confessione sacra expialle; fuisse ab illo sanctis consiliis in suscepta virtute institutum; addo forsitan ad hoc & librum aliquem, ac si lubet hoc ipsum quod commemoratur *Exercitatorium* accepisse. Ex his nescio quis, quodcumque huic nomen, libros scripsit duos, indicem hunc facit. *De religiosa S. Ignatij siue S. Enneconis Fundatoris Societatis Iesu, per Patres Benedictinos institutione, deque libello Exercitiorum eiusdem ab Exercitatorio Veri serui Dei, Garzia Cisneri, Abbatis Benedictini magna ex parte desumpto.* Ex quo patet probare conatum, de Cisnero libro S. Ignatium magna ex parte Exercitia sua exscripsisse, proinde, vt planè sequitur non sua, nisi si alieni iniustus occupator, vocari possessor legitimus debeat. Qui enim potuit diuinorum rudis, inquit ille de cultu intimae virtutis tam exquisita peritia, & coherentè aded scribere; vnde porro illi in tractandis animis experientia, qui delituisse eatenus vel inter mendicos, & aegrotos in Nosocomio; vel in solitario cauo eremita; ex Cisnero igitur librum illum descripsit. Hoc verò nec vnum, nec tamen grauissimum eorum quibus S. Ignatij gloriam, eiusque Ordinem is liber perstringit; sed cum ab sacra Indicis Congregatione notatus sit, vnaque ex hominum oculis, & memoria erasus, nullam sui deinceps meretur mentionem. Ad Exercitia quod spectat, hoc solum dixero, si quid valent quae ante retuli, euidentissimè ex iis oppositum confici, Ignatium scilicet ex Cisnero Exercitia nec descripsisse neque compilasse: nihil quidem verius, quam oportuisse illum aliunde id haurire in quo ipse nec satis versatus, nec per se sat esset eruditus, vnde verò, & quonam id modo? dicant eius fidei testes, quam Illustrissimi Ro. Rotæ auditores, nominis sui pondere commendant. *Cum dicta*, inquit, *Exercitia facta fuerint eo tempore quo dictus B. Pater erat idiota, & literarum ignarus, vique cogimur fateri dictam cognitionem, & lumen supernaturaliter infusa potius, quam acquisita fuisse.* Quae vox de iis auctoritatibus deprompta, & ab iis auctoribus edita quibus rei commissae grauitas veri necessitatem imponebat, apud quemlibet cordatum plus debet posse quam vt velit certioribus confirmari. Habemus tamèn S. Ignatij intime conscios, & familiares Iacobum Lainium, &

XXI.
Culicis no-
d. rni vj ur-
pato is Ex-
citurian, falsè
damnata.

Ioannem Polancum à quibus extra ambiguum nobis traditum est, S. Ignatio in Exercitiis componendis magistrum primum prater Deum fuisse neminem, documenta praterquam è cælo fuisse nulla: nec defunt vitæ sanctissimæ homines, idem diuinitus edocti, quos & longum referre, & mihi non necessarium, testimoniis nixo iuridicis, dum ageretur de illo in sanctorum album adscribendo: illud potius necessarium meminisse quod diserte nobis consignarunt qui ex ipsomet audiuerant; vt nouis subinde radiis illuminator, de diuinis plura cognoscebat, sic libro Exercitiorum noui semper aliquid addidisse, donec qualem habemus perficeret. Ex quibus egregie, ambigentibus sit satis, qui potuerit tam absolutum opusculum prodire ab homine neque literato, nec regendis animis assueto, qui vero etiam eiusmodi cum esset, vt potuerit Conciliorum, & Patrum locis, & boni malique spiritus naturam statis discernere regulis, quæ nisi ab apprime docto, & interioris hominis gubernatione iam longa trito, præstari nequeunt. Manresæ siquidem dum solus ageret. *Ex iis quæ diuino magisterio didicerat* (quod coram Gregor. X V. ex authentico relatu Illustriss. R. R. Rotæ Auditorum, confessus Pontificij dixit Aduocatus de illa tractans Manresana sancti commoratione) ex iis inquam præcipuas, eo quem exposui ordine descripsit Exercitiorum partes; quibus deinde veluti substructis inædificauit semper totis quinque, & viginti annis, ad 1548. quo Pauli III. auctoritate communita in lucem exierunt; diuque iam interioris vitæ œconomiam vsu ipso perdoctus, nouas iis adiunxit regulas, quas Additiones vocauit; & iam Theologus, varios ex Conciliis, & Patribus textus; hinc eo Pontifex, quod paulo ante excipit diplomate, *Documenta* nominauit, *sive Exercitia spiritualia ex scripturis, & vitæ spiritualis experimentis elicita, & in ordinem ad piè mouendos fidelium animos aptissimum redacta*, qualia videlicet tunc erant, cum à Duce Francisco Borgia ea acciperet supremo suffragio confirmanda; non autem qualia fuerant cum Manresæ primum à sancto fuerant conscripta. Ergo Ignarius neque ab vno se, Exercitia protulit; sed neque ab Cisnero; quod aded liquet inter se vtraque componenti (esto materiæ aliquid commune habeant) vt arcem Regiam liquet à Palatio differre, licet portas & muros vtraque habeant. Vbi enim in Exercitatorio Cisneri meditatio Fundamenti, de fine in quæ conditus homo est, quod est. Exercitiorum S. Ignatij principium, ad extricadum ab sæcularibus animam, vt ab initio in nullum eorum propendeat: Vbi de duobus Vexillis, ad afficiendos ad Christi vexillum animos; vbi alia de tyranno, & Rege, ad præcipiendum belli vtriusque euentum, & præmia; vbi stabilis vitæ Electio; totius pars maxima, in quam tendunt quæcumque præmissa sunt; vbi modus orandi triplex; vbi conscientie Examen singulare; (de quo commodius alibi) vbi tot Additiones & regulæ ad discernendos inter se spiritus; ad correctionem scrupulorum; ad ordinandam in posterum vitam; ad sentiendum cum Ecclesia Catholica; ad sua in pauperes cum fructu eroganda; Estne horum quicquam in Exercitatorio Cisneri; estne reliquorum quæ sunt S. Ignatij Exercitiis propria, & repeti ob prolixitatem absque tædio non possunt; materiam tamen dumtaxat attingi; nam si modus, & partium inter se spectetur

spectetur commissio quæ S. Ignatij Exercitia in artem quam antea descripsi, formamque concinnat; quæ vel umbra istorum in Cisnero: quidve horum fat vidit illius propugnator ut apud Cisnerum id inuestigaret. Est tamen hæc summa Exercitiorum, hæc germana illorum & tam propria ratio; ut eadem licet eorum materia, vel temerè, vel diuerso ab iis ordine digesta, non Exercitia Ignatij, sed alterius generis conflatura in librum, natura, & efficientia ab iis diuersum. & esse planè oportuit memorem, quem huius tuendæ falsitatis prurigo incessit, ex varietate effectorum, quàm tutè asseratur causarum diuersitas, & demonstrare ab Exercitiis Cisneri eas morum vbique commutationes profectas, quæ ab Exercitiis Ignatij tam arduæ tantoque numero factæ sunt ut propterea incantamentorum, & magiæ suspensionem quibusdam facerent. Cæterum secluso quouis argumento ex causæ huius visceribus vtrunque nato; ægrè admodum sit, multis, iisque grauissimis quod mendacio finxisse, vel stolidè creduli dicantur putasse, hoc esse Ignatij opus. Franciscus Borgia, dux Gandiæ, tum Religiosus, nunc Beatus, hoc Paulo III. obtulit approbandum, pro vero Ignatij partu (quod ipsa quoque significat bulla) ut quem pro suo Ignatius Franciscus tradiderat. Decepit igitur aut Pontificem Borgia, aut ipse à sancto deceptus est, at quali? & quàm industrio in subducendis ab luce hominum, & deflectendis in alios rebus suis præclaris; ita ut iam propè confectas, attexere alteri niteretur, ne quæ inde ad se gloria rediret. Familiæ ipsius cuius fuerat parens, ne parens, & Fundator audiret, nomen esse voluit, quod nihil penitus de Ignatio sonaret. Iam si de Cisnero Exercitia non dicam integrè, suffuratus; sed quantum sufficiat ad ea Cisnero adscribenda; illa scilicet sibi adscripsisset: si vero non adscripsit, quem tandem illorum censeri auctorem voluit, præter Deum, quo præceptore illa didicerat. Sed nimium quantum Ignatij intererat, ne ab se is liber abiudicaretur, qui sibi (quod omnium cupidissimè optabat) obtrectationes, probra, accusationes veneficij, & hæresis, carcerem, catenas, alia sexcenta insectationum cruciamenta lucri fecit, quæ illius causa pertulit æquissimo animo; cum nihil magis in promptu esset, quàm vno Cisneri titulo ea redimere, cuius pridem opus sine suspitione legebatur. Verùm etsi tantus sui contemptor Ignatius non fuisset, ut etiam propria libenter aliis vellet attribui, an & veri, & æqui pariter contemptor? an sui, & generis immemor? Proiecti ruboris hunc esse oportet qui alienam lucubrationem ita venditat pro sua, ut eo adhuc etiam puero auctoris iam nomine celebratam, possit quivis è vulgo, ei exprobrare, raptò magis quam furto usurpatam. Quod igitur ferri iudicium debeat, non tam de obiectis S. Ignatio, quàm de illorum scriptore, & auctore, manifestè opinor defensiones probant, quibus hæctenus ea depulimus, utpote ex libri vtriusque, vario inter se discrimine petita, ex S. Ignatij virtute, ac genio; ex fide testium in decernendo illi sanctorum cultu iuratorum; ex Illustrissimis Ro. rotæ cognitoribus, quorum is qui acta omnia in grauem & solidam causæ totius cognitionem Paulo V. oblatam rededit, fuit qui nunc sedet Innocentius X. ex relationibus item coram Gregorio XV. in Pontificio confessu priuatim ac publicè editis, ex luce demum quam archiuij nostri,

valdè claram manuscripti ingerunt codices, quos exscribere hoc loco, quàm prolixum, tam foret superuacaneum. eam ob rem scriptoris, qui contra ius omne officij, nomen Religiosi Cassinensis assumere ausus est, inuerecundiam sapiens illa & venerabilis Congregatio non tulit, præter quod etiam magnam animaduertit iniuriam fieri religiosæ familiæ, nihil tale commeritæ, sed semper, (vt & in posterum) tam officijs obsequenti, tum spiritu filia. quare in conuentu Generali quem anno 1644. Rauennæ habuit, placuit communi decreto, Societati & omnibus testatū facere quid de illo contra Exercitia opere, quid de operis auctore sentiret, quod sic præstitit luculenter. Cum nobis relatum fuerit libellum quendam, sub nomine D. Constantini Caietani Monachi Cassinensis, & Abbatis fuisse impressum, Societatis Iesu existimationi insigniter præiudicialem, doluimus sane, prout par erat, vehementer hominis leuitatem, & audaciam (siquidem talis scriptionis est auctor, quod nobis difficillimè persuaderi potest) summopere admirati, ac vt religiosissimis Societatis Patribus, qui tanti à nobis sunt quanti egregiam ipsorum virtutem, ac doctrinā fieri æquum est, per nos satisfiat, & cæteris omnibus cōstet, inconsultis nobis, ac planè in scis prædictum librum prodisse in lucem, per occasionem nostrorum comitorum, in vnum congregati, istud ipsum, publico vulgare edicto, ac contestari statuimus; addentes insuper, præfatum D. Constantinum, quod extra Cōgregationem nostram multis ab hinc annis pontificia auctoritate degat, potestati nostræ non amplius, quam alium quemvis alterius religiosi instituti professorem, subiectum esse. quare, si quid ab eo in hoc genere peccatum est adhuc, vel in posterum (quod Deus auertat) peccari contigerit, tum ipsos Societatis Iesu alumnos, tum alios quoscumque omnes, enixè rogatos volumus, vt certo sibi persuadeant, communi totius Cōgregationis sensui, & peculiari in Societatem Iesu obseruantia id omnino aduersari, ac repugnare. Datum Rauennæ in nostris generalibus comitiis, die 23. Aprilis 1644. D. Horatius à Volaterris scriba capit. Quod autem incautius Leo à S. Thoma, scriptor Benedictinæ Historiæ, Lusitanæ in eam eadem transtulisset, rarus librum nomine Abbatis Constantini Caietani, nihil habiturum in re tam lubrica, nisi saltem probabile; hunc vnus lapsus Congregatio Lusitana communi consilio emendauit; lecto enim decreto Cassinensis quæ vt parentem reueretur; suspicata primum, post facta certior quod res erat, vnus errorem suffragiis omnium damnauit. quare Reuerendissimus P. M. D. Antonius Carnerus, Generalis Abbas Benedictinæ Congregationis Lusitanæ cum Patribus Ordinis definitioribus, sequenti testificatione factum cumulatè purgauit. Cum nostra Benedictina Congregatio Lusitana, summo semper, vt par est studio, & reuerentia Doctissimam, & Religiosissimam Patrum Societatis Iesu familiam prosequuta sit; idque omnes Christianæ disciplinæ, nedum arctioris instituti sectatores deceat, vt charitate simul ambulantes, honore sese inuicem præueniant; testamur nos infra scripti prædictæ Congregationis, Abbas Generalis, & definitores, ad hoc specialiter congregati, in libro inscripto, Historia Benedictina, vernaculo idiomate Lusitano, nuper edito à nostro Reuerendo admodum Patre Magistro Leone à Sancto

Sancto Thoma, Congregationis nostræ Lusitanæ Monacho, & in Conimbricensi academia primario Theologiæ Professore, nonnulla referri ex Constantino quodam Caietano, nostræ item Cassinensis Congregationis Monacho, quæ ut prædictæ religiosissimæ Societatis existimationi aduersantia, sic minus probabilia quam fides historiæ postulat, ab ipsa Congregatione nostrâ Cassinensi (quam ut parentem libenter veneramus) decreto publico indicata iam sunt. quocirca, ea, ut sine fundamento relata, certè à communi Congregationis nostræ sensu aliena, declaramus. In quorum fidem, testimonium hoc scribi iussimus, & nomina nostra subscripsimus, Religiosos Sacræ dictæ Societatis Patres enixè rogantes, ut de antiqua illa nostrâ in ipsos, quam hætenus experti sunt, obseruantia, nihil detractum, vel diminutum fuisset, vel etiam in posterum fore, sibi certo persuadeant. Datum in hoc nostro Monasterio Tibanensi, die 29. Octobris, anni 1645. Magister F. Antonius Carnero, Abbas Generalis. Hæc tam insignia Venerabilium S. Benedicti Monachorum voluntatis summx erga nos monumenta, eos toto statim per Societatem orbe, motus fecere animorum, ut ad Conuentum Generalem anno 1646. Romæ congregata publica comprobatione decreuerit, Congregationi utriusque Cassinensi, & Lusitanæ, agendas communi nomine amplissimas gratias, pignori futuras nexus perpetui, quo utriusque Societas æternū tenebitur. Utque amor veri, & consensionis mutux studium nihil possint, non feret profecto Ordinis vilius prudētia priuati cuiusquam cæco arbitrio, nunc pacem Ordinum, nunc famam proscindi, serendis rixis, & litibus, quibus interdum ad tuenda sua qui perperam icti sunt coguntur apologus armari, vnde haud raro grauius faucij exeunt prouocantes, quam iniuriosè prouocati. Patiunt hæc contentiones (quod vtinam certa non firmaret experientia) offensiones in publicum, in Ecclesiam damna; & si causam priuatam, tota Religio suscipit, timendum magnopere, ne priuatos quoque publica diffidia vellicent, quasi communium partium sequaces. Sed iam facta Ignatij repetamus.

Plus decem mensibus Manresæ egerat, prima pietatis tyrocinia, partim in domicilio pauperum, partim in spelunca cum fructu posuerat; qui locus ad penitentiam mirè aptus inquilino suo moras illic suadebat longiores, nisi quæ sanctis solet esse importunissima, inde illum sui reuerentia fugasset, quam tota iam ferè prouincia vitare non poterat; fiebat ad eum concursus in dies auctior; frequentabatur eius specus, itantis ad pias circum stationes, ponè vestigia legebantur; ac si vetaret, interpellandi metus accedere propius, obseruabatur procul curiosè, nec amouere ab se vlllo pacto, nec declinare molestiam sinebatur: accedebat quietis alienæ, famæque ratio, multos enim ardore incenderat pietatis minime vulgaris, quibus ex prima Exercitiorum cultura fixum erat aliam deinceps conditionem viuendi querere, legiturque in actis, Manresæ, cum eò venit Ignatius, ægrè Deum sat notum fuisset; cum inde abiit, magna sui parte fuisse sanctam. Verùm improbissimi nebulones, siue bonorum probitate rati sua flagitia perstringi, siue sua quapiam alia ex causa, eorum complures vulgo probrosè infamabant, & pessimis modis

XXII.

Manr. sa discedit Ignatius, Nosocomium & spelunca in quibus egerat, venerationi sunt.

infectari pergebant. His ad discessum motus Ignatius, incitatus præterea est multo acius, studio visendi loca sancta quod ille iam cum se Deo dicasset, conceperat animo: nec illum tam veneratio in monumenta illa Christi vestigiis adoranda; quàm ingens desiderium trahebat Christi orientalibus prædicandi. Hic ubi Manresæ discessus pererebuit, mirum dictu quam multi, quantis & precibus, & lachrymis, & obiectis quæ aditurus esset periculis auocare à cæpto contenderint. Sed obsurdierat hominum vocibus, qui Deum audiret contraria monentem: quibusdam vero inter amicos lætissimis, qui esse illi comites ambiebant, constanter respondit, nolle se alios itineris socios, præter fidem, quam sequeretur ducem; spem quæ sibi deesse nihil sineret; charitatem, quæ in comitatum relictura non esset; quare nec in viaticum subsidij ex elemosina admisit quicquam, ne pleniore Dei fiducia careret, si humanam opem, comitis, & pecuniarum ei adiunctam vellet. Impetratum ex eo id tantum, vt deposito cum catenâ sacco vestem indueret clericalem, sed breuem, & vili crassoque ex panno; ita lugentibus, & frustra morantibus discessum Manresæ, Barcinonem contendit: illic Agnetem Pasqualiam nactus, cuius olim sollicitudine, hospitio pauperum Manresæ exceptus fuerat, eadem apud sacerdotem ipsius germanum tamdiu diuertit, dum illi portui, pestilentia suspecto, commerciorum rediret securitas, possétque Italiam versus nauim conscendere. Mansit tamen Manresæ locis veneratio quæ fuerat præsentem exhibita: redibant animo lacrymæ, ieiunia, cruenta flagellationes, preces, incensi de diuinis sermones, peregrinationes, & alia quibus illa tam diu consecratur, visabantur velut sanctimoniam insignia, tandemque publici honoris illustri decorata epigraphe; & cultu dedicationis qua in vsus sacros ex profanis translata Deo addicto sunt. Pro Nosocomij foribus in quo sancti ardoris primigenios ignes effuderat posita pyramis hoc elogio insculpta.

Ignatio Loyola, Beltrami filio, in Guipuscoa nato, fundatori Clericorum Societatis Iesu, qui anno ætatis trigesimo, in propugnanda Pampelonensi contra Gallos arce, fortiter pugnavit, indeque lethaliter saucius, & singulari beneficio sanatus, desiderio ardens sacra Palaestina visendi loca, in ipso itinere, castimoniam voto se obstrinxit; & Montisferrati consecratis in templo, Beatissimæ Virgini, quæ tanquam miles ferebat, armis, sacco, & cilicio opertus ac propè nudus, cæpit hoc loco vitæ antea peccata lugere, novusque iam Christi miles, ieiuniis, lacrymis, orationibus à seipso vindictam exigere; tam illustris facti monumentum, in Dei gloriam, & Societatis splendorem

Ioan 789

*Ioannes Baptista Cardona Valentianus, Episcopus Vichensis, & Tortosanus Electus, eiusdem Patris sanctimoniam, & Ordini ad-
distissimus hunc lapidem posuit tanquam viro piissimo, & de tota
religione Christiana benemerito,*

Nosocomium vero ipsum Societati in Collegium cessit, agrotis intra op-
pidum commodius locatis: angustum conclaue vbi dies octo in ecstasi fue-
rat, in piam ædiculam mutatum: spelunca tot eius voluntariis pœnis, & visis
cœlestibus nobilis; eleganter strata, & quoad licuit, ornata ne cum saxi de-
formis natiua specie, religiosus illius horror tolleretur. Spectatur ibidem ta-
bula opus non imperitæ manus, hæc Dei famulum exhibet, qualem olim ca-
uerna incolam habuit passo temerè capillitio, vultu exsuccio & pallido, sac-
co tectum, catena præinctum & nudis pedibus, coram Deipara infantem Ie-
sum brachiis complexa, de genibus nixum, defixos habet in eam oculos, dex-
tram sustinet extans petra, quasi scripto Exercitiorum dictata excepturam
quæ peculiari Christi, & Virginis instinctu illic creditur accepisse, legiturque
his verbis in coronide tabulæ.

*Hoc loco S. Ignatus, anno 1522. librum Exercitiorum com-
posuit, qui primus fuit librorum à Societate scriptus, & approbatus
est Pauli tertij Pontificis diplomate.*

Illic item magnis honoribus colitur Christi effigies de cruce pendentis,
palmi ferè vnus, ex petra cui incisa est dimidio eminens. hæc dum Ignatius
Manresæ degeret, basi imposta, regiæ imminebat viæ, Barcinonem ducenti
ad commeantium pietatem; inde aliquot annis, haud scio quo casu, deiecta,
iacuit aliquamdiu, donec Thomas Fadreus Canonicus, sublatam, domi suæ
habere voluit, postea tamen venerationis maioris sensu quodam permotus, in
specu Ignatij fissæ rupis hiatu ad læuam altaris excepit, addens fore tempus
quo summis honoribus tota vicinia coleretur; quod facile pro vaticinio à
multis creditum quibus Canonici nota erat pietas singularis: & cœpit euen-
tus, dicti fidem præstare anno 1627. dum enim pridie S. Ignatij, sacri cantus
in sacello complentur, & stipant proximam Ignatij specum quotquot in eam
subire potuerant; ecce tibi primum ex plaga lateris crucifixi, fluere sanguis
tam recens, & vegeti ruboris, deinde ex manibus, capitisque punctonibus, vt
vivo ex corpore fluere videretur. Nihil ommissum est ad deprehendendam noui
ostenti causam, donec absque vlla dubitatione compertum tandem est, fingi
præter miraculum nullam posse, pro quo sedecim testes dixerunt iuridicè, ex
quibus Canonici duo, Doctores medici tres, Iurisperitus vnus, & rubent ho-
dièque vestigia sanguinis maxime à latere, ad pedes deflui. Commendat au-
tem mirificè sanctitatem loci, fidelium pietas quos ad eum sancti memoria
magno

magno concursu venerabundos trahit, iamque vsus ferme in legem abiit, vt qui Monferratū ad Virginem adit, in salutata Ignatij specu, tribus dista leucis non redeat: quod spatium à multis præ reuerentia nudis pedibus obitur, nec deest sua pietati merces; soli enim ramenta peregrini; & de rupe assulas referunt, quibus efficacissimis, vtatur præsertim aduersus fascinoes, & veneficia. Anno quidem 1603. Margarita Austriaca, Regina, imminente partu, lapillum optauit ex Ignatij spelunca, vt fauentem de more parturientibus, sibi quoque propitium faceret. Verum antequam ornaretur, & communi pateret venerationi indicauit successu mirabili Deus, quanto eilet honore digna. Iuuenes octo impudici, cum eiusdem farinae scorto Manresa progressi, locum turpitudini suæ arbitris vacuum dum quærunt, cauernam subeunt, ignari fuisse Ignatij, vt ex vno illorum rescitum est: sed qui cubiculum vbi primos nouæ vitæ satus Ignatius hauserat, non est passus scadari probrosis flagitijs, speluncam frequenti Virginis specie, & sancta in corpus proprium crudelitate dedicatam, ab eiusmodi spurcicia immunem seruauit. dum enim facinus attentant iuuenes scelerati, cadauerum instar stupere membra, & emorifentiunt, horrore insuper nulla ex causa repente coorto, extra specum impuri, canes exturbantur.

XXIII.
*Ignatius in
 Palastrinam
 contendit &
 singularis
 Dei in eum
 tutela Barci-
 none, Pasa-
 uij, Venetijs,
 & mari.*

Cæterum Barcinone subsistens Ignatius, dum per suspiciones pestilentia, liceret in Italiam transmittere, nullum sibi tempus otiosè abire passus est: cursate per Nosocomia, itare in carcerem, miseris illis omni consolatione, omni ope adesse, nec tamen de quotidianis septem precandi horis, quicquam minuere; mendicato quoque per urbem, pauperibus stipem corrogare, de se vero, & viatico, & nauulo tam esse sine cura, vt si thesaurum in Dei manibus haberet depositum, suis vbique sumptibus consulturi: & nitebatur planè dispensatore Deo, hoc ipso quod totas in eo spes suas locauerat, quæ mox quam essent in securo sita, sic illum docuit. Sedebat in turba puerorum, ex suppedaneo altaris concionem cum illis audiens: Isabella Rosella, matrona nobilis, coniectis fortè in illum oculis, videt eius vultum circumfuso splendore radiantem, simul audit interius, hominem aduocaret, vnaque intelligit, sub neglecto illo & vili panno, magnum Dei famulum latere: illa vt erat valdè prudens, tunc quidem nihil mouit; sed domum reuersa viro narrat, quicquid visu, & mente cognouerat. vtriusque mandato quæsitus domum Ignatius adducitur, & simulata in pauperem beneficentia, mensa excipitur vt sanctus. ibi ex condicto in sermones de Deo ab iis coniectus, pro solito suo, ita disseruit, vt multo clarius, ex luce inde sibi oborta, quam quæ emicuerat ex eius facie, verè perspicerent hominem esse diuinis opibus locupletem, grandi sibi bono ducturi si possent illum domi perpetuo tenere. Sed cum aduertissent in Palastrinam animum obfirmasse, iamque sibi locum in myoparone versus Italiam parasse, motu magis diuino, quam quod res magnopere suaderet, rogare institit matrona, ne tam periculoso nauigio committeret sese, cum posset nauis se tutius credere, quæ breui esset transmissura, se vero de necessarijs ad iter, suo sumptu visuram. mouit idem haud dubiè, ad piæ sceminae admittendas preces Ignatium, qui eam impulerat ad rogandum; dempto tamen nauulo, quod

quod sibi ab nauarcho donari propter Deum omnino voluit, nec ægrè subinde soluens Myoparo, vix erat in altum prouectas cum fera correptus tempestate in conspectu portus obrutus periit, omnibus & vectoribus, & nautis, excepto nemine pariter demersis. Nauim autem prius quam Ignatius confenderet diu secum ipso iurgatus est, nauarchus siquidem etiam condonato nauulo, volebat tamen illum de suo in nauim habere quod ederet; id licet exiguum, breue iter aggresso, & quotidie ieiunanti, sed hoc diffidentiae maioris sancto videbatur, quo erat vilius cuius causa cessaret suspensus in omnibus à Deo viuere. Optasset etiam in nauim mendicare, Deique impensis quæ solæ ipsi sapiebant, in mari agere, nam quod sibi ex amore in Deum porrigebatur frustum panis putabat porrigi ab ipsomet Deo, quare ut acquiesceret nauarcho, neceffe fuit ab confessorio cuius nutum vbique pro lege sequebatur, securum fieri, nihil sibi eo viatico de sua in Deum fiducia decessurum. Id saltem euicit, ut repudiata Rosellæ largitate, ostiatim illud corrogaret, in quod etiam visa est peculiari cura, prouidentia diuina ludere: mendicanti enim occurrit quærere ex nobili scæmina, cui Zepillæ nomen. Huic erat filius qui relicta matre, ac paterno lare vagus, propudiosa obcaluerat mendicationi. Hæc Ignatium contuita, & ex ore, statuque honesto, non frustra coniciens nobilius aliquid re ipsa tegere, quam quod stipem rogando præferbat, acerbo dolore abripi, & recurrente filij specie, quem videre in Ignatio videbatur; pessimis modis illum excipere, exprobrare illi scelerosam ignauiam, erronem profugum, nihili, & eiusmodi honorum titulis decorare, quam indignantis elemosynam, quauis alia cariùs, gratulatus sibi Ignatius, tamdiu sustinuit, quamdiu illi furere libuit. Tum actis placidissime gratis, subdidit; bellè quæ diceret, in se omnia quadrare; nec ignauiozem, nec peiorem se quemquam vsquam nosse, quæ verba & animi sensu eo sui pudore dicere visus est, ut si ex imo pectore rumperentur. Hoc tam insperato demissoque responso confusa mulier, dictique pœnitens, intellexit non esse Ignatium qualem mente præcipiti finxerat, mutatoque in reuerentiam contemptu, misit qui panes ad eum deferret, excusaretque inconsulti doloris, & iudicij culpam, quæ sibi verba tam cruda expressisset. Narrabat autem hoc vulgò mulier, præcipuo affectu pietatis colebatque postea reducem ex Palæstina Ignatium adeo propensè ut sanctus eius consiliis plurimum vteretur, ita comineatu, Deo ipso curante instructus est; pecunia tamen quam piorum coactu admiserat, ne ab nautis quidem emereri voluit, quò humaniùs tractaretur, sed eam in littore abiicit, illius futuram cui primum Deus illam obiteret fuit nauigatio ventorum præcipitata magis quam prospera; quinto die Caietam appulit, illic vicini diuersorij stabulo cum successisset Ignatius nocte intempesta, vocibus excitus ciulantis, opemque supremam implorantis, quò tumultus monebat accurrit. Facinorosos milites deprehendit vim honestæ scæminæ moliri. Ergo Deo ardens, & periculo miseræ, oculis, oréque inflammatis obiurgare, irásque de cælo minaciter intentare, quæ licet ex homine Italice ignaro, parum caperentur; tantum valuerunt, ut scelestissimos homi-

nes à flagitio deterrent, duplici quodam miraculo, tum quod effræni in scelus amentia repente abstiterint, tum quod externi, & pannosi minacibus monitis tantum detulerint, nullo ausu iratæ libidinis, in mendicum adedò liberè incessentem. Inde Romam deuectus die facto palmarum anno 1525. peruenit, acceptaque ab Adriano VI. Pontificiâ adprecatione, traiectusque in terram sanctam, facili copia, octauo post diem Christi resurgentis, pedes, uti semper, & mendicans, Venetias tetendit. Perpulerat illum importunâ suorum quorundam beneuolentiâ, ut nummos septem acciperet vel in futuram nauigationem, vel in discrimina quæ possent euntem Venetias morari; acceptos tamen (ne temerarius, aut nimium pertinax recufaret) grauer doluit, erratique à Deo veniam petiit, præstitisse nimirum credi rusticanum, & stultum ab rudibus arcane Christi paupertatis, à Deo omnia capientis, dum Dei causâ omnia reiecit; quam humanis cedentem urbanitatibus, videri de eo minus sentire confidentes. Vnde nummos septem mox ut vrbe exiuit, ne obolo quidem sibi residuo, in mendicos diuisit. Suspecta tunc erant pestilitatis per Italiam omnia, & scrupulosissimo examine sanitatis, externi probabantur, priusquam in vrbes aditum impetrarent; quod ut ærumnarum, ita & consolationis lata Ignatio seges fuit. Valentibus enim, & bene habitis de sua sanitate, cum perdifficile crederetur, ipse pallidus, & exesus, & itineris permolesti duris incommodis, sui que diuexatione attritus, velut peste iam tactus, non excluderetur modò, vrbum aditu, sed ne propius quidem manum ad stipem tendere sinebatur. Quare illi sub Dio fuit sæpius pernoctandum, & miserum corpus, molestias inter grauissimas trahendum; verum defixo in eum animo, cuius id fiebat gratiâ, quàm ei placere ardebat, vehementer, eiusque amore crescere, tam iucundè omnia tolerabat, & pensabat hos labores Christus ingenti scœnore sanctarum voluptatum, suo etiam illum conspectu refouens, & suam illi patientiam gratulans. Contigit hoc haud procul Patauio, cum plane defectus viribus, & ab comitibus viam monstrantibus relictus, humi se abiecit; nullo ad refocillandum corpus subsidio, nullo itineris repetendi duce, in illa omnium solitudine atque inopiâ colligit sese ad precandum, quo viri sancti secreto Antidoto, omnes elidunt molestias, dum supra se animum attollunt ab infimis ne corpus illas deorsum sentiat. Hic autem hilari, & placida facie, adest oranti Christus, verbis solatur quæ vel afflictissimum hominum repente lætissimum facerent, pollicetur faciles Patauium, & Venetias ingressus, à quibus esset alioqui omnino arcendus, & verò non aliâ quam diuina ope id affectus est, velut enim custodum ab oculis nube aliqua submotus, tam liberos aditus nactus est, ut ex eo Patauij ad portas, & Venetiis ad Lacunas (quæ seuerissimis obseruabantur excubiis) saltem vnde veniret, quaesierit nemo, comitibus interim à quibus desertus fuerat, ingenti suo tum labori, tum ob subdititiam valetudinis fidem, periculo vix tandem admissis. Nec stetit Dei benignitas erga Ignatium in dando illi Venetias ingressu, sed eidem illic non incommodè alendo, imponendòque in nauim gratuitam

gratuitam consuluit, quòd peregrinos excipere solita in terram sanctam deuchendos paulo ante soluisset. Venetias sub noctem deuenerat, & externus, linguæ, xenodochij, ac locorum ignarus, in S. Marci Forum receperat sese, noctem illam sub procuratorum porticu acturus, sed enim Deo curæ fuit maior, quàm ipsemet sibi. Erat tunc inter Senatores Illustrissimus Marcus Antonius Treuisanus, vir sapientissimus, & quod pluris est, vere sanctus. Sic enim publici commoda, & curas, cum priuata sui gubernatione, & rationibus animi coniunxit, vt religiosum non minus ageret, quàm egregium Senatorem sibi quidem tam implacabilis, vt præter stata quibus corpus vexabat aspera, nunquam cilicium poneret; in egen-tes vero adeò profusus vt domus ipsius hospitium pauperum videretur, quam in rem sua tam liberaliter expendebat, vt nisi ex Fratre filij, Illustrissimi Marcelli, alendum apud se suscepissent, iturus in mendicitatem vltimam libens esset, qua vero fide administraret commissa munera, satis hoc vno restatum redditur, quod eum Cyprij dum Prouinciam illam procuraret, non alio quàm sancti nomine appellabant. Illum denique sua virtus cum ad supremam Ducis honorem extulisset, haud paulo maiori gloria, hunc ab se excutere contendit, quàm fuerat illum promeritus, & excusisset planè nisi Laurentius Massa, & Antonius Milledonnius, qui reipublicæ ab Secretis erant, hominem perpulissent vt priuato suo, bonum publicum anteferet: ambiebat enim erogatis in pauperes quæ sibi supererant, receptui canere, & in cœnobio aliquo sibi ac Deo quod vitæ restabat exigere. Hac vitæ totius perpetua ad mortem optimam comparatione, in extremam perducta senectutem, die quadam dum sacro interest animam efflavit. Huic igitur viro tanti apud Deum, & homines meriti, allapsa vox, nocte somnum abruptit. Sic beneuolè increpitans: te vero commodè pluma, & stragulis sepultum dormire, seruum autem meum, & amicum sine tecto humi, & in publico iacere: qua voce etsi erubuit vir pius, magnopere tamen gauisus est cohonestari se peculiari monito, excipiendi Dei seruum, ac probe intelligens, quantum esse illum oporteret, cui de hospicio Deus ipse dignaretur esse sollicitus, festinauit ad eum requirendum & nuda sub porticu repertum, velut Dei famulum insignem reuerenter æque ac perhumaniter, domum duxit, recreauit languentem, cibo, & quiete refecit. Ad hanc optimi Senatoris beneficentiam, addidit Deus pia officia Cantabri Mercatoris, cui non erat ignotus Ignatius. Eo siquidem prolixè admodum, & vestes, & quidlibet aliud ad subleuandam inopiam deferente id vnum admisit, & petiit, vt sibi accessum ad serenissimum Venetiari Duceam Grattium pararet, à quo locum sperabat in nauis prætoris, reipublicæ præfectum Vicarium in Cyprum insulam peruectura. Perductus est ab amico ad Duceam, à quo cum statim impetrasset quod expetierat, parum abfuit quin statim perderet, nisi hoc illi diuina bonitas miraculo seruasset. Nauim cum Ignatio eandem vectores conscenderant, qui turpi verborum, morumque licentiæ, fallenda tædia prætexebant otiosæ nauigationis. Peiora audebant, & nautæ; Deum tunc scilicet

vereri soliti cum tempestate admonentur; post vitata eundem lufuri pericula quem paulò ante naufragi inclamarint. Non tulit Ignatius maiestatem supremam tam petulanter lædi, & dum apud scelestos, & proiectæ conscientiæ lurcones, ciuilia monita nihil agunt; vrgere institit minaci terrore diuini iudicij, quod vix quatuor à morte digitis seiuncti, tam flagitiosè prouocarent. Sed bonæ sementis hæc messis exitit, vt de Ignatio condicerent in desertam insulam deportando, destituendoque in ea quibusuis incursum casibus. Hoc subodorati ex sociis nonnulli, quibus mens melior, eiusque miseratione grauitè affecti, rogant sibi esse exitio ne pergat, dum frustra prodesse aliis nititur; sed frustra, nec vllius metu periculi quo minus pergeret euincunt; vt qui nosset Deo ventos, & maria; non artibus nautarum obsequi. Quod illi tunc clarè patuit, cum ad insulæ conspectum terram legentibus, iamque pænè litus mordentibus, restans ex improuiso incurrit ventus, totiesque illos procul ab insula reiecit, quoties terram prehendere tentarent, quoad denique iter in Cyprum repetere coegit. Serui tamen sui religiosa studia vt hominibus improbis inuisa, sic fuisse sibi gratissima, subsecuta ostendit merces, Christi videlicet adspectabili forma, sui præsentiam non semel exhibentis, consolantisque dolorem, ac lachrymas quibus cæcitatem hominum perditorum, & illatas Deo iniurias, in nauis angulo deplorabat. In Cyprum appulsus nauim in anchoris iam iam vela facturam commodum inuenit, quæ in Palestinam peregrinos portabat, & hunc omnium instar operiri vnum dumtaxat putasset; ita Iulij quarto & decimo cum Venetiis soluisset, pridie Calendas Septembris anno sesquimillesimo vigesimo tertio Saphum Syriæ attingit diebus octo supra nonaginta in mari consumptis, & quarto demum post die Ierusalem peruenit.

XXIV.
*Singularia
quadam
Ignatij in
Palestina.*

Quantis pietatis effulsa gaudiis delibutus beatas oras salutarit, quam dulcibus osculis libarit terram Christi vestigiis, & sanguine sacram, conuicere pronum est ex desiderio illius videndæ, quod cum primis tradendi se Deo ignibus conceptum, crescente immensum per varfam Christi familiaritatem amore creuerat; ex inuictò præterea robore, quo quicquid timendum, tolerandumque obliteret, peruicit. Nam & Venetiis consensurum auerrebant fortiter amici; ob pericula tunc solitis maiora, turcis capta Rhodo, latè illo mari grassantibus, multisque peregrinantium, ne in illorum manus inciderent, retro in patriam vota vertentibus. At is Dei, & cæli aspectu, terrenos metus doctus eludere, responso mirabili vrgentes stupefecit, tam certa se vocantis fiduciâ niti, vt si nauis deesset, crederet se nuda in tabula posse illuc saluum appellere; neque verò amicis, in auertendo consilio, feliciores fuere medici. Egrotus pharmacum hauserat, cum auris repente afflantibus panduntur vela, datur vectoribus classicum, accurrit ex templo Ignatius, sui & morbi & medici negligens, contestantis vitæ manifestum discrimen, certoque affirmantis debilitatem virium, fore omnino & maritimæ naufæ, & conuellentis pharmaco imparrem, quod tamen planè contrarium euenit, alteroque alterum mutuo

iuuante

iuuante inde multò faciliùs est leuatus. His tam ardentibus potius optatis, & tam expetito terræ sanctæ contactu, totus in lacrymas, in laudes, in lætitiâs diffluere, maximè verò ad conspectum sanctæ ciuitatis, & Franciscanorum Patrum (penes quos locorum sanctorum custodia) peregrinos supplici agmine cruce præuia excipientium, inde beata illa monumenta singula illustrare, spectare animo & tantùm non oculis natum Beethlemítico in stabulo Christum; Ierosolymis prædicantem, expirantem in Golgotha; ex Oliuarum monte in cælum redeuntem. Quòd autem suæ meditandi formæ, præcludendum scripsisset locorum imagine animo efficta, in quibus gesta, dictæ sunt quæ ad meditandum proponuntur, eorundem locorum ichnographiam sibi vt potuit delineatam sumpsit, vsu futuram aliquando, si minùs Deo visum esset, vt illic prædicans, aut infidelibus populis Christum, aut sibi mortem pro Christo lucraretur. Et si enim Manresæ lectum se à Deo rescierat ad quæstus animarum ingentes, dandòsque ad hoc sibi socios, quorum etiam rudem quandam, quæ tunc sufficeret, viuendi normam acceperat; necdum tamen locum, nec conditiones sociorum sciebat, & adhuc sibi cælitùs ignorata, ex boni iudicij dictatis colligens, putabat in Palæstina perfici oportere, quo illum iam inde ab conuersionis suæ ortu, magna desideria vocarant. Quare vt illic consisteret commendatitiis ex Europa ad Franciscanos munitus venerat, quas cum Rectori cœnobij reddidisset, tacita consilij sui quauis alia ratione, præterquam priuatæ pietatis; bona verba ex eo retulit conciliandi fauoris apud Prouincialem eius loci, à quo illius commorationis penderet facultas, & qui propediem esset ex Bethleem adfuturus. Verum erat alia Deo mens, & Romæ non Ierosolymis, mirificè Ignatio decernebat esse propitius, vt ipso mundi ex capite in orbem reliquum ab eo, veræ religionis spiritus funderetur. Dum spebus itaque, ac promissis diues Ignatius, amicos in Europa alios salutat per literas, alios inuitat, à Prouinciali accersitur, qui laudato primùm eius consilio, dolere se tamen significat quòd illi tunc satis fieri non posset, ob egestatem cœnobij suos agrè alentis, & eleemosynæ parcitatem; quin licèt is vellet mendicatò victitare, tantundem tamen de tenui illo decessurum, quod cœnobium corrogabat; cuius rei fidem facturum ipsi diem proximè sequentem, quocum peregrinis redeuntibus, remissurus in Italiam esset aliquot è suis Fratribus, haud alia ex causa quàm necessarij victus inopia. Negare quidem Ignatius futurum se illis oneri, quæ ad animum spectarent, audiri confitens, communionem se fra impertiri, hæc se tantùm ab iis petere; sed Prouincialis detrimento cœnobij quod commemorasset, Ignatij quoque periculum adiunxit, ex aduenis enim illic hærentibus, dum extra limites Christianis notatos lubet interdum excurrere, alios à Turcis interfici, alios manu capi, quod monasterio valdè officeret à quo essent ex Turcis caritatis iussu deinde redimendi; quare in diem proximè discessum cum aliis adornaret, quod cum Ignatio vehementer doleret, isque se flocci eruituram, mortemque adeò facturum dixisset, vnòque se offendendi

numinis timore eici Palaestina posse; es vero inquit, Prouincialis, offensurus, si meo iniussu remanseris, proferebátque Pontificium diploma, quo potestas Fratribus fiebat arcendi ab sacris, quos ipsis inuitis sua illic pertinacia tenuisset. Sed absque diplomate, dicto plus satis persuasus iubenti morem gerit Ignatius, & qui amicis in Europa valedixerat paulo ante, Christo sibi valedicendum quodammodo sub discessum putauit. Clam se itaque ab sociis subducens, nullo viâ duce, aut contra Turcas defensore in collem recurrit oliuarum, veneraturus denuo mente, & osculis impressa saxo adscensuri in cælum Christi vestigia; & cultello ab custodibus transitum exorauit, inde ulterius audenti Sacrarium Bethphage adire, succurrit ex Christi vestigijs ab se minimè obseruatum, quam in mundi obuersus partem Christus è terris ascendisset; igitur in Oliuetum regreditur, & datis custodi quæ sibi supererant forficulis, sanctam explet curiositatem. Inter hæc Patres Franciscani deesse Ignatium numero vt vident, suspicari quod erat, Armenum destinant Cœnobij famulum, qui eum reduceret; is in Oliueti iam descensu sibi obuiam factum, barbarè excipit, intentatòque sæpius baculo, correptum brachio, in cœnobium raptat; nullo ad hæc Ignatij vel motu animi, vel sensu: Nam ad primum Armeni occursum, Christum in aère viam præeuntem, seque animantem perpetuò vidit, quoad in hospitium peruenisset. Sic naui conscensa discedens è Palaestina Ignatius, & suos illic amores reliquit, & spem secum retulit eò reuertendi:

XXXV. Exscendentibus in Cypro, præsto sunt tres naues quæ Venetias soluerent. Turcica vna. Secunda Veneti mercatoris egregiè instructa. Tertia cuiusdam exigua, & quassa: in Venetam fere vectores confluere, quò contra discrimen hibernæ navigationis tutiores irent: instare ex illis aliqui, & nauarchum rogare, vt Dei amore Ignatium quoque admitteret, cui nihil ad naulum suppeteret, sed esset apud Deum diues, cœterum sciret hominem verè sanctum se naui vecturum. Si sanctus, ait ludens Nauarchus, quid sancto naui opus? siccis pedibus mari inambulet, ac miraculo aquas premat, quasi liceat sanctis pro libito quod semel Petro licuit Christi iussu; aut mergi non possint, etiam nauigando, si Paulus ter naufragium fecerit, nam cum *utriusque virtus, dispar fuerit in miraculo, utriusque tamen meritum dispar non est in cælo.* At nauis infirmæ, ac tenuis Nauarchus, nec auarum sapiens, nec stultum locutus, rogantem Ignatium, sine mora propter Deum excepit, qui suum vtrique Nauarcho præmium non diu distulit. sub auroram tres illæ foederatæ naues, plenis velis in altum feruntur, cursu ad solis occasum prospero, tunc enim sæua coorta tempestate subruui momento totum mare, discipi tres naues, Turcica miserè cum vectoribus forberi; Veneta dum in terram molitur, prope Cyprum allisa saluis tantum vectoribus deprimi; postrema illa ægra, & exilis quæ Ignatium portabat & diu laborans, & sæpe aquis haurienda, sed Deo magis quam Nauarcho regente, in Appulia confedit, vnde instaurata tertio tandem mense Venetias tenuit anno 1524. Ex quibus didicit scurris Nauarchus quassos etiam lembos, si sanctos tulerint, esse validis nauibus

Nauis spreto, lusoque Ignatio naufragus.

Greg. l. 1. diml.

nibus tutiores, quæ sanctorum grauentur contemptore.

Iam fracto conatu, iuandarum in Palestina animatum circumspice-
re Ignatius cepit, quo & modo & loco, hinc in dies ardentius flagran-
ti animo pabulum præberet. Sed obuiabat talia versanti tacita quædam
vox, nihil ei satis in eo genere processurum, nisi solide ab literis munito,
quibus prædicatio verbi Dei, & animarum procuratio fulciretur; quod
fuit principium eius via qua illum Deus ad Societatem postea fundan-
dam, sensim inducebat; ad hoc enim illum & legerat & sanctum effe-
cerat. Hoc instinctu Barcinonem redit vbi nec ad victum piorum subsidia
defutura sperabat, nec magistrorum caritatem ad doctrinam, hyems erat
perfrigida, ipse ex peregrinatione incommodè valens, & sub tunicella, te-
la simplici malè tectus, vt non crederetur per densas niues, & montes
asperos, vita incolumi Genuam peruenturus; imperare tamen sibi non
potuit, vt amicorum officiosa humanitate vteretur, nisi breui tantum ac
vili panno, quem duplicaret labanti stomacho, ad sedandos illius
cruciatu; Nummulos vero sed hac lege aliquos admisit, vt in egentes di-
uideret. Quare Ferrariæ in templo maiori Deum orans, roganti Eleemo-
synam mendico dedit, tum aliis atque aliis minuta primùm æra; Roma-
nos deinde ad quindecim Iulios, quæ cum alter vt sit alteri ostentaret, cir-
cumstetere mox tam multi, vt eum penitens exhaustirent. Vnde succeden-
tibus aliis excusauit nihil iam aut iis, aut sibi restare. Mirum turbæ illi fa-
melicæ visum, fame ac frigore enectum, esse vsque adeo sui immemo-
rem, vt erogandi in poscentes omni pecunia nihil inde sibi reliquum fa-
ceret, & post mentem orando satiatam, victum eius diei ostiatim roga-
ret. Hinc illum pro sancto habere, sanctum & digito monstrare, & palam
nominare. Fuit itineris residui multiplex discrimen inter Hispanum, &
Gallum militem, per loca vtriusque deprædationibus vastata. Noctes illi in
aliquo domus euersæ busto, malè ab gelu, & pluuiis tecto; stipis vbi di-
repta omnia, nulla spes. Captus identidem ab excurrentibus in agros ma-
nipulis, semel etiam ab Hispanis tentus, pro exploratore creditus est ro-
gatusque minaciter quis? quo? quid ageret? aut ferret? detractis ad scru-
tandum eequid literarum occuleret vestibus, nudus plane vt erat per me-
dia tentoria ad Ducem pertrahitur. Ibat Ignatius inter publica ludibria, &
probra lætus, eaque Christo nostra olim causa ad infamem columnam
taliam perpeffo offerebat, cui mysterio tam viua mentem imagine defixit,
vt se quid fieret diu non aduerterit, donec tam fœdæ indignitatis patien-
tiam non ferens Dæmon, sæuo illum timore concussit; rem vltra igno-
miniam nuditatis, scilicet ituram; speculatorem credi ab hoste submis-
sum; datum iri ad diram quæstionem, vt extorqueretur, num quæ ferret
arcana vtque hinc viuis fortassis euaderet; sed neque carcerem, nec cala-
mitosas vexationes vitaturum; prudenter itaque periculum bonis artibus re-
dimeret; hominem gereret tantisper, quis esset cælare ne pergeret, vrba-
nitatibus consuetis deliniret ducem, condignis saltem titulis honestaret.
abstineretque plebeia illa tu, & tui compellatione, quam simplicitatis,
probæ

XXVI.

*Redux Bar-
cinonem dat
literis ope-
ram vt ro-
ximosiu. et,
Dæmon id
consilium in-
terurbat.*

probæ studio solitus erat vsurpare. Verùm haud fuit orationis huius tam sincerus sapor, quin priuati amoris callidissimam dialecticam Ignatio saperet: eumque, quod consequens erat, ad planè opposita moueret. Vt ergo ducis in conspectum venit, nulla reuerentiæ significatione, inciuilem, & rusticum prætulit; interroganti paucis lentè, neglectimque respondit, inter singula cunctabundus velut ex obliuione retractanda honorarios verò titulos adhibuit nullos, nec aliud quidpiam quo sui commiserationem excitaret egit; denique nihil prorsus quo timori suo concederet qui discriminis contemptus illum discrimine exemit. Dux artem ignotam virtutis eximia pro imminuti capitis stoliditate ducens, militibus hominem remittit, non absque indignatione, quod stultum ab exploratore tam imperitè discerneret, iubet suas illi vestes vt reddant, ac liberum amittant. Quod ab iis non prius factum est, quàm os, & latera, pugnis, & calcibus tandiu barbarè contudissent, dum à quodam ex optionibus miserante ereptus, tectoque, & cibo refectus est. Ex Hispanis elapsus paulò post incidit in Gallorum castra è regione fixa, spe prædæ consimilis ex inspicionibus & petulantia militum potiunda. Nec longum à stationariis sistitur, & rapitur ad ducem, qui vt Cantabrum agnouit, & ipse Cantaber, perbenignè lautèque habuit, ex quo præter miseræ præsentis opportunum leuamen suam illam sibi firmitus sanciuit animi destinationem suas nempe omnes habendi suspensas à Deo rationes, eodèque vultu secunda & aspera excipiendi ab eadem manu, æquali amore prouidè vtraque alternante. Inter has laborum, & solatij vices, Genuam denique, inde Barcinonem naui Hispanica delatus est, vitatis agrè Oriæ nauibus, qui rum partes Gallorum sectabatur. Barcinone in Grammatices Magistrum & valdè humanum, & gratuitum incidit, qui tunc illic publicè docebat. Ibi vir annorum triginta trium, in turba puerorum, puer esse; elementa verborum, & nominum discere, & latinæ prima tyrocinia mereri, quod etsi speciem non præferat magnificam, & grandem, sed habet ostentum singulare, ac rarum ardentis in Dei gloriam animi. Vt enim agnouit Ignatius fingi se ad Dei honorem, qui de salutis alienæ nascitur procuratione, nisi literarum adminiculo non posse; nec priuatam attendit pietatem cui tantum decerperet temporis, quantum illis erat daturus sterilibus rudimentis; nec recogitauit lentas molestias annorum complurium quos esset per studia tracturus, & suo ingenio aduersa aulicis otis, armisque trito, & suo peculiari genio per se ab literis abhorrente; sed ab rudi prorsus doctrinæ omnis ignoratione, ad Theologiæ fastidium, per linguarum, humanitatis, & artium disciplinas eniti voluit; quod tantum, profectò est, vt vix dignè possit suo pretio astinari. Et visa sagacitas Demonis tantò ante præfaga diuinare quod ne suspicionem quidem sui tunc facere poterat. Illa videlicet studiorum Ignatij tam macra, humiliæque initia in magnum aliquando, & æternum opus diuinæ gloriæ, hominùmque salutis exitura. Manresæ quidem, tot horas diu, noctuque contemplanti, fruenteque diuinis procul ab sensu commerciis, & cognitione rerum cœlestium supra hominem

minem sita, numquam tantum Dæmones inuidentur, ut illa eius consilia palam disturbare contenderent; spectro solum iocoso veluti serpentis lucidi, mille coloribus oculati blandiri eius aspectui tentarunt; sed animaduersa serpentis antiqui in eo imagine, nequissimam bestiam contemptim baculo abegit. Nunc verò ab discendis literis auersuri, tam cæca fraude grassati sunt, tamque omnis doli ab artificio probè in speciem securi, ut ad eam tandem aliquanti sper offenderet. Nam ad scholæ ingressum, velut recludente se desuper toto cælo exundare obortis gaudijs, & causam gaudendi nescire; pijs diffuere sensibus, in notitiam admirandarum rerum tam sublimem rapi, ut schola de cætero, & libri, & studia sorderent; totus in læta suspiria, in fletus, in amoris diuini affectus ire, dum illud *amas* terit, cuius deinceps modos, & tempora discere frustra erat. In turbademum puerorum molestâ, & strepera, nihilo rariùs, cælum incolere quàm olim in specu Manresana; & has inter animi voluptates dies & hebdomadas iucundè ducere, post hæc re nulla quàm antea doctior; tanti est Deo sociam operam in conuersionem animarum dare, ut earum ardentem salute, Theologiæ mysticæ studiis, ab Grammaticis impedire, dæmones contendant quòd illa in pijs circumscribantur dulcedines; hæc ad plurimorum æternam salutem, & Dei æternam gloriam in vsus æternos porrigantur. Erat Ignatio procliuè de hac à susceptis aberratione probè colorata interpretari Deo cordi esse, contemplationi attenderet, sciendi curam omitteret; & adhærere hic dolus facilè potuit homini seipsum plus æquò amanti, ludôsque Dæmonis pro diuino afflatu eò quòd placeant, libenter audienti. Ignatium ex vna Dei optimi gloria, sua omnia metiri solitum, non diu fraus latuit, eaque vehementer confusus, præceptorem adit, & in ædem S. Mariæ ad mare perducto, aduolutus ad genua, petit negligentia præterita veniam, eius causam ingenuè explicat. Cæterum voto ad prosequenda studia se sanctè obligat, applicandumque ad illa feridè laborem; rogat denique quotidiana scholæ pensa æquè ab se, uti à pueris feuerè, & si qua re minus faceret satis, pœnas etiam publicas perinde ut ab illis reposci. Mirum dictu, emendata in hunc modum fallacia, omnis ille deliciarum cælestium, & peregrinorum luminum violentus, & rapax apparatus euanuit: & si quando pietas aruisset, consolabatur eam spe solidiori, prouentus animarum doctrina studia secuturi. Qua item cogitatione multò post, iamque Societatis patens illorum mulebat fastidia quibus propterea minus literæ sapiebant, quòd in iis vbertatem illam liquidissimarum voluptatum minimè sentirent, quam experti aliàs fuerant. Monebat repeterent animo, patientiam illam, abiectionem sui, obedientiam quibus mentis ariditas materiam suggerit, alium habere saporem ab illo triuiali, qui ex teneritate affectuum interdum percipitur. Illos præterea, qui sunt in ordinem conscripti sine planè diuino, in vera mortalium bona, literarum studia conferentem, nulla tangi debere iactura consolationis, quam præparatio animi, & armorum ad nobiliora ministeria abundè pensaret. Quod

Ignatij præceptum egregia eius expressum Epistola, in manus meas cum venisset, placuit latine ex Hispanico redditum, posteris consignare. [Quod nostri scholares, inquebat, pios illos quos vellent affectus non sentiant, nihil mirum, illos enim qui potest, quibus, & quando conuenit, dispensat: & credibile est tempore studiorum, quibus solet non parum spiritus affligi, sensus eiusmodi diuinorum prouide à Deo inhiberi, etsi enim mentem suauiter pascunt, sed corpus emaciant valdeque atterunt. Ad hæc occupatus scientiis animus, exsugit, & siccat voluntatis motus, sunt tamen studia si pure suscipiuntur in Dei obsequium, optima pietatis exercitamenta, & ubi virtutis integrum constet firmamentum, orandi que spatium obseruetur constitutionibus definitum, adsint vel non, interiora solatia nihil admodum refert, nec inde magnopere dolendum, sed quod annuerit Deus dare, æquo gratoque animo accipiendum est, sempetque illa præcipue curanda quorum est momentum grauius, tolerantia, contemptus sui, parendi amor, & charitas] sic ille.

XXVII.

*Virtutes
Ignatij Bar-
cinone.*

Consueti interim vitæ asperitas, & quoad liceret vsitata precandi tempora studiis iungebantur, & quamuis Ioannes Pasqualius apud quem angusto sub tegulis in cubiculo manebat victum quoque ab se vellet accipere, maluit tamen iens, & rediens e schola, frustum illud quotidiani panis corrogare, quo solo alebatur; (Potum enim dabat limpida aqua simplicius) quam uti hospitis liberalitate: mendicanti verò si quid iusto amplius obueniret, selectis sibi deterioribus id omne particubatur in pauperes; ex quo factum ut notæ illius virtuti, copiosa conferrentur elemosynæ, quas statim egentibus tribuebat à quibus semper obsidebantur fores, ipseque ab illis duplo egentior, prouisor, & pater vocabatur, & re vera illos prosequabatur incredibili amore, ministrabatque illorum inopiæ tanquam Christo in iis latenti. Vnde Agneti Pascalia aliquando carpenti, quod ipse pauperior, & calamitosior cæteris; largiretur iis tamen quicquid meliusculam accepisset; tu verò ait quid egeris, si petierit abs te Christus: an sustinueris illi dare quod vilissimum est, & non potius quod lectissimum est dederis? Reperiit quoque interceptas morbis, & doloribus stomachi, suimet afflictationes; humi somnos, cilicia, verbera aliaque, sed dissimulanter; nam & sacco, & catenam abiicit; & calceis pedes, ac tolerantiam contigentibus detraxit soleas; precatio suas septem horas retinuit, magnam partem ereptas nocturnæ quieti. Nec raro contigit, ut obseruaretur curiosius ab Ioanne Pascalia benignæ ipsius hospitiæ filio, tunc admodum iuvene, rescire capido quid noctu actitaret videbat. Hominem defixis parumper in cælum oculis precandi initium facere, nunc passis in crucem brachiis; nunc toto prostratum corpore, interdum similem adoranti, post verò in genua, statua in modum velut extra se perstare immobilem, donec ore accendi, & totus ardere videretur, simulque in dulces vbertim lacrimas dissolui. Videbat etiam frequenter (& sunt hæc concepta narrantium verba) immensum ex eo splendorem cubiculum implere, sensimque vt erat

erat de genibus ad quatuor, & quinque palmos ab terra suspendi, unde voces, & gemitus mittebat animi tenerrimè affectu. *Ab Deus! si te homines noſſent! ô & Deus infinitum bone: qui me tantum sustines peccatorem!* Et similes, talia quem dixi Ioannes suis deinde filiis narrare solitus, addebat, si scirent quæ de Ignatio ipsemet viderat, futurum vt nunquam oculis explerentur solo figendis quod calcasset, ac parietibus intra quos egisset; quæ cum diceret, profusè flens ac dolens, tundensque manu pectus, infelicem ac reum se aiebat, quod viri sancti consuetudine nescisset proficere. Neque vero in solo conclauis secreto, eiusmodi raptus Ignatium à terra sustulit, sed quamuis talium occultatorem diligentissimum diuini vis spiritus, inuitum quandoque attollebat; vt Barcinone apud Moniales S. Hieronymi, cum ad aram Matthæi Apostoli ad tres horas precando, vultu sereno & alacri hæsilset, visus est palam, à terra efferri, & flexis genibus pendere in aëre.

Saluti nihilo secius alienæ, quàm perficendi sui desiderio incumbens, multa Barcinone reliquit documenta insumptæ sceleriter in reducendis ad Deum hominibus operæ, sed in iis eminet patientissima caritas in Parthenone Angelorum emendando qui tunc extra muros inter nouam, & S. Danielis portam situs erat. Agebatur ibi licentius à parum modestis hominibus, cum periculo minimè obscuro, & offensione in publicum graui. Huic malo remedium, quamquam difficilis alex molitur Ignatius, vt cui propria damna præ Dei offensa flocci erant: huius ergo templum cœnobij ad vsitata sua pietatis officia delegit, multas illic horas quotidie orando ponit, susceptique negotij exitum Deo assiduè commendat. Precantis modestia, lacrymæ, vultus ardens; & illa tot horarum tam constans de geniculis oratio, mouere primum Sanctimonialia ad inspectionem hominis curiosam; deinde ad reuerentiam, postquam vulgò haberi pro sancto accepissent; postremò etiam ad illum de rebus diuinis audiendum; morem gessit cupientibus libenter, & principio quidem de excellentia religiosi instituti, magnisque illius implendi nominibus verba fecit; inde tanto ardore de probrosis Deo quarundam inter illas apud populum offensionibus dicere aggressus, de infamia Parthenonis, exempli prauitate innocentibus præbiti; animarum crudeli exitio cui occasionem ministrabant; de supplicio denique fontibus parato, & eo atrocius in eas læuituro quo ab amicis, iniuriæ quam ab externis Deum acerbis vulnerant, vt demum seipsas non respicerent modo, vitæque suæ conditionem miserrimam, sed multis etiam lamentarentur ac deslerent. Nec vno conflictu debellatum virus, repetita tamdiu curatio, dum adigerentur ad meditationem certorum capitum, quibus suscitaretur emortua pietas, & resingeretur ad pristinum vitæ disciplina: restituto in hunc modum secessu, & moribus, iam & cœnobium aliud, & oclusæ saluatoribus impuris fores. Hinc efferata illorum rabies aduersus Ignatium continuatis auxiliis incepta muniendam, terrore, minis, plagis per emissarios iteratis adorta, cum futura sensit in cassum omnia

XXVIII.

*Disciplinam
monialium
instaurat,
quare ad
mortem ca-
tus præcipuè
aduersario-
rum sua pa-
tientia lu-
crificat.*

nia, quamdiu illic diuersaretur Ignatius, statuit illum de medio tollere, ac
 morte infantis interclusam licentiam denot laxare, die ergo quodam ex
 cenobio redeuntem, cum Puigalto sacerdote sancto, sanctique illius ope-
 ris administro, aggrediuntur ad portam S. Danielis, ex mancipiis Mauri
 duo, & tam dire vtrumque fustibus, contundunt, vt ex iis sacerdos intra
 paucos dies obicit; Ignatius pugnis, calcibus plagis ctuentatus conciderit,
 & ab semiuio idcirco cessatum, quod iam mortuus crederetur. Dum ta-
 men sensus & lingua superfuit, iterit ad vulnera ictusque immobilis, Deum
 laudans, suisque carnificibus, ac sibi veniam supplex ab eo flagitans, cui vi-
 tam cupidè impendebat. Iacuit afflictus, nec valens in pedes assurgere, do-
 nec illum molendinarius casu prateriens, in iumentum iniecit, domnique
 Agnesiæ & Pasqualis detulit. Eo autem peruenit ita profusus animo destitu-
 tus, vt mori videretur; quod erat forsitan euenturum, nisi foret panno-
 rum fomentis, vino madentium frequenter excitatus. Liebat tamen cor-
 pus omne, vsque adeo fractum, omni que sui parte, dolens, vt integrum ni-
 hil prater linguam, & oculos retineret, quibus in cælum suspiceret, Deo-
 que gratias ageret. Moveri, tametsi linteamine suspensus, non poterat sine
 acerbissimo cruciatu. Post trigessimum verò diem, velut omnino deposi-
 tus, vltimis Sacramentis, supremum iter adornauit. Visebant illam interea
 concursu perpetuo nobilitatis primariæ viri, ac fœminæ, apud quos (vt
 scriptum reliquit idem Pasqualius) pro Barcinonis Apostolo erat, in iis Ste-
 phana Rechensentia, Palamensis Comitis filia, Ioanni Rechensensio nupta;
 Isabella Bogadesia; Guiomaria Gralia; Isabella Sofa, & aliæ, quæ sensu in-
 timo beneuolentiæ prosequabantur iacentis calamitosum casum. At illas
 gratulari sibi quam misereri malens, nunquam sibi melius in vita fuisse aie-
 bat, quam in eo procinctu, ad eius exemplum moriendi, qui animarum
 vitæ, sua morte litasset. Sibi quin etiam cilicium detrahi non tulit nisi
 iussu coactus Iacobi de Aleantara ex S. Francisci ordine viri admodum pij
 quo à confessionibus utebatur, quasi dolor plagarum, & lethalis acerbitas
 voluptari essent, id porro cilicium ab Ioanne Pasqualio asseruatum, suisque
 chirographo proprio, instar opimi patrimonij traditum, multos Barcino-
 ne ægrotos sanauit, sed anno tandem 1606. Dux Montis-Leonis multis illud
 precibus emeritatus thesaurum domus suæ fecit. Verumenimverò carior
 multo Ignatio pauperum accessus quam nobilium fuit; confluebant ad
 illum turmatim, lugebantque illius iacturam quam vt auerterent, Deo vota
 fundebant, ne se patre tam bono, tam fideli seruo priuari Ecclesiam pate-
 retur. Neque verò erat vnus cenobij lucrum iacturam hominis condignè
 pensaturum, quem Deus ad præstantiora honoris sui obsequia delegisset.
 Quare post dies tres, & quinquaginta, cruciamentis ægrè, & vitæ discrimi-
 ne defunctus, vixque gressum regere iam valens, mox ad Angelorum Par-
 thenonem se trahit confirmatus noua cohortatione Moniales in tena-
 citate concepti propositi quod partim admirans, partim dolens Agnesia, cui
 pro filio erat Ignatius, veritatem ne exasperatus perditorum hominum tur-

pis furor, vitam denique illi eriperet; rogauit loco tam capitali abstineret. Ad quæ ille quem nihil timere Dei vnus amor docuerat, & iniurias in beneficiis, mortem Christi causa, in præmiis tolerantia censere, nihil se optabilius intelligere respondit, quàm ob Christum pati, & ob animarum salutem mori. Promerita est tam fortis, & mascula caritas, non solum vt Deus, in sancti operis progressu casus similes prohiberet; verum vt etiam cruenti facinoris auctorem præcipuum ad frugem conuerteret. Redeunti enim aliquando, ex illo cœnobio, Ribera quidam mercator, in genua procidit, fassusque crimen, cuius fuisset primarius artifex, magno animi dolore, eius ab illo veniam petiit, sanctè fidelitèrque iuratus exinde se vitam moreque mutaturum, quod vti promiserat, postea non fectè præstitit. Hac verò se ausus nefarij, pœnitentia stimulatam professus est, non tam atrocitate sacrilegij barbari, quàm sancti virtute, cui tot inter Mauri crudelia verbera, nec vllum impatientia specimen excidisset; nec verbum, aut iudicium illius, à quo esset tam crudeliter casus, aut cuius mandato cadebatur. Præter hanc tamen Ignatij virtutem minimè dubium contulisse ad hoc plurimum eas preces quas pendentem in cruce magistrum imitatus, pro infensissimis hostibus fuderat.

Nec verò hîc solum patuit, quantum apud Deum posset Ignatius, & tunc potissimum cum ageretur salus perditis hominibus impetranda, litigabant ibidem Barcinone germani duo cognomento Lylani, horum alter dolori ex lite amissa impar, & in sui exitium præcepto, domi se miser, ex trabe suspendit. Erat domus in vico cui Bellioco nomen rectà mare versus porrecta inde clamor, eiularisque familiarium, & accurrentis ad funestum casum vicinæ, accurrit etiam cum iis Ignatius, qui ex Parthenone Angelorum sapius memorato, tunc redibat, misertusque animæ infelicitis, funem iubet abscindi, postque frustra tentatas artes omnes ad reuocandos iacētis spiritus, demum iudicio omnium mortui ad latus genu flectit, breuisque, sed ardenti prece, tantum vitæ miserrimo homini à Deo flagitat quantum ad expiandum confessione scelus sufficeret. Auditur, & cunctis stupentibus, vt Rom. rotæ auditores tres loquuntur, & rei exitum expectantibus, *Lysanus ad vitam rediit*, ac ne dubium foret cuius precibus donaretur, conditione absoluta quâ illas definierat Ignatius, hoc est confessione peccatorum, ritè, integrèque peractâ denuò animam efflauit.

Biennij spatio in Latina lingua Ignatius ed processerat, vt posset magistri iudicio ad superiores scientias transire; itaque Complutum scholam, tunc nouam, & celebrem ob idque viris insignibus in omni doctrinarum genere insignem proficiscitur; vbi tamen Deus, maiora de illo cogitans, gymnasium illi virtutum potius, quàm disciplinarum, & patiendi magis quàm philolophandi instruebat. Discessuro multi optabant se comites addere, non tam sodales in literis quàm in pietate discipuli; ex iis lecti ab eo tres tantum Callistus, Ariaga, & Cazeretius, nec ipsi stabiles; quorum exitus parum scelix suo loco dicetur, sed inter illos quos sequi se noluit,

I 3 - fuere

XXIX.

Mortuum qui sibi laqueo vitam abruperat, ad confessionem peccatorum in vitam reuocat.

XXX.

Prædicationes Ignatij de quibusdam volentibus se illi adiungere.

frère duo, singulariter adnotandi quibus causam exposuit repulsæ, haud sane aliunde quam prophetia lumine præceptam, quo quid esset iis tandem futurum aperuerat illi Deus. Primus fuit Michaël Rodésius adolescens patria Gironensis, cui affectari se ambienti; minime verò, inquit, sed vitam in sæculo traduces, professione iuris peritus, statu coniugatus ex quo liberos tolles quorum vnus vicem tui supplens religiosæ familiæ quam fundaturus sum se adiunget, nec tamen Societas nisi decimo quarto post hoc anno fundata est, & prædictioni fidem fecit suus tempori euentus, in Iuris peritum consultissimum etnast Michael, vxorem duxit, & de susceptis ex ea literis Michaëlem sibi cognominem Societati dedit, quam austera vitæ, ac lucrandarum studio animarum in seram mortem decorauit. Sed planè mirum, nec prætermittendum, quod patri consilium detegens, Societatis ineundæ, prædictum id illi ab Ignatio quondam ex eo cognouit, iamque in opus procedere, quod summam vitæque attulit voluptatem; sed Prouinciali in excipiendo iuvene agente cunctantius quam vel ætatis impatientia, vel incitator pietas pateretur, aliò desideria conuertit, & Charitiam prehensauit, bisque diuersis temporibus tentatam, bis quidem obtinuit, sed semper intercidit aliquid quo disturbata re, Societatem repetiit, in eamque admissus, fidem vaticiniij duplicis ab sancto editi integrè probauit. Alter nobis toties iam dictus Ioannes Pasqualius; cuius mater Ignatium domo Barcinone acceperat. Huic sibi iam tum se in socium danticum in terram sanctam iter capesseret, denuntiauit velle Deum vt vitam in sæculo duceret communem, & quicquid esset illi euenturum aduersi, aut prosperi distinctè admodum, clarèque pertexuit. Nam ducturus es, inquit, virtutis egregiæ fœminam vxorem, & reuera duxit. Multi tibi ex ea nascentur filij. Sed multæ cum iis pariter ærumnæ. Quod item contigit, nam eorum primus mutus vnà, & surdus in lucem venit: alter annos iam natus viginti duos, amens effectus est: tertius profligatè viuens, repentina morte patris oculos fœdauit. Filiarum verò cum essent quatuor, vni tantum dari dos potuit. Significauit denique, supremam ætatem in summa tracturum egestate, in eaque diem obiturum, nec aliter obiit, nam ære obrutus alieno, extremum vitæ tantum non mendicans exegit. Sed horum ipsi laborum tristitiam, latiore vaticinio diluens, confirmauit vir sanctus, cessuros magno eius animæ bono, quorum quidem tam certos sigillatim euentus Ioannes expectabat, vt consolantibus amicis melioris fortunæ fiducia, patientiam aiebat, tantummodo, mihi impetrare, nam sperari non possunt mitiora, nec secus vnquam quicquam eueniet, quam vt præuidit Ignatius, & cum steterit hætenus ex ipsis rebus, vaticiniis eius fides, necesse est eam ad extremum constare.

XXXI.
Præclara specie Ignatius afflictum amicum consolatur.

Multus tamen fuit Ignatius in amico fideli suauissimis literis erigendum in viuis egit; postea verò tum alia, tum hac quam subdo singulari consolatione. Solebat Ioannes ab annis quadraginta, matutinis in templo maiori cantibus adesse, ad subterraneum S. Eulaliæ sepulchrum, situm ad aræ

aræ principis radices. Eò igitur aliquando stato citius cum venisset, in
 aræ gradibus orabat, moram occupans bene longam, inchoandi de more
 sacri officij, & cum recenti tunc conflictaretur calu; illum, seque ac sua,
 Deo & Ignatio commendabat haud pridem ad superos translato, & ô Pa-
 ter! exclamans aiebat, quàm nimium verè, mihi cuncta hæc præuidisti,
 & nunc rerum mearum statum certò cuiusmodi sit è cælo vides, qui tantò
 antè in terra positus, qualis esset futurus adspexeras. Da, si minus afflicto
 malorum solatium, at patientiam constantem, vt in eam tandem quam
 pollicitus es beatam salutem desinant. Hæc & similia oranti en tibi velut
 ex longinquo musicorum sonus paulatim ad aures accidere, eâque con-
 centu admirabili mulcere, tum ex porta sinistri ad aram lateris chorus
 totus prodire, post hunc mentium beatarum pompa ingens, tum clerus
 numerosus forma omnes insigni, ac planè cœlesti. Hi templum ingressi, &
 prope altare hinc atque hinc discreti, venerabili specie ac diuina virum
 medium exceperè, qui sacris vestibus stola, & chlamyde verendus agmen
 illud claudebat. Erat antea templum in tenebris, quarta vix post hiber-
 næ noctis dimidium hora: verum vltimi huius ad ingressum, sic repentè to-
 tum resplenduit vt ardere lucidissimis facibus videretur. Stetit hic Sacer-
 dos supra monumentum S. Eulaliæ, ac diuinissimam Eucharistiam prona
 corporis inclinatione veneratus, sumptòque de ministri manu thuribulo,
 fragrantissimo suffitu aram circum sapius vaporauit: eo ministerio perfun-
 ctum præire quasi ad egressum sacer chorus dextram versus altaris portam,
 vbi Ioannes splendore, symphonia, ritu nouo, hærebat attonitus, & stu-
 pens, cum fixo Sacerdos in eum obtutu, & velut admirans quod ab eo
 non agnosceretur, nutu illum acciuit, atque hic demum apertis oculis
 esse Ignatium agnouit, surgensque ad eum prosiluit, excepit sanctus vultu
 maxime hilari accedentem, quæsuitque familiariter ecquid sui memor?
 cum illius ipse perpetuò meminisset, mœrorem solatus est, reficitis spebus
 quas ipsi olim æternæ salutis fecerat: hic rogata Ioannes venia comple-
 ctendi, sanctus adeunti, manu beneprecatus ex oculis vanuit, totusque vi-
 si illius apparatus. Ad quæ, O Pater! ah mi Pater Ignati! succlamans
 Ioannes exiit aliquos è Sacerdotio, qui cum accurrissent, hominem extra
 se repeterunt, & effusissimè lugentem cuius ab iis interrogatus causam,
 enarrati nunc visi seriem iis omnem exposuit. Cuius vnà in posterum
 quamdiu vixit, & quoties aduersis pressus est vel sola recordatione, ma-
 gnum sensit doloris leuamen: hoc futurorum oraculo duplici, mitigauit
 Ignatius duorum repulsam disciplina ipsius adiungi petentium, & qua per-
 geret affectari. Eam de cætero Barcinone reliquit sui famam, ac desiderium,
 vt appulsus illuc decimo quinto ab hinc anno affinis ipsius, & adhuc Socie-
 tatis nouitius P. Antonius Araozius, frequentatus sit aditu plurimorum sex-
 centa ex eo de Ignatij rebus inquirantium, & referentium vicissim quæ
 de illo audissent, vel coram ipsimet spectassent. Multos sequi optantes
 auertit; multorum reiecit pecunias quas ad aperiendam illic Societati do-
 mum

mum ingerebant, paucis tantum ad eos cohortationibus habitis, regula aliquot Christianè viuendi tradidit, quæ perinde ab iis acceptæ sunt, vt si ex ore Ignatij prodirent, cuius instinctu edebantur. Fuit hic amor Barcinonensium erga Ignatium, & hæc de illo existimatio.

XXXII.
Complutensis
commoratio,
studia literarum,
&
pia opera.

Complutum ad Calendas Augusti peruenit anno 1526. sed scholis ibi ante Lucalia ex vsu silentibus, quod supererat temporis, partim excolendæ virtuti propriæ, partim proximis dedit; subsecutis interim sociis, accessit quartus, natione Gallus, Martini Cordubensis Nauarræ proregis honorarius ephebus, Compluti propterea coactus subsistere, quod in transitu proregis, rixa quadam exortâ fauciatus, in nosocomio ex vulneribus curaretur, quo infortunio, fortunatius ei nihil esse potuit. Dum enim medici corpus remediis, Ignatius adhortatione mentem restituit. Vnus erat omnium habitus, subnigra talaris tunica eiusdemque coloris pileus. Ex iis duos Ernardus de Para pro sua caritate apud se habebat; duos Andreas Arcaus. Degebat Ignatius in hospitio pauperum, cui ab Antezana vocabulum, vbi hoc promptius eubiculum nactus est, quod pridem illic vacabat vnum, verum spectris umbrarum, & horribili strepitu infestum, quod rei totius ignarus prima nocte nimium comperit, & quidem si erant Dæmones, vtrò iam suas in manus datum, erant pessimè habituri, cum identidem antea testarentur se peius Ignatio odisse neminem. Formidandis ergo territauere simulachris & immani fragore, quibus improuisis, anteuertentibus deliberatam mentis constantiam, totus inhorruit; tum colligens sese, resumptisque animis in genua assurgens, si vobis inquit posse in me aliquid datum est, en adsum paratus, agite placet de me quodcumque Deus probauerit cuiuscumque id manu fieri iusserit; neque in vobis est nocendi metas, vel puncto transgredi, quas ipse vobis præfixerit. Sin autem vobis nocendi facultas nulla est, quod tot vestrum simul, ignaui tot strepitus ad interpellandam vnius homuli quietem? his se Deo integrè committens, dispensaturo Dæmonum feritatem, quicquid essent ausuri, fortiter operiebat. Sed fefellit successus prima illorum terculamenta, ex eo, statio vel iis erepta, vel spontè deferta, ne vexando Ignatio, vexarentur illius patientiâ durius, quàm ipse truculentiâ illorum. Erat hæc itaque Ignatio Compluti statio, victus mendicatio cui cum plura necessariis amici adderent, ea in pauperes tribuebat; ad eos verò ferebat ipsemet quos honestorum pudor natalium, aut morbus à mendicando abstereret. Notauit hæc ita factitantem Martinus Sæsius, inter Aspeitiæ primarios opulentus; Complutum enim negotij causâ cum venisset; olim sibi notum, nunc fama celebrem videre Ignatium voluit. Præstolatus ergo è scholâ exiturum, & probè agnouit, & tacitè subsecutus, vidit quandam in casam subeuntem, post paulumque ex ea redeuntem; tunc & ipse ingressus, iacentem ex morbo fecminam inuenit, omnium egenam; hæc de illo rogata, qui ad se adisset studioso, negauit nosse; sed sanctum videri, sibi que ab eo quotidie & stipem necessariam deferri, & piis de Deo sermonibus consolationem adhiberi:

Benè,

Benè, inquit, Sæsius, tu cras redeunti significes velim, sibi aut aliis si pecunia egebit, scire te hominem qui sit non grauatè collaturus. Illa quod mandabatur fecit verum Ignatius obseruari se videns, ego hætenus soror, tibi, vt potui succurri, succurret deinceps alia via Deus, cui ego te plurimum comendo. Quibus dictis abcessit; nec illò pedem postea intulit. Prælegebatur in Academia, Sotus in Logicis, in Physicis, Albertus Magnus, sententiarum Magister in Theologia. Vires ingenij ex affectu metitus Ignatius, impatientiâ ardoris, in aliorum salutem præproperi, complectebatur ingentibus animis, sed nullo ordine hæc tria, multoque labore, ac tempore dum sequeretur confusè omnia, nihil assequeretur, neque tunc illis discendi primordiis affulsit à Deo lux melior, digerenda in studia operæ, nec verò tam Complutum vocatus fuerat, vt inde literas referret, quàm vt illuc inferret pietatem; vtque post suimet voluntarias diuexationes, exerceretur quoque ab aliis, eorumque insultus alacri patientia superaret. Ex processu siquidem literario parum lato, facilè animus versus est ad procurationem salutis alienæ. Ergo itare in nosocomia; Christianæ doctrinæ tradere rudimenta; de rebus diuinis conferre, & colloqui; versari assiduè cum academicis, & familiarius cum iis qui aut solutiùs agerent, aut frequentarentur à pluribus sociis, vt iis ad mentem reuocatis copiosa esset tractûs vnius piscatio, & fauebat huic operi Deus perpetuis morum conuersionibus, iamque propterea apud omnes viri Apostolici Spiritus audiebat. Nec sanè dicendi vis in ore illius nascebatur, sterili potius quàm diserto; sed ipso ex cordis penetrati, quod diuino amore æstuabat, quo dum loqueretur, & ipse totus absumi videbatur, & flammæ iacere quibus accenderet audientes. Sic multi de illo referunt, qui & coram dicentem audierant, & vim dicentis mirabilem, in seipsis experti, in aliis item perspexerant. Præter quòd illa solidioris veri firmamenta quibus tot horas tantæque in luce percipiendis consumpserat, & quibus Exercitia inædificarat, eo acrimoniæ vigore pertractata, quo sibi ea impresserat, tantos impetus habebant vt eos nullus eluctari valeret auditor. Hinc ille, in publicè notis, & projectæ conscientiæ sceleratis, fortiter inuadendis conatus audentior, & certa confidentia. Euangelij veritatem expugnaturam efficacius reas mentes, quàm vt possent ei obistere: ac licet initio restitarent, terrorèque ac minis abigerent monentem, sed vsu didicerat, cicutari tandem, & recto domitas, manus dare. Sic illi acta res cum nobili clerico, dignitatis in Hispaniæ Ecclesia primaria: huius erat viuendi ratio, vniuersitati illi tam pestilens, vt sequacem turbam multorum iuuenum in societatem suam, ac scelerum traheret, pessima apud omnes fama, magno apud bonos dolore: edoctus Ignatius rem totam conueniendi hominis à Deo veniam, vt solebat, orando roburque petere ad propugnandam causæ bonitatem; dein meditata ad ferendum patientiâ munitus, & validis ad impressionem monitis armatus ad eum adire; & significare per famulos, habere quæ sciri ab eo oporteret. Egrè homini fuit tam obscurus,

& subitus nuntius, & exclusurus erat alloquio Ignatium, nisi, quod viderat sapius mendicantem, suspicatus esset aliquid potius eleemosynæ quam emendationis rogaturum. Admisit nihilominus vultu prius ad quæcunque fortè obiicerentur obfirmato, auctaque animi conturbatione, ac suspicione, cum procul arbitris audiri se peteret, duxit tamen in secretiùs conclave. Hic verò Ignatius, sibi quidem vili, ac misero ex amicitia tãti viri nihil quicquam arrogare; sed fide erga illum vera, & animo esse tam casto, & integro, vix vt talem fortassis inter sexcentos esset reperturus, maiore quin etiam se illum amore prosequi, quàm se ipse amaret, vt qui animam negligeret suam, hoc est principem sui partem, cuius ipse salutem vehementer optaret. Quod verò Compluti vulgò de se iactata ignoraret, nihil mirum; comitum culpa id fieri, à quibus obsideretur assidue, & auerteretur ab eius auribus quicquid minus iucundè esset auditurus. Illud autem magnoperè mirum, quod ea interiùs non audiret, quæ calare illum conscientia non posset. Ad hoc nempe te Deus, aiebat, in hunc mundum misit vt eo, nihilo immoderatus fruerere, quam si post eum nec cælum, superfit, nec inferi? Estque tam flocci æternùm seruari, aut æternùm perire, vt non mereatur inter curas tuas locum? si te hoc ipso quod loquor, mori occupet (auertat quidem Deus, sed neque tibi vel de momento cõstat) quid te quæso æternùm futurum sit? quid iis tot bonis quæ Dei optimi beneficio possessa in Dei contumeliam & contemptù vertis? quid fœdis illis quibus te inquinat voluptatibus? quarum nulla est quam animæ tuæ pretio non emas. Quid iis denique, quod acerbius est, adolescentibus, quos tam multos tecum in ruinam trahis. Horum ab te reddi ratio quæ possit? quò tuam redigis animam infœlicem, alienas dum perdis? Et pergebat aculeos subdere, cum impotens iuuenis, ac fremens, domi tam audenter ab homuncione despicabili se perstringi; probris illum turpissimè excipere, ac si mutet ulterius, iussurum fenestra eiici. Quibus tanquam validè delirantis, nihil commotus Ignatius, instat curationi etiam acrius, & in paucis illis quorum adhuc credidit patientem, quiddam illi suggestum diuinitus, quo furentem ad viuam pungens compescuit: quare secutus quæ cœperat, demum hominem sibi, ac Deo restituit. Hic verò admiratio seruorum, quos exciuerantheri voces incondita, ad quiduis insolés expeditos, cum videre placidè prodeuntem, & omni genere comitatis demissè Ignatium prosequentem. Sed iis multo magis nouum, cum iussi mensam instruere, nam se illi cœnam externo daturum; nec abnuuit humanitatem Ignatius quo se illi præberet gratiorem, & inductis de Deo sermonibus faciliùs caperet, vt re ipsa euenit; equum tamen, & famulos, qui præluerent domum redeunti, omnino respuit, & exinde sibi amiciosem illo, & acriorem sui defensorem habuit neminem, ipseque vicissim amauit illum vehementer, quod in eius luto, plurimos Deo peperisset.

Huic similia in dies contingebant, incredibili Ignatij voluptate, sub cuius etiam disciplina in pauperum domo coaluerat quædam pietatis academia,

demia, haud paulò frequentior numero quàm literaria. Sed hanc diù ferre Dæmon non potuit, cuius tantum iacturis quantum Ignatij quæstibus accedebat, cumque sparsæ ab eo per sceleratos nugæ, de Ignatij veneficiis & incantamentis, pro fabula passim haberentur, nefas commentus est ingeniosus, quo carcere, vinculis, inquisitione multiplici de vita, & moribus iactatum, probitatis fama apud ignaros euerteter, nulliusque iam ad pietatem fidei, & autoritatis efficeret. Damnarat non pridem in Hispania Tribunal sacrum doctrinæ satores mortiferæ, qui se Illuminatos nuncupabant, cum tenebriones essent hæretici. Serpebat ad hæc in totam Germaniam Lutheri carcinoma: quare ad hoc sacri Quæsitores mille oculos intendebant, ne qua istiusmodi veneni regnum Catholicum libaret contagio. Videbant feruere concursu vicos ad audiendum in Nosocomio Ignatium nec à plebe tantum, se à primariis etiam audiri. Videbant iuuenum ex academia diuersos à pristinis mores, quibusdam eius præceptionibus quæ secessum, & silentium poscerent. Hominem igitur, vix benè grammaticum in vrbe literata tantum posse ad persuadendum, etsi eatenus inde nihil exisset nisi laudabile, suspicionem tamen fecit, prauis consilij, sanctimonix prætexti fuco, & sensim noua dogmata sparsuri; aut errorum saltem ex ignorantia pro veris docendorum. Ad hæc eius, & sociorum in vestibus modus ab communi diuersis, non satis probabatur. Sacrorum denique ille vsus frequens, multis octauo quoque die adeuntibus sacram mensam, (quod perinde tunc fuit vt si nunc quotidie adiretur,) nouitatis insimulabatur, damnabaturque ab nonnullis aperte. Nam Alfonso Sanchez ad S. Iusti Canonicus idemque doctor, palam aliquando Ignatio, eiusque sociis Eucharistiam negauit, iniecto etiam scrupulo familiaritatis cum Deo nimix; sed mente mox in melius versa, eam illic præbuit, quam dum impertiret, delibutus est tam dulci pietatis sensu, vt ægrè tenuerit lachrymas volueritque Ignatium habere secum ad prandium, & eum obseruauerit tanquam sanctum, præsertim vt audiit de rebus animæ differentem. Acres tandem quorundam conturbationes, cum deliberarent de mutanda vitæ ratione, effectiõibus maleficis incantationum attributa; multo apud nonnullos suspectiorem Ignatium fecerunt. Cuncta portò hæc simul, sed eundo (vt solet) in peius aucta deferuntur Toletum ad sacros Quæsitores, vt ipsi per sese de remedio viderent: inde illi ad hoc secretò Complutum destinant Alfonso Mechium maioris Ecclesiæ canonicum, vt cum Michaële Caruscio doctore, eodẽque Compluti ad S. Iusti canonico probè ritèque cognita referret. Nihil ab eo omissum in examinandis quàm occultissimè de Ignatij vita domesticis testibus, auditoribus quotidianis de doctrina; comperitque vt erat vtròque sanctus. Redit ergo Toletum Alfonso ne conspecto quidem Ignatio, suis tamen in quemlibet euentum Ioanni Roderico de Figueroa vicibus demandatis. Erat hic Compluti vicarius, & vel esse Alfonso, vel videri volens accuratior, quamprimum ad se Ignatium vocare, significare de illo quæsitum subtiliori examine; cessisse omnia in eius com-

mendationem, nihil deprehensum quod argueretur, vnum esse quod mi-
 nus placeret, nouum, formæ vnius, vestiam colorem; & figuram quas ipse
 cum sociis vsurparet, religiosi id esse proprium, quales ipse non essent,
 variandas curaret ab infectore; de cætero pergeret, vt ante fecerat ani-
 marum saluti viuere; non fuit difficile morem gerere imperanti, ipse cum
 Arriaga nigro, Callistus & Cazares russo induuntur, Ioannes Gallus, suum
 retinuit, calceos Ignatius assumpsit, quod Vicario displiceret eum pedibus
 nudis incedere. His ad Christi natalem gestis, cum Nouembris 19. anni 1526.
 tractari hæc primum cepisset causa; proximo de hinc anno ad sextum Mar-
 tij cognitionem Vicarius integravit, ex qua præter prolixam Ignatij lau-
 dationem nihil confecit, eumque propterea & magni fecit, & multum
 amavit, quoad casu valdè inopino, repente in alium est mutatus. Erant duæ
 inter auditores Ignatij scemina nobiles, mater, & filia, vtraque vidua,
 sed annis adhuc florentibus filia, formæque conspicua Ludouica Velas-
 ques; mater verò Maria de Vado; ambæ pari ardore, magnum aliquid
 audendi, Deo que graïssimum, versabant inter se consilia peregrinationis
 perpetuæ, ob eundemque omnia per vniuersam Hispaniam Nosocomia, seque
 illic in omnia charitatis, & mortificationis miracula fingendi, nihil tamen
 prius exequi visum est quam communicassent cum Ignatio suam mentem:
 at is grauitè obiurgatas manifestis rationibus docuit sceminas præsertim
 iuniores, quas agrè sua tueretur domus, passim & publicè vagari, aliud
 nihil esse quam occasiones quarere pereundi: id hosti maligno scilicet
 propositum esse, eas ab suorum auelleret oculis, vt lapsus, quibus innum-
 meris forent obnoxia, eo proniores quo occultiores euaderent: non
 deesse Compluti egrotos, & nosocomia, vbi non dispari merito, sed abs-
 que periculo, possent caritati, & sui victoriæ, si hæc ad eò cordi erant, se
 totas dicare, & hoc illis tum quidem persuasit; sed exeunte iam maiore
 ieiunio, nouæ aliquod pietatis commentum rimantibus, succurrit idem
 denudè impetus; & clam cunctis, præter intimè amicas, peregrinarum cul-
 tu, & pedites, Guadalupam versus ad B. Virginem, & ad sindonem Iae-
 sem mendicando iter arripit. Vt illas abesse vulgatum est, multa de iis teme-
 re effusa. Sed vbi ab consciis proditum eas pie peregrinari, non fugere,
 omnis in caput Ignatij execratio versa est quod non viderentur nobiles scemina,
 fuisse tam præcepti & periculorum negotium tentaturæ nisi eius,
 qua erat dicendo vi, allocutionibus permotæ. Indignari ergo in illum plu-
 rimi, sed præ omnibus doctor Petrus Ciruelius, penes quem fuerat earum
 cura, bacchari, & furere, haud magis illarum discrimine, quam suo dede-
 core agitatus: queripalam, & vociferari apud omnes, enim verò rem esse
 minimè ferendam, à mendico, ignaro, literarum rudi, fuscæque totam
 vibem verti, & quantum liberet, tantum ei licere, restare scilicet hoc so-
 lum, vt ab sinu parentum filias, à maritis vxores diuelleret, & eas nomine
 pietatis, vulgi fabulam faceret: inhibendam esse illam audaciam, quin om-
 nem etiam abrogandam ei facultatem, ex qua non possèt aliud expectari
 præter

præter huiusmodi offensiones, & probra, vt quæ nec scientiæ ductu, qualiscumque mens esset, nec prudentiæ consilio regeretur. Iam studentium causas apud Rectorem Vniuersitatis cum disceptandas nosset Ciruelius & Mattheum Pasqualium Catalanum, Rectorem, amicissimum Ignatio esse, non putauit inde quærendam sententiam, qua acerbissima multandum censobat Ignatium; quare apud vicarium Figueroam suas admodum criminose querelas deposuit, tantumque valuit autoritas hominis, apud Cardinalem Ximenem gratiosi, qui primas illi Theologiæ docendæ partes contulerat in ea recens ab se fundata vniuersitate, vt mox Figueroa duci Ignatium mandarit. Obuium ferunt dum inter lictores ignominiosè in carcerem ducitur, habuisse Franciscum Borgiam ducis Gandiæ filium, annorum septemdecim iuuenem, inter populi salutationes, & urbana officia, numerofo famulatio stipatum, cuiusque hic casus diuinæ prouidentiae quidam ludus, futura diu post Ignatio gaudia iam tum meditantis, ex eodem Romæ futuro Ignatij & Societatis libente captiuo, eò quidem cumulatione, quo vnus potestatis, demissionis alter longinquiora recordaturus esset initia, non tamen carcere, sua Ignatio vel imminuta autoritas, vel suorum amor: concurrebatur ad videndum illum, audiendumque; nec ab eo visendo pudor, aut loci grauitas principes fœminas arcebat: animum verò gerebat tam latum ac liberum, vt illuc vltro subisse videretur, ad asserendum reipsa, quod verbis docuerat, qui Deum possideret, felicitatem vnâ vbique possidere ac frui. Captata quin etiam ex occasione materia, de amore in Deum tam sublimia loquebatur, vt mentis potius ob impotentiam inclusum diceres quàm reum, nihil esse dulcius quàm pati propter Deum; eius amore nihil esse iucundius, & hunc eius amorem nusquam esse quam ferendis pro eo aduersis maiorem. Fuit in iis qui eum adibant Georgius Nauerus Scripturæ Compluti interpret primarius, sapientiæ nomine pietatisque clarus, hunc ab ore Ignatij suspensum penitus cum docendi hora incautum præterisset, mox in auditorium festinans, operientibus in eius atrio discipulis; *vidi*, inquit stupens. *Paulum in vinculis*, quo nec maius dicere potuit, nec minus dicendum putauit. Interea rerum pergebat Figueroa multiplici examine de causa cognoscere, nec deerant accusatores calumniis, nec querimoniis perperam affecti sed aduersus infontem proferri nihil potuit, quod vel vmbra præferret probabilitatis, contra verò tam multis eius innocentia testibus claruit, vt ad probandam eius sanctitatem, non ad crimen damnandum instituta lis videretur. Doctrinam eius sanam; probi exempli vitam, labores Apostolicis suppare, ante omnia priuatim, ac publice inculcasse Deum præ rebus omnibus amandum; iuuandos egenos, adeunda nosocomia & carcerem, ærumnas æquo animo perferendas, redimendos voluntariis pœnis annos perperam exactos, conscientiam ad examen bis quotidie vocandam, cuius formulam tradebat, laudare ad diuinissimum epulum octauo quoque die accedentes, eius denique verborum esse pondus tantum, vt in mundi contemptum &

solitudinis amorem audientes validè incitaret. Dum autem causa instruitur, multa Ignatio, multis magnaque officia deferuntur à multis, seu favore optaret, seu defensionem, in iis Ducis Machedæ mater Teresia Henriques, & Leonora, Mascarenia Imperatricis honoraria, post verò Principis Philippi II. moderatrix, quæ Vallisolei ante biennium, Ignatij de Deo sermonibus captæ, tanquam sanctum miratæ suspexerant; sed erat vir Dei tam procul à captanda per amicitias liberatione, vt ne tuendæ quidem causæ Procuratorem admiserit. Dei enim causam censebat Deo committi debere; nec posse nisi per calumniam damnari; quod si contingeret, id verò sibi foelicitati summæ fore; imo vnus è sociis Calistus, cum tunc Segouia audito carcere venisset, seque cum illo in eum sponte coniecisset, hominem statim ad Vicarium remisit, vt eum quamlibet in partem, versaret, eoque indice ac teste pro arbitrio vteretur. Hæc dum ita feruent adsunt peregrinæ tres in patriam reduces, post, quadragesimum alterum ab discessu diem, statimque iuridicè rogatæ, cumulatè Ignatium à culpa vindicarunt, purganda suspicio restabat, arrepti suasu Ignatij, non priuato suo, itineris, sed ante Vicarius officij credidit consolationem aliquam sancto adhibere, quam tamen instar lapidosi panis, iniqua seueritate asperauit. Igitur carcerem ingressus, cum ex eo quæsisset, num illis foeminis peregrinationis author extitisset, negassetque is tranquille & candidè se fuisse, manu humerum tangens & subridens æquo animo, ait, hæc sola carceris tui causa est, melius tamen & ipsi tibi, & meo iudicio, consultum à te foret, si sermo tuus minus haberet nouitatis: quam vocem Ignatius, conuersionis animarum, insimulantem nouitatis, & ab eo profectam quem officij ratio ad eas iuuandas mouere debuerat, vultu excipiens ad grauitatem modestè composito. Mihi verò, inquit, nunquam venit in mentem, notandum nouitatis, Christianos inter, de Christo loqui; quo breui plenòque responso ita hominem confudit, vt non absque rubore recederet. Duodecimo ab hinc die, tot enim fluxere in perficiendis causæ huius actis, Calendis Iunii 1527. Ignatius sistitur ad audiendam sententiam, qua doctrinæ, vitæque inculpatæ pronuntiabatur, at huic subinfert, se iustas ob causas præcipere, vt omisso talari habitu, ipse cum sociis; cultum studiosis communem assumeret: cogendis præterea, cætibus & concionibus, imò & priuatis hortationibus tamdiu abstineret, dum qui supererant, tres annos in Theologia posuisset, & hæc sibi sub anathemate, & exilio intelligeret imperata. Vicarij iussa, haud secus ac Dei exceptit Ignatius, de veste subdidit, omissurum non agrè; scholasticorum tamen emendo vestitui, quotidiana stipe victitanti nihil suppetere.

XXXIV. Quamobrem Vicarius Luzenæ honestissimo Compluti, notæque in pauperes misericordiæ illum comendauit. Is cum Ignatio mendicans, in turbam nobilium incidit propius ædes Lopij Mendozæ, tum pila ludentium, tum spectantium ludentes: rogat ex iis Luzena aliquid eleemosynæ. Lopius pridem Ignatij monitis de corrigenda morum licentia offensus; non pudet

XXXIV.
Ignatij hono-
rem calum-
niantis mor-
te vindicat
Deus.

pude (inquit Luzenam alloquens) clarum virum, mendicium agere, idque in huius nequissimi gratiam, & flagitiosi hypocrita, velim viuis ardere nisi sit hic planè rogo dignus. Respuere quidem omnium aures qui aderant sceleratam criminationem, oppidique totius indignatione damnata est; sed quod magis horrendum à Deo signata, & in miseri rationes relata sponso. Paucis enim post horis Complutum peruenit de Philippo secundo feliciter in lucem edito, sequuntur mox gratulationum, & lætitiæ apparatus, priuati, & publici. Lopus vt erat nobilis ex edito sui palatij cum seruo, & ephobo pro virili sua in explodendis bombardis totus erat; cum scintilla iræ flatu diuinæ perlata in aceruum nitrati pulueris rapta, ex eo ingenti flamma Lopus inuoluit penitusque incendit, is rabiosè vociferans præcipitavit in aquam descendere, quam mox vt attigit, animam efflauit. Sic pœnam sequacem paucis horis anteuertit crimen, viditque Ignatius illud Augustini *Magnum spectaculum, Deum pro se armatum.* In quo duplex elucet Dei consilium, & tuentis serui sui honorem aduersus Lopij atrox conuitium, & assèrentis eius famam à dura Vicarij afflictatione, qui tanquam reum damnarat silentio, quem ex doctrina, & moribus pronuntiauerat absolutum.

Sic iussus de Deo tacere Ignatius, & quod consequens erat nouos illi cliententes tum quætere veritus, tum excolere quæsitos, nihil vidit fore consulitus quam si proficisceretur Salmanticam, quod suadebat Alfonso Fonseca, Toletanus Archiepiscopus vt studiis finem dum illic imponit, obstante nemine feruori suo indulgeret. At ne illic quidem passus est Deus hære diutiùs, quin vrgerè potius videbatur, eius ex Hispania egressum, vt illo studendi proposito quod tenaci semper animo seruauit, Pariseos denique traheretur, vbi illi Xauerios & Fabros, & Rodericios parabat, aliòsque cœtùs quem meditabatur primarios lapides. Nec verò aliò spectasse res docuit paucos illos menses Complutensis moræ, etsi tunc secus videretur; eam enim illic opinionem sui, & desiderium fecit, vt propterea illum in Galliam, atque Italiam, ad Societatem eiusdem vitæ conuenerit Salmero. Bobadilla, Olaius, Natalis, Equia, Ledesma, Miona, & alij sanctitate, & literis insignes, de quibus erit dicendi locus. Siue autem illum Complutenses actus à tergo premerent, seu conditio temporum, sancta quoque suspecta faceret, si vel minimum olerent nouitatis, vix dies Salmantica quindecim labori solito incuberat, pari semper conuersionum fructu, cum defertur ad Dominicanos, ij pro sua in fide vigilantia, scire liquidò volunt cuius doctrinæ, ac vitæ sit, & facillè obtinent, ex illo enim S. Stephani cœnobio vnum sibi eorum à confessionibus habebat. Is Dominico quodam Ignatium inuitat ad prandium monèturque adesse bene comparatus ad interrogata quibus illum quidam ex fratribus tentare decreuerant. Venit Ignatius, prandiòque expleto in sacellum deducitur, vbi Vicarius opera illius in pertrahendis ad salutem quamplurimis vrbanius collaudata dicendique ad populum ardore, quæsiuit ex eo quantum literis dedisset temporis,

XXXV.

*Salmanticam
professum ve-
natur &
carcere clau-
ditur.*

poris, quid inde scientiæ hauisset; ille se nec diu in studiis versatum, nec profiteri admodum quicquam scire; nec diu subiecit Vicarius, studiis ex-cultus, nec quicquam sciens? concionari tamen, expers Theologicæ do-ctrinæ? concionari, absit voluerim, respondit Ignatius, sed familiaribus alloquii de Deo, vnam morum emendationem, & sanctimoniam suade-re, rogatus de Deo quam illa essent de quibus ageret? de virtutibus ait, & vitiiis. Sunt ista, subdit Vicarius, Theologiæ reconditioris. Hanc tu studendo non es assecutus, nam hoc tu te ipse modo professus es, ergo infusam, tibi diuinitus oportet. Scire ex te velim num ita sit? visum Igna-tio non satis consequens quod opponebatur; & ille subtilem virtutum, vi-tiorumque anatomen interpretabatur Theologis vsitatissimam, Ignatius vsum & opera, quæ vel saluti officerent, vel prodesse. Responso itaque supersedit, ex quo Vicarius, tanquam deprehensum; & audes, inquit, tam ambiguus temporibus, & sementi errorum obnoxius, publicè de iis verba facere quæ nescis? & durius accipis, quod quæ doces iuberis ei exponere, qui possit in iis si quid à te erretur iudicare? Vt quid ea premeres si sana? si secus vt quid ea docere? ad hæc quid sibi vult socij vestitus hic inso-lens? Erat is Calistus qui paulò ante Compluto aduenerat, & peregrino-rum baculum, galerum grandem, & sagum gestabat breuiorem, corpo-risque procero maximè ineprum, pro se ille satisfaciens, quod superfuerat vestium, ait se mendico egentiori se dedisse: cui velut expedito mendacio arridens Vicarius, quando, inquit, Ignatius sua tantopere cælaret, scire se qua via, ex eo illa exprimeret; his in cellam conclusum cœnobij, triduana illic ad ianuam custodia tenuit, dum causa legitime tractatur. Per id temporis multi ex religiosis ad eum adire, quidam inspecturi, alij au-dituri, ipse cum vtrisque, de rebus diuinis vt solenne habebat tranquillo animo agere, eoque sublimius, quo erat eorum capacior, & intelligen-tior auditor; quare factum ex eo vt conuentus diuideretur in varia, aliis sanctum vocantibus; vt cui tanta cœlestium cognitio, nisi ex eorum alti-ssima contemplatione, non potuisset obtingere; nec adimendam ei lo-quendi libertatem, in quo Deus sine dubio loqueretur aliis è contrario, qualiscumque is esset, docendi munus absque periculo, illiterato com-mitti non posse, examinari saltem oportere, quid sciret, ac traderet; & num quid fallacis erroris tegeter exterior sanctitas in lucem extrahi. Elapso triduo adest scriba eductumque Ignatium cum Calisto, secreto carcere in-cludit puniendos potius quam illic asseruandos, adeo erat deformis, & horridus, omnique ex parte incommodus, & quasi leuius hoc foret, vtrius-que pes alter, carenæ inditur, quæ palmos tantum duodecim sic illos dis-iungeret, vt mouere se alter non posset ulterius, nisi secum alterum trahe-ret. Scripta præter hæc viri sancti asserica (nam alia non erant) inuaduntur, versusque illorum quilibet vocatur ad calculos: vinctus illa in cauea erat ram alacer, liberque Ignatius, vt noctem primam canendis quos suppedi-tabat memoria Psalmis, hymnisque cum socio iucundè absumeret, visitur

ab amicis postridiè, qui ne humum quidem nisi cœnosam pro lecto & sedili dum vident, nulla ipsius dehortatione vetari potuerunt, quin mitius aliquid ei prospicerent, etsi hoc minus ab iis amari se diceret, quò plus sibi de suis deliciis decerperent, nam si probè nossent quàm beatum sit pati, futurum vt se dignum inuidia non miseratione iudicarent. Diebus inde iam quatuor, iudicio sistitur quatuor Examinatorum, erant hi Isidorus, Parauigna, & Frias Doctores; quartus, Frias item nomine, baccalaureus idèmq; Vicarius, horum quisque certatim quæstionibus variis, eum laceffere de sanctissima Triade, corporato Verbo, Eucharistiæ Sacramento, etiam de iure canonino; quibus Ignatius, præfatus se doctum non esse, ea tamen doctrinæ soliditate satisfecit, verbisque ad explicandum tam propriis, vt mirari satis ad responsa non possent. Post hæc audire dicentem voluerunt, in primum Decalogi præceptum, vt erat solitus ad populum dicere, quod fuit ignem quo interius flagrabat ventilare, ad proferendam ex eo flammam, nam de amando Deo, præferendóque rebus vniuersis, loqui nisi ardentè non poterat, totúsque perinde incendebatur, vt si Dei amandi potius, in seipso typum exprimeret, quàm exponeret documenta. Interrogatus ad vltimum, vnde suis quibusdam scriptis, venialem inter, ac lethalem culpam discrimen accerferet, quod vel doctissimi, difficilè admodum auderent. Si rectè, inquit, assignatum censetis, nihil potest in contrarium obijci; sin minus, vos ipsi pro vestra sapientia emendate. Hæc dum pertractantur, viri sancti candor & innocentia subito casu mirificè claruit. Socij eius duo tenebantur communi reorum carcere, vltro enim illos iudici indicarat, vt expiscaretur ex iis quicquid vellet: contigit autem nocte quadam, vincetos omnes effracto carcere fugere, demptis Ignatij duobus sociis, ne limen quidem prætergressis; quòd nec ipsi sibi, nec Ignatio timerent, & essent ab eo edocti perpeffiones Christi causa, esse in maximis Dei beneficiis collocandas. Sic opinionem de Magistri innocentia conceptam, auxit discipulorum virtus, & ij quidem iam non vinculis tenendi, quia tamen donec absolueretur causa, asseruandi, in domum vicinam translati sunt; sua vt ante in catena relictus Ignatius, maiore in dies cõkursu, primariorum quoque adibatur; adibant enim loquentem auditori spectaturique, beato similiorem quàm vinceto. Adfuit Franciscus de Mendoza, Burgensis deinceps Episcopus, postea Cardinalis; & Vicarius Frias, inter quatuor Examinatores acerrimus. Hic Ignatium tuens, tam indignè catenæ affixum, miserentis voces tenere non potuit, ad quem Ignatius, ore vt cum in Deum assurgeret, incenso, tibi etiam idem retulero quod paulò ante matronæ nobili, quæ meam hanc, vt ego sentio felicitatem summam, velut summam lamentabatur miseriam: si Deum ex præcordiis amares, scires tantum inesse, in patiendo pro Deo gaudiorum, vt quicquid est in mundo voluptatum nullam habeat cum iis comparationem; de me quidem (quantuluscúmque sum) affirmo, nullas Salmanticæ tot esse catenas, & compe-

des, quin eius amore expectant multo plures, pro quo hanc vnam gero quam putas etiam grauiorem.

*Parisiensem
adit vniuersi-
tatem, vnde
quotannis in
Belgium ad
eleemosynas
excurrit.*

Dies aderat vigesimus tertius ex quo Ignatium catena, & carcer mace-
rabant, accitur ab Iudicibus, tandem cum sociis, restituitur in pristinam li-
beritatem agendi docendique, dumtaxat quamdiu non esset Theologus ab-
stineret à culpis lethalibus, & venialibus discernendis, haud quidem in pœ-
nam vllius erroris. Verum quod ea res ita sit lubrica, vt etiam docti de ea
timide decernant. Putarunt Iudices, & in iis Frias ciuilitatis officio se perfun-
ctos quo dignum censebant Ignatium, & persecuti sunt singulari beneuo-
lentiā recedentem; sed hinc longè diuersa confecit Ignatius, vt qui prof-
pectu longiore animaduerneret hac, quam vocabant, libertate, sibi silen-
tium imponi, ab se enim peccatum impugnari, vt impugnabatur vicissim à
peccato, tot accusationum & hostium authore, iam si perpetrata in Deum
scelera damnaret, pronum fore, ansam captantibus, dicere definitam ab eo
peccati grauitatem, & infracta iudicum præscripta. Quare tribus à carcere
lapsis hebdomadis, per amicorum retinentium officia, & preces, modestè
reiectas Parisios contendit, eoque mense Februario anni 1528. peruenit.
Illic aliquot Hispanorum contubernio, adiungit sese, conducto ex eleemo-
synis inter eos loco, quas Barcinone acceperat, ne iis corrogandis studia
turbarentur, quæ nimium expertus senserat esse ordinatius regenda, & ab
humanitate retexenda. Verum consumpto perfidia socij, aureorum vigin-
tiquinque deposito, compulsus est tectum in S. Iacobi, Hospitali domo,
panem verò quærere ostiatim: distabat plurimum ea domus à montis acuti
collegio in quo humaniores discebat literas; & clausæ ante noctem fores
nisi clara iam die non patebant; vnde truncas solum, & mutilas præle-
ctiones referre cogebatur; nec vlla valuit amicorum diligentia obtinere vt
professorum cuiquam inseruiret, hero pariter, & Magistro cui vice Christi,
sodalibus tanquam Apostolis operam nauaret. Necessitate igitur consiliaria
& religioso amico suggerente, per vacationes autumnales in Belgium ex-
currens, à mercatoribus Hispanis corrogabat, quod in sumptus anni se-
quentis sufficeret; & protendebatur excursio, interdum in Angliam, quæ Ca-
tholica tunc erat Sed displicuit ea res Ioanni Maderæ qui erat Ignatij po-
pularis, & Lololæis dedecori credidit, quasi opibus essent adeo accisis,
vt non possent; vel tam fordidè parci, vt nollent consanguineo adesse.
Quare aliquando Ignatio religionem iniicere vehementer sategit manifestæ
in suos iniuriæ, quorum ita famam deterreret, cuius ipse Dominus non
esset: atque in hoc Ioannes hærebat tam pertinax vt ab eo errore nullis
potuerit Ignatij rationibus abduci. Quæstionem ergo præcipuis aliquot
Sorbonæ doctoribus examinandam scripto dedit, possetne vir nobilis, ab-
dicato ob Christi amorem sæculo, absque suorum, dedecore passim ele-
mosynas quærere? quorum vnum, & consentiens responsum nullam scili-
cet in eo suspicionem culpæ esse, Ioanni exhibuit, haud quidem tam sui
defensor quam voluntariæ paupertatis quæ nobilitata Christi amore, &
exemplo,

exemplo, ne regias quidem obscuret familias, ex quo tamen quis esset, mercatoribus certo innotuit, curabant literis per argentarios annuas illi eleemosynas numerari, quibus non modo ali possent, verum & socios Fabrum, Bobadillam, & alios liberaliter subleuare.

Verum ea quam dixi causa in Belgio diuersanti euenit, quod in eo sanctis adscribendo, iurati testes, indubitatae fidei tradiderunt, nempe Ignatium tanto ante, à Deo edoctum se fore Societatis patrem. Negotiabatur Antuerpiæ iuuenis patria Metinnensis Petrus Quadratus, huic dum manum ad stipem porrigit quam sane ex eo accipiebat, liberalem, prospexit diuinitus quanto largiorem esset quondam ex eo accepturus defixisque in eum oculis. Erit, ait, cum tu Domine mi, tam benigne nunc in me beneficus, tua in patria, religiosæ familiæ Collegium fundabis, quàm per me nihili hominem, editurus est in lucem Deus. Fecit oraculi nouitas; modisque tam certo asserendi, & partum iam, auctumque deinceps apud omnes sanctitatis nomen, vt mercatoris animo, nunquam ea verba exciderint; & Francisca Mansonia eius vxor, primis Societatis primordiis, in quemcumque nostrorum incidisset, consueuerat hoc idem memorare: fidem varicinio euentus fecit, fundatumque Metinnæ à Quadrato Collegium, prædictam cum Societatis ortu foundationem eius confirmauit. Dignum quoque literis quod ei accidit, cum Ludouico Viues homine cordato, magnaque eruditionis: Is cum Brugis Ignatium ad mensam, siue vt pauperem, seu alio titulo habere voluisset, agentem audiens de rebus diuinis, tam sublimi stylo, tantæque peritia recondita pietatis, hæsit attonitus, ac post eius discessum, iis qui aderant, hic inquit, planè est vir sanctus, & religiosum ordinem quandòque fundaturus, adeò in illo iam tum eminebant ingentis animi ad Dei gloriam opes eximia, vt quæ esset olim patraturus vel humano possent iudicio conici.

Neque verò (quod dictum sapius) id eum latuit, ex quo factum vt curas adiceret nouo delectui hominum habendo quorum par esset animi suppellex magnis rebus quas designauerat in Dei gloriam gerendis. Nouo, inquam, delectui, nam illi quatuor quos ante legerat, instar fuere sterilium feminum quorum herbescens viriditas spem fallit agricolæ, cum æquis se passibus vidissent non posse gigantem affectari, & quocumque pedem intulissent, inde continuo delatores, calumnias, carceres, catenas enasci. Præter emendicandi victus penuriam miseram, boni licet viri, vitæ sibi hoc genus putarunt fore non tolerabile, nec ei profecto pares esse alij poterant nisi homines excoctæ & Heroicæ virtutis. Quamuis, ei primus eorum feruor patienter se accommodasset; in eo autem Ignatius velut in delitiis nataret. Quare alius alio paulò felicius, sed in diuersa omnes abierunt. Calistus peregrinatus in terram sanctam, velut tacto; è cælo, humi reuolutus mercaturam fecit, & lucri avidus Indiam petiti; quique Ignatio, constanter adherens, Xauerius alter esse potuerat, deserto illo tenuis mercatoris, & vitam, & mortem obiit. Infulis inhians Arriaga in Americam nauigauit,

XXXVII.

XXXVIII.

*Primorum
Ignatij Socio-
rum leuitas,
& exitus in-
salix.*

cúmque iam sibi vt ille alius de vita iucundè fruenda plauderet, ei succisa est, veneno incautè epoto periit. Iacobus Carezes Segouia suorum illecebris hæsit implicitus, & quasi fascino totus in alium versus est, vilisq; sæculo, cuius ipsi amore Deus viluerat, pro exploratore captus, vinculusque in Anglia: deinde in Gallia & in Carolo quinti castris; bis quidem agrè laqueum euasit: semel verò tam diris cruciatibus distortus, vt vitam exinde miserrimam traxerit. Ioannes demum natione Gallus iunior cæteris; tamen prudentior, religiosum habitum induit, & deserta propositi forma, Deum nequaquam deseruit. His primis à ministerio magni operis auersis, ne secundi quidem commodiorem exitum naçti sunt. Horum vnus Ioannes de Castro Toletanus, præstantis ingenij doctor Sorbonicus; alter adhuc studiis incumbens, cognomento Peralta. Tertius de Amadoriis iuuenis Cantaber. Sacrarum meditationum exercitiis ab Ignatio exculti, tulere mox fructus consuetos mutationis insuetæ: nam venditis omnibus, distractoque in pauperes pretio, in Nosocomium S. Iacobi concedere, inter pauperes agere, precatione assidua, præclaris dignas principiis cogitationes concipere. Verùm hæc vulgaribus oculis, quam erant per se eximia, tam insigniter stulta credita sunt. Nobiles iuuenes, ac diuites (quales duo primi) fœda familiaris nobilis, & patriæ macula, velut dementatos, aut terræ filios, mendicare, idque Parisiis? circumstare itaque certatim socij, rogare, increpare, aduertere, ad mentem reuocare. Sed agebant animis altius diuinæ gratiæ semina, quam vt possent verbis eorum præfocari, qui tantò insipientiam prodebant suam, quantò autumabant sapientius se loqui. Responstone hæc denique hos ab se amouent: se quoque diuina iisdem oculis olim contuitos, quibus stulta videri assolent; nunc Dei, & Ignatij gratia vnxisse collyrio, quo ipsi dum rentur se valdè oculos, plurimum egerent; irent ad illum tantummodo; redituros quamprimum, sibi que accessuros; sibi saltem ne vellent impedimento esse, si tantum pigeret imitari. Desperata ergo persuasione, ad vim confugitur, manu armata è Nosocomio, suam quisque in domum retrahuntur, induuntur decenti, & urbano cultu; sursum, deorsum, toties agitantur, vt foris pacti sint fore se aliis similes, donec Hispaniam post studia expleta repeterent, domi interea pro arbitrio victuros. Sic isti quoque abortiui, non tamen penitus exciderunt, Castro enim haud diu post concionator, suismet non ferens adhortationes, quibus defectionis à Deo maculam aliis exprobrabat, Valentia Charafianus effectus est, de quo sunt quæ libro proximo dicantur. Profectus in Palestinam Peralta, incidit in cognatum & præcipuis in Italia militum ducem, à quo Romam perductus à Pontifice habuit suscepti itineris condonationem, vnde in Hispaniam rediit. Quid factum sit Cantabro, non est memoriæ traditum.

XXXIX.

*Singularis
erga infide-
lem socium
suaris.*

At ecce hinc tibi, solennis in caput Ignatij tempestas, & veteres de illius magia & cantionibus nœniæ, quibus homines dementaret. Ibant hæc per indignantium sermones, duorum præsertim magni nominis doctorum;

Petrus

Petri Ortizij, & Iacobi Goucæ, quorum ille duobus Hispanis; hic Amadorio discipulo studebat. Tam multorum querelis ventilata, Inquisitorem latere non poterat. Erat is Matthæus Orius ex S. Dominici Ordine, qui ratus de incantamentis, homines ab sese tam sapienter mouentibus, quod res erat, videre Ignatium optauit, sed tunc Parisiis aberat; qui enim (vt pridem narratum est) apud se depositam illius pecuniam, sodalis decoxerat, in Hispaniam rediens ægrotauit Rothomagi; vnde ope omni destitutus, eius quem prodiderat charitatem, infelicitatis suæ admonuit. Dedit hic nuncius charitati alas Ignatio, ad reponendam celeri beneficentiâ fraudulento sodali infidelitatem: proficiscitur ad illum quantocyus, vtque miserum iuuare incipiat nondum præsens, Deo laborem itineris longinqui, pedestris, ieiuni, nudis pedibus decurrendi, Deo dicat, exquisito tamen sub discessum, in templo S. Dominici, eius nutu, ne quis consilio error obreperet. Ac sensit quidem initio, naturæ quoddam frigus, auersantis abstinentiam cuiusuis alimenti cum labore itineris iungendam, donec vsque Argentulium venit, nonnum emensus milliare; hic secum iurgando, pugnando, vi viam vrgendo, in collem enititur integrato etiam leuere ieiunij proposito, quoad vel toto corpore rependo attigisset Rothomagum, cum repente interiùs, tam pleno se flumine inundari, cœlestium aduertit voluptatum, tanto membra vigore refici, vt consociendis eo die quæ supererant milliariibus tribus & triginta, vento ferri per aëra, non nudis incedere pedibus videretur. Tam nullo famis tædij, fatigationis, suisque aded; Dei verò sensu tam perpetuo ac tanto, vt cogeretur interdum subsistere, & magnis vocibus, pectus sancto ardore vaporatum laxare. Prima nox illum domo pauperum excepit, idemque cum mendicolectus; altera sub dio paleæ cumulus. Rothomagi tertia iacenti sodali reddidit, quem beneuolè complexus, & iuuit necessariis incredibili beneuolentiâ, & commoditate nauigandi, datis etiam illi ad amicos commendatitiis. Has enim sancti vindictas nobiles exigunt offensionum acceptarum: his inflicta damna, & iniurias rependunt. Insuper uiebat ægroto illi suo Rothomagi, cum ex amicorum literis cognoscit quæri se ab Inquisitore Parisiis; quare reditu festinato prius illi reuersus se sistere voluit, quam suum hospitium adiret, id modo ex eo enixè petens, vt interrogatis quæcumque libuisset, expeditum se vellet ad Remigalia, vt posset tempori cursum Philosophiæ inire. Moras illi non fecit hæc causa; paucis sacer Quæstor illum ab se dimisit, innocentia illius abundè conficius. Quare Ioani Pennæ Philosopho in S. Barbara Collegio dare operam instituit.

Hic, vero solito acrius extimulare illum Deus ad molitionem strenuam operis, ob quam, frustra toties alibi tentatam, illac denique ipsum perduxerat. Priuatim igitur cum scholæ sociis de Deo colloqui; ad Deum sensum pellicere, signare animo, & lucrifacere, quos sibi Deus vitæ imitatores, & operæ comites, tum destinauerat, tum verò pollicitus fuerat. Nec multum interfuit temporis, cum dimissis scholis, cepit etiam Magistrorum

XL.

Fructus ab eo Parisiis inter Academicos eduti. Pœna illi propter hoc intentata, sed Deo fauente honorificè inclinata.

nedum

L 3

nedum discipulorum circulis ambiri, ad nouæ de cœlo effata Philosophiæ audienda, cuius ipse interpretes haud paulò melior, quàm terrenæ, Academi- ci Professores. Imo vt erant quæ consequerentur ex æterna Euangelij doctrina, quam ex Aristotelis sterili, momenti longè alterius, & depromebantur ea vi dicentis, vt in auditorem altè descenderent, breui euenit vt pluris ipsius quàm Pennæ consilia fierent, qui discipulos malebat Philosophos quàm sanctos. Atque inde alius contra illum decumanus turbo, sed mox Deo placante compositus. Exercebantur feriatis diebus, Ad S. Barbaræ, disputando scholastici; at ex quo sacrorum frequentationem inter illos Ignatius intulit, concursus ad templum ex schola; ad Deum à magistro defluxit. Ictus ea solitudine magister, postquam id semel, & iterum frustra cum Ignatio questus est; non iam remedium, sed vindictam à Gouea poscere, tunc eius Collegij Rectore: mos erat in aula Collegij, perturbatores studiorum publicâ pœnâ castigare, vocabantur ad æris sonum professores, virgis, ad plagas, flagrisque instructi; discipuli ad spectaculi exemplum. Supplicio vt non magnus dolor, sic grauis infamia inerat; & probro ducebatur, cum eo agere qui foret semel ea nota multatus, inuri tamen Penna Ignatio voluit, non tam eius emendandi causa, quàm dedecorandæ illius consuetudinis, vt vitaretur ab aliis. Nec abnuuit petitioni Rector, vt qui etiam ipse ob Amadorium vehèmenter aduersabatur Ignatio: condici tamen adeò secretò de re non potuit, quin per aliquot sibi fidos moneretur, abstineret Collegij aditu; illic pœnam ipsi publicam parari. Perculit hominem indignæ infamiæ nuncius, & ignominiam probrosi supplicij primùm exhorruit, sed mox, acerbè se increpans, ac velut iumentum refractarium conuitiis fodicans, atque, ait, asine! pigrum pecus illuc te adigam; nec, vt toto tu collo pugnes, capistrum abrumpes, iturus certò es, aut à me raptandus. In hac sui obiurgatione Collegium subit, clauduntur eius fores, stat in omnem euentum tranquillus Ignatius: verùm ex hoc eius liberali promptoque animo Deus, præter suimet victoriam, nihil habuit ratum, multatamque, maiori aliis detrimento futuram, quam ipsi, ab eo depulit. Post detectos enim cacodæmonis cuniculos in eam tacitè incumbentis ad subruendos hac ignominia in iuuenum animis Ignatij labores, diuersam illi ab desiderio abiiciendi sui cum quo Collegium intrarat, subiecit mentem; salutis videlicet alienæ, cuius erat ad Dei gloriam minister. Correctori ergo in aulam vocanti ad instructum, aiebat, ipsi apparatus, Respondit iturum non grauatè, priùs tamen Rectori se sisteret: illic ore & animo affectus, vt solent qui non propriis sed Dei rationibus metuunt; dixit, longe se aliis casibus, catenis, & carceri assuesse, nec esse tam fracto animo vt leuem multam vitare voluerit, in quam vltro induerat sese, cum eius præmonitus nihilo secius in auditorium venerat. Se item aliàs, neque vno loco, actum sceleris eiusdem reum, hoc est iuandarum ad æternam salutem animarum, nunquam tamen verbum in defensionem, aut sibi excidisse, aut patrono commissum; tanti enim ministerij dignitati & pati, & si vsus est immori futurum

rum putasse non meriti solum ad mercedem ingentis, verum etiam ad honorem. Sed quando non sua, nunc sed boni res publici, salusque multorum ageretur, eius se iudicio, æquitateque permittere, foret ne fatis Christianum, pro refractario punire hominem quærendis Christo animis insudantem (nam quid sibi posset aliud opponi?) & vtrum fas esset illum pœnæ ignominia publicè notate, vt arcerentur ab illius colloquio, quos illi destinabat Deus ad meliora reducendos. His quidem ille, aut per illum Deus Rectoris animum conuenit, qui iam cæcum suum aduertens impetum, oculis prius quàm voce respondit; & prehensum manu Ignatium in aulam induxit expectatione, & discipulis refertam; tum multis ei cum lachrymis in genua procidens, iniuriæ veniam rogauit, quam ipsi, pariter, & Deo, vel annuisset fieri, vel non vetuisset. Est verò hic idem Iacobus Gouea qui Societate nondum stabilita Ioanni Tertio Lusitanæ Regi auctor fuit, vt in conuersionem Indiarum Ignatij socios adhiberet. Ex quo illa deinceps animarum messis vberima, cuius fecit sementem Xauerius, Indorum Apostolus, & qui Xauerij generosas arumnas, non minus animosè, quàm vestigia triuerunt, haudquaquam profecto Xauerium expugnasset Ignatij sanctitas, si dedecorata iniquo supplicio, ne sperare quidem in S. Barbaræ illius contubernium valuisset, nedum agere cum illo familiariter, auersaturo videlicet fastidio nobili, consuetudinem hominis ea infamia notati. Sic auctoritatem Ignatij quibus illam perditum ibant ipsius aduersarij, iisdem artibus diuina bonitas stabiluit. Nam Goueæ sensus talis viri ac tanti, tam humilibus publicè officiis testatus, consciuit Ignatio affectationem, plurimorum, sed omnium admirationem. Ipse proximæ auctor tempestatis, illius magister, non modo in gratiam cum illo rediit, sed amauit etiam illum vehementer, habuitque semper tanquam virum Dei, nec dissimilis fuit apud primos Vniuersitatis præceptores Moscosum, & Vallium illius existimatio. Præ cæteris tamen Martialis quidam Theologiæ Professor, intima illi necessitudine adhæsit, & de magnis diuinorum arcanis ab eo institui solitus, facillè animum induxit, hæc illum cœlesti magisterio dedicissè, quæ nulla in terris pulpita sonarent: atque eo processit, vt ei prius doctoris Theologi tradenda insignia deferret, quàm cursum artium peregisset, quod quidem Ignatius nec sustinuit audire; sed hinc non ægrè colligitur: illud cuiusmodi iudicium fuerit Vicarij Complutensis, quo tamdiu Ignatium silentio damnauit, quamdiu Theologus non esset.

Dum hæc Ignatio adsiprant auræ, haud quaquam eius ardor septis Collegij se tenere, ac licet æquè vt in Hispania non palam, quod esset gallicè imperitus, at occasione vbicumque se daret, ad opem miseris ferendam præsto esse. Pauca referam ex multis, quorum, in suscipiendo industria Charitas in conficiendo felicitas, æternam merentur memoriam. Homo impudicus alienam perditè deperibat, flocci habens vitæ discrimen perpetuum ob eam subire cui iam demens animam immolasset. Nihil omisit Ignatius ardoris, & contentionis quo ex tam præsentis, exitio infelicis eriperet vi-

XLI.

Mira Ignatij
opera conuer-
siones anima-
rum.

tam

tam, & temporariam, & æternam. At neque diuinis, nec humanis rationibus quicquam egit; aures enim, vt solet, & oculos, libido infana, ad omnem veri lucem, & recti auditum misero obturarat. Quare aliò conuersus antidotum ipsemet, vltro sanus & valens haurire decernit, quod à moribundo illud respuente venenum ac mortem expelleret. Hiems erat qualis Parisiis perfrigida, dies in noctem prona, aqua scelesto ad amicam eunti, ponte transmittenda. Illuc se abiectis vestibus collo tenus demergit Ignatius, tenebriorem expectans impudicum, Deum interea cum fletu enixè supplicans vt flagitiosi hominis propudiosos ignes extingueret, atque in hunc finem has suas lachrymas, & conglaciati dolorem corporis ne dedignaretur admittere. Oranti, & aquis in mediis argenti, en adest nocturnus amator solus secum totus, suisque cum turpibus animi simulachris. Huic Ignatius, vt primum audiri potuit, tremulum sed terribile intonans, verborum telis ardentibus tunc demum pectus misero confixit. Iret perditum sese, suoque se spurcus in luto conuolueret; æquè ad perniciem animæ, & vitæ periculum cæcus: se verò illic & pertinaciter hæsurum, & iunctis ad Deum precibus, luiturum illo suimet cruciatu eius nefarias sceditates: iret rediret quot noctibus, reperiturum se eodem, & loco, & statu, dum aut illum sua dementia, aut se quod supererat vitæ deficeret. Ad hæc infelix inhorruit, tum verba spiritus vehementis, tum miserandi tormenti spectacula, & apertis tandem tam inusitato, & cruciabili remedio in vtraque corporis, animique exitia oculis, ad frugem rediit, & amicissimus Ignatio, cui tanti steterat, semper fuit. Nec aut vulgarius, aut imbecillius, quo alium quendam, & Sacerdotem, & religiosum à turpissimi exempli moribus reuocauit. Erat hominis conditio, & gradus qui libertatem corrigendi in laico, licentiam facillè interpretaretur; re igitur, vt in similibus cum Deo, communicata diligenter, Dominica quadam, homini ad pedes accidit peccata confessurus, ac velut vnà persanandæ, & seranandæ conscientie gratia, vitæ omnis præterita, particularim lapsus omnes recenset; nec erat hæc sterilis, & nuda sui ipsius manifestatio, sed acti dolore & lachrymis ardens, ad exemplum imitationis lucem præferens audienti, cuius interea Deus sollicitabat mentem, eamque ipsi repræsentabat coram, hoc scelestiorem, quò Sacerdotis cœnobitæ, quam laici, multo sunt lapsus grauiores; exprobrabat eidem grauius cum intolerabili pudore suam durtiem ac frigus, illa errorum confessio interpuncta crebris suspiriis, & fletu, à quibus se tanto longius abesse sentiebat, quanto suum illum confitentem reum improbitate superabat, ac si tum foret Sacerdos Ignatius, munerum vices mutabantur, & rei sui locum, ipse iudex, dubio procul accepisset. Certò quidem habetur ante confessionem absolutam, fuisse ab eo qui primum fuerat mutatum pœnitus Sacerdotem, manifestasse deinde pœnitenti, animum pessimè laborantem, eique præsidium ex eo ad emendationem petiisse, per quem iam erat morbi sui lethalis, cognitionem sensumque affectus, Potitus voto Ignatius curam eius suscepit; Exercitiis spiritus excoluit,

exemplar

exemplar vitæ pœnitentis ex eo effinxit haud paulò clarius, quàm soluta, ac perditæ antea fuisset. Fuere hæc duo ex ingeniosæ charitatis disciplina, Ignatij inuenta: tertium quod item Lutetiæ contigit, suppeditatum ab eodem qui eius materia extitit, seu potius à Deo pilcem sua esca captante. Adibat vir sanctus Doctorem Theologum, virum imprimis clarum, inuenit tudiculis ludentem, exceptusque magna comitate, inuitatus est etiam ad ludendum, siue honoris gratiâ, seu ioco: excusauit Ignatius inscitiam, ludi eius rudem, vt qui nec globulum tenuisset vnquam, neque tudiculum, sed vrgenti nihilo secius Doctori, ex interiore afflatu Ignatius, admittam, inquit, Illustrissime Domine quando ita iubes, prouocationem, verùm ea lege ne ioco ludam, nam mei similes pauperes, non decet ioco, sed lucro ludere. Cum autem mihi, præter me nihil sit, meipsum libenter in ludi pretium deponam; & siquidem ludo excidero, solidum menssem me tibi auctorabo ad præstanda quæcumque me posse censueris; at si è contrario victor euasero, vna mihi tantummodo in re morem geres, quàm à te reptam, tuis rationibus maximè opportuna. Conditur in conditionem, Deo vtrimque inspirante, vt proponeretur: & acciperetur, diuersè vtrimque luditur, tam enim feliciter ludum suum lusit Ignatius vt ne semel quidem annulo globulum Doctor traiecerit; euidenti planè auspicio numinis rectè Ignatij globulos, temerè, & indoctè missos dirigentis: quem ludi euentum in aliquid maius superiore consilio, sibi comparatum, optimus Doctor intelligens, manus dedit, & conuento stetit, acceptisque per integrum menssem ab Ignatio Exercitiis, eum inde prouentum legit quem semper proferrunt, vitæ scilicet vel in bonum, vel in melius castigatæ.